

naš
tovariš

TV 15

Glavni Zvezni odbor borcev NOV
in Zvezni svetovni vojaški starešina Slovenije

Št. 24 • 23. junija 1977 • Leto XV

KITAJSKI BORCI V SLOVENIJI

Dne 19. junija je prišla na obisk v Jugoslavijo delegacija veteranov narodnoosvobodilne armade LR Kitajske, ki jo vodi Vu Hsiu-čuang, namestnik generalnega štaba kitajske armade. Gostje iz Kitajske s tem vračajo obisk naši borčevski organizaciji, katere delegacija — vodil jo je narodni heroj in predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj — se je preteklo leto mudila v LR Kitajski.

Delegacija veteranov kitajske narodnoosvobodilne vojske je prvi dan bivanja v Jugoslaviji obiskala zvezni sekretariat za ljudsko obrambo, kjer jo je sprejel zvezni sekretar za ljudsko obrambo Nikola Ljubičič, in se pogovarjala z delegacijo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, v kateri so bili: predsednik Kosta Nadj in tovariši Iko Mirković, Bogdan Osolnik, Vicko Antić in Branko Golović.

Minuli torek in sredo pa so bili kitajski borci gostje republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Sprejem in uvodni pogovori s predstavniki ZZB NOV Slovenije v vili Podrožnik, ki jih je vodil narodni heroj in predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, so potekali v nadvse priščnem in prijateljskem vzdušju. Šef delegacije Vu Hsiu-čuang je uvodoma poudaril, »da je kitajsko ljudstvo vedno občudovalo boj, v katerem so jugoslovanski narodi izbojevali svobodo«. Potem je beseda stekla o vlogi borcev in borčevskih organizacij v družbenopolitičnem življenju obeh držav. »Skromnost in boriti se, dokler živimo!« so bile besede Vu Hsiu-čunga — življenska resnica, s katero je gost predstavil osnovni vodilni prizadevanj njihove borčevske organizacije.

Nato je delegacija veteranov narodnoosvobodilne armade LR Kitajske odšla v republiški štab teritorialne armade, kjer jih je sprejel Rudolf Hribernik-Svarun, narodni heroj in komandant štaba teritorialne obrambe SR Slovenije. Z zanimanjem so gosti spremljali predstavitev zamisli našega splošnega ljudskega odpora. Pogovori o tem, kako smo pripravljeni na morebitni napad, so se nadaljevali v dvorani skupščine velenjske občine, kjer so kitajske borce seznanili s pripravami na splošni ljudski odpor v krajevni skupnosti, občini in temeljni organizaciji združenega dela.

Delegacijo veteranov narodnoosvobodilne armade LR Kitajske je sprejel tudi predsednik skupščine SR Slovenije dr. Marjan Breclj; zvečer je Janko Rudolf kitajskim gostom v blejskem hotelu Golfu priredil slavnostno večerjo.

Borci — veterani iz LR Kitajske so zadnji dan obiska v Sloveniji obiskali Begunje, položili venec pred spominskim obeležjem padlim za svobodo, se pogovarjali z borci legendarne dražgoške bitke... Povsod so drage goste spremljala prijateljska in prirčna čustva, ki so dokazovala in potrdila obojestransko zavzetost za še tesnejše sodelovanje

M. S.

SOCIALIZEM SAMOUPRAVLJANJE NEUVRSCENOST

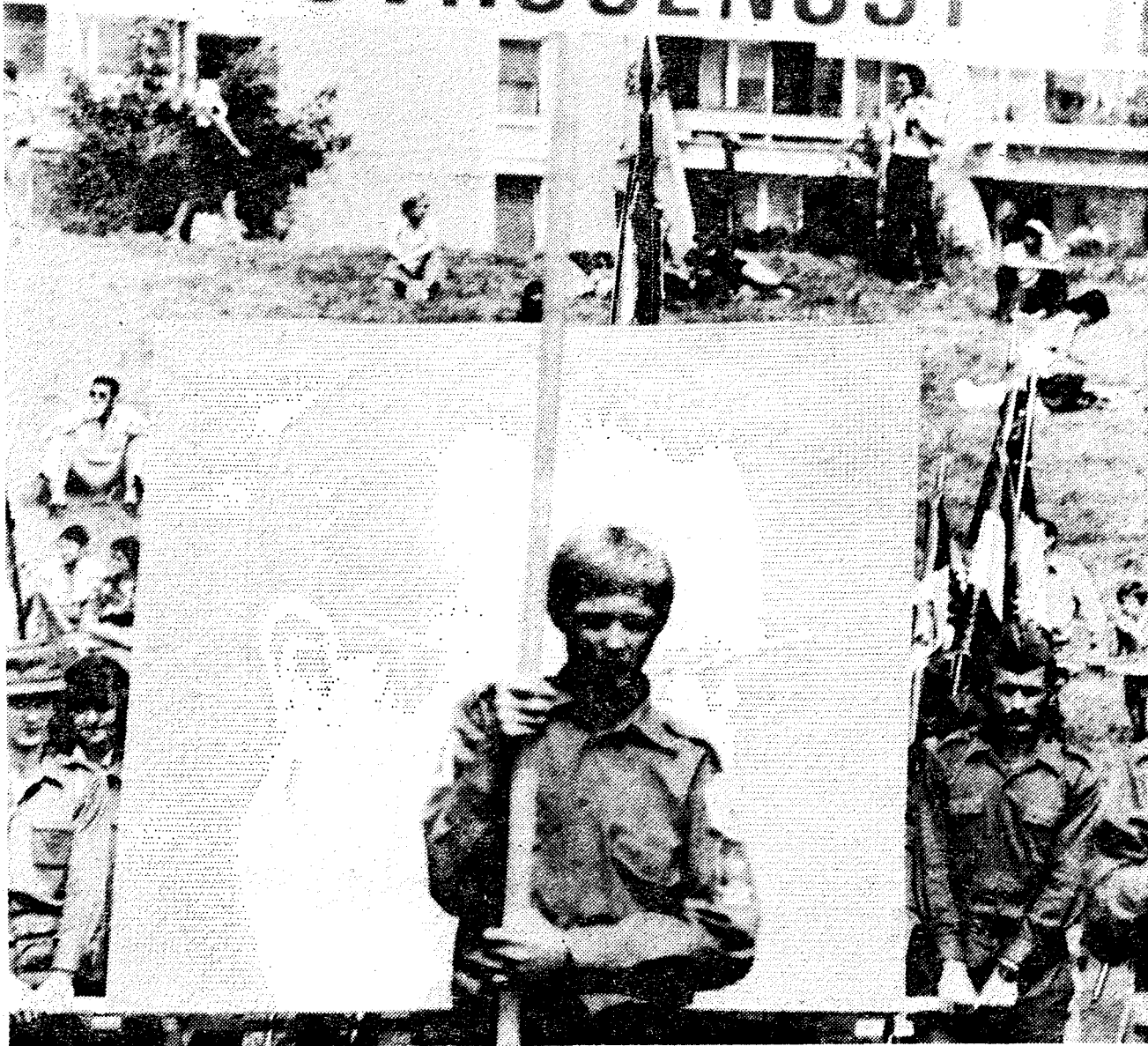

Foto: SILVO TERŠEK

Šiška na dan ustanovitve glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet

ZAUPANJE V MOČ DELAVSKEGA RAZREDA

V spomin na ustanovitev glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet (22. junija 1941 v Bernardovi hiši na Vodni kovi cesti) je šišenska občina v Ljubljani pred štirimi leti izbrala ta dan za svoj praznik. Osrednja prireditev se je začela v nedeljo 19. junija s skupnim zasedanjem vseh zborov občinske skupščine Šiška in skupščin SIS. Prireditev je obogatil dveurni kulturni in športni program, ki si ga je ogledala poleg več tisoč občanov tudi vrsta najuglednejših družbenopolitičnih predstavnikov.

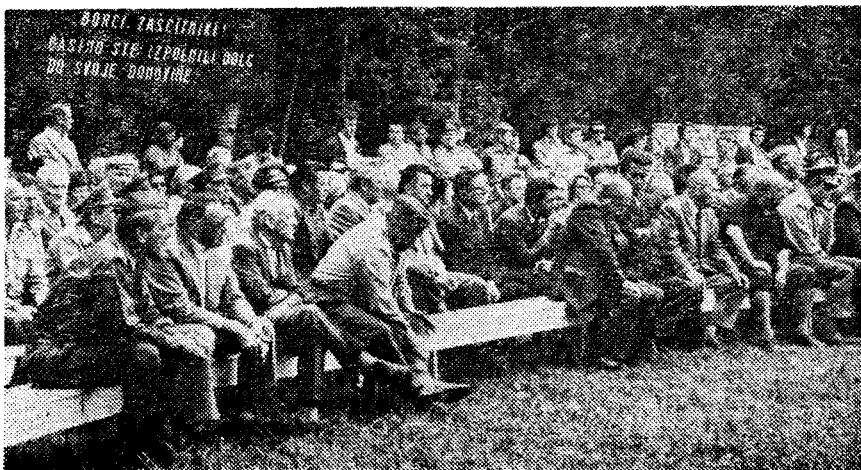
Po veličastnem mimohodu štiri tisoč cicibanov, pionirjev, mladincev, tabornikov, pripadnikov JLA, teritorialne obrambe, civilne zaštite in članov raznih društev ter klubov, je začel slavnostno skupno zasedanje delegatskih skupščin predsednik občinske skupščine Šiška, Stane Plemenitaš. Spregovoril je o razvoju in uspehih na področju proizvodnje in družbenega standarda v tej občini.

Slavnostni govornik je bil Franc Šetinc, sekretar izvršnega komiteja predsedstva CK ZKS. Med drugim je poudaril, da je bistvena značilnost naše revolucije in razvoja neomajno

zaupanje v moč delavskega razreda in delovnih ljudi in da le ta pot zanesljivo vodi v ustvarjanje novega položaja delovnega človeka v družbi, ki odloča o celoti družbenega dohodka in družbene reprodukcije. Pri tem, pa ne gre le za odpravljanje gmotnih, temveč tudi zgodovinsko podedovanih razlik med umskim in fizičnim delom.

Franc Šetinc je precej svojih misli namenil tudi tovarišu Titu in njegovemu deležu v naši in svetovni zgodovini. Med drugim je poudaril Titove misli, da brez revolucionarne organiziranosti ni velikih revolucionarjev in da revolucionarno gibanje lahko vodijo le ljudje, ki se medsebojno sprejemajo, vzgajajo in se istovetijo s stvarnostjo, za katero se bore v revoluciji, ki jo povezuje solidarnost, tovariška zvestoba, samokritičnost, iznajdljivost in predanost v boju, kakršna je še posebno prišla do izraza v NOB.

Pred zaključkom slavnostnega dela programa so podelili občinska priznanja in plakete. Med nagrajenoi je bil tudi Dime Djordjevski, delavec iz pobratenih Kavadarcev. Slavnost so sklenili z dveurnim kulturnim programom, ki je predstavil šišenski vsakdan.

Visoki gostje med teritorialci in pripadniki zaščitne enote vojno-političnega vodstva v Svetlem potoku na Kočevskem

Ustni
časopis
TV-15

V četrtek — 30. junija — bomo predstavili na štirih straneh našega časnika Belo krajino.

od torka
do torka

Sreda, 15. junija 1977

V dvorani »Sava« v Novem Beogradu se je z govorom podpredsednika ZIS in zveznega sekretarja za zunanje zadeve Miloša Minića začel beograjski sestanek o evropski varnosti in sodelovanju, na katerem sodelujejo delegacije trintridesetih držav, podpisnic helsinške listine.

V Beogradu je bila 81. seja predsedstva SFRJ, na kateri so ocenili delo jugoslovanske delegacije na pariških pogajanjih o mednarodnem gospodarskem sodelovanju.

Četrtek, 16. junija 1977

V Moskvi so za sedmega predsednika prezidija vrhovnega sovjeta enoglasno izvolili generalnega sekretarja CK KP SZ Leonida Brežnjeva.

V Spaniji so sporočili rezultate volitev, po katerem je z znatno večino zmagala zveza demokratičnega centra, ki jo vodi dosedanjí predsednik vlade Adolfo Suarez. Na drugem mestu po številu glasov je socialistična delavska stranka Spanije.

Petek, 17. junija 1977

V skupščini SR Slovenije so podelili letošnje Zagarjeve nagrade šestim vzgojno-izobraževalnim delavcem.

V učnem centru teritorialne obrambe na Kočevskem je bilo tovariško srečanje nekdanjih borcev, pripadnikov varnostne enote vojaško-političnega vodstva NOB ter članov medvojnega vojaškega in političnega vodstva.

Sobota, 18. junija 1977

Na enotedenski uradni obisk na Poljsko je odpotovala delegacija skupščine SFRJ, ki jo vodi njen predsednik Kiro Gligorov.

V Avstriji razne neonacistične organizacije nadaljujejo shode. Te dni so se v Hitlerjevem rojstnem mestu srečali nekdanji njegovi vojaki — »stari kameradi«, ki jih je pozdravilo tudi več avstrijskih vladnih predstavnikov.

Ponedeljek, 20. junija 1977

Na obisk v Francijo je prispel predsednik prezidija vrhovnega sovjeta in generalni sekretar CK KP SZ Leonid Brežnev.

Zvezni sekretar za ljudsko obrambo Nikola Ljubičić je sprejel delegacijo vojnega letalstva SZ, ki jo vodi glavni maršal letalstva Kutahov.

Torek, 21. junija 1977

Tovariš Tito je na Brionih sprejel libijskega voditelja Moamera el Gadafija, ki je prispel na štiridnevni obisk v našo državo.

V Varšavi se je začelo tridnevno zasedanje sveta za vzajemno ekonomsko pomoč (SEV), kjer je govoril tudi vodja jugoslovanske delegacije Dobrosław Ćulafić.

Delegacija kitajskih borcev na sprejemu pri predsedniku skupščine SR Slovenije dr. Marjanu Breclju.

Tito o esperantu
in v esperantu

Odmev na vest »Tito — državlján sveta«, objavljeno v kulturnem obzorniku

V 15. številki vašega lista, ki je izšel 7. aprila letos, ste na sedmi strani objavili vest »Tito — državlján sveta«. V tej novici trdi pisec, da knjigo Zvonka Štaubingerja pod gornjim naslovom prevajajo v esperanto in bo promocija tega dela v Kumrovcu v mesecu mladosti. Nadalje pisec navaja, da se bo prvič zgodilo, da bo kakšno delo o Titu prevedeno v esperanto. Slednjo trditev pa moram v naslednjih vrsticah ovreči.

O Titu smo esperantisti že mnogo pisali, v knjigah in esperantskih publikacijah, pri nas v Jugoslaviji in drugod po svetu!

Leta 1954 je založniška sekcija Zveze esperantistov Slovenije izdala knjigo Vladimirja Dedijerja »Josip Broz Tito« — biografski zapisi. To veliko delo je v esperanto prevedel tedanji stalni sekretar kongresov Mednarodne organizacije esperantistov Mason Stuttgart, ki je delal v Jugoslaviji ob pripravah na 38. svetovni kongres esperantistov v Zagrebu. Stuttgart je knjigo prevedel iz angleškega prevoda ter primerjal prevod z originalom, pri čemer smo mu pomagali jugoslovanski esperantisti. To veliko delo na 520 straneh je uredil in pripravil za tisk Peter Zlatnar, takratni predsednik Zveze esperantistov Slovenije. Kritika v vseh esperantskih revijah in listih je delo ocenila kot edinstveno in ugotovila celo to, da je prevod v esperantu eden izmed najboljših med tujimi jeziki. To je sicer zagotovil že ugled prevajalca samega, ki je tudi pisatelj originalnih del v esperantu.

Krajši spisi o Titu so bili objavljeni tudi v slovensko-esperantskih učbenikih. Tako je bilo že leta 1946 natisnjeno v vadnici R. Rakuše »Esperanto« berilo pod naslovom »Maršal Jugoslavije Josip Broz Tito«, v novejši mednarodni esperantski čitanki »Od vzhoda k zahodu« J. Kozlevčarja pa berilo »Esperanto sem se učil v zaporu«. Seveda pa so bila ta berila v esperantu in zelo zgoščena.

O Titu so mnogo pisali tudi esperantski listi v Jugoslaviji in po svetu.

Naj povem še, da je junija 1953 maršal Tito sprejel v Belem dvoru v Beogradu posebno delegacijo esperantistov, v kateri so bili: sekretar svetovnega kongresa Mason Stuttgart, predsednik Jugoslovanske esperantske federacije dr. Ivo Borovečki, predsednik Zveze esperantistov Srbije dr. Vuk Jovanović in predsednik Zveze esperantistov Slovenije Peter Zlatnar. Delegacija je bila sprejeta v okviru priprav na 38. kongres Mednarodne organizacije esperantistov in ob priložnosti prevoda Dedijerjeve knjige v esperanto. Sekretar kongresa Stuttgart je predsedniku Titu poročal o poteku priprav na kongres in to v esperantu. Njegovo poročilo je dr. Borovečki prevajal v srbohrvatski jezik. Ob tem se je tovariš Tito le smehljaj in na koncu dejal: »Vse sem razumel! Esperanto sem se učil v zaporu in to le nekaj časa. Učenje mi ni delalo preglavic. Razumem vse, če govorite počasi. Bral sem že kar dobro, za govorjenje pa nisem imel dovolj priložnosti.«

V nadaljnjem prijateljskem pogovoru je predsednik Tito izjavil: »Esperanto se mora učiti inteligenta — vsi, ki imajo opravka s tujino, še posebej pa delavci. Vem, da je esperanto najbolj razširjen med delavstvom, saj ima zanje poseben pomen, pri čemer se izražajo želje delavskih množic po medsebojni povezanosti.« Glede nasprotnikov esperanta pa je dejal: »Moram reči, da ima esperanto neverjetno mnogo nasprotnikov, ki mislijo, da je to mrtev jezik. Toda, kar se razvoja esperanta tiče, mislim, da ima veliko prihodnost.«

Ob koncu je predsednik Tito še rekel, da želi, da se mu osebno dostavi vsa tiskana publikacija v esperantu.

JOŽE KOZLEVČAR,
Gestrinova 6, p. Ljubljana

PRIPIS UREDNISTVA: Beležko smo povzeli, vam pa se za zanimive podatke, ki bodo prav gotovo zanimali vse naše bralce in marsikomu tudi koristili, iskreno zahvaljujemo.

Medalje na tržnici

Kako se počutite borci — odlikovanci, ko zagledate svojemu odlikovanju enakovredno na »stojnici« prodajalca?

Sliši se neverjetno, za mnoge neprijetno. Nimam kakšnih posebnih odlikovanj, vendar to, kar imam, skrbno čuvam in s ponosom tudi rad pokažem! Prav tako so ponosni mnogi borci, ki jim ob raznih slovesnostih krasijo prsi odlikovanja in medalje. Ponosni so verjetno tudi mnogi sorodniki pokojnih odlikovancev in njihova odlikovanja čuvajo kot drag spomin, kot narodno svetinjo.

Toda — ali je povsod in pri vseh tako?

Mnoga odlikovanja in medalje danes krasijo police raznih zbiralcev, numizmatičnih društev in drugih. Odlikovanja — tudi tista, ki jih podeljuje tovariš Tito — danes lahko kupiš na vsakem numizmatičnem društvenem sestanku. Od kod torej te »svetinjice« raznim prodajalcem in preprodajalcem?

O čem lahko ob tem razmišljam?

Da je odlikovanec prodal tisto, kar ni zaslužil? Da svojci premalo cenijo pokojnika in da jim je cilj le denar? Da mnogi »brskajo« celo po grobovih? Je

morda posledica vsega tega le preveč širokogrudno podeljevanje priznanj ob vsaki priložnosti? Smo res tako zaslužni, imamo morda velike zaloge le-teh in — ali imajo ta odlikovanja, medalje in plakete tako majhen pomen?

Kako se počutite borci — odlikovanci, ko zagledate svojemu odlikovanju enakovredno na »stojnici« preprodajalca?

KRISTJAN ZIDAR,
Kuteževo 18, p. Ilirska Bistrica

Vrnila se je
na Ostrožno brdo

... so jo odgnali v Auschwitz in jo
26. novembra 1944 živo vrgli v krematorij

Bila je moja stara mama, Jožefa Maslo z Ostrožnega brda.

Devet otrok je rodila in vseh devet je bilo partizanov! Mnogo so mi pripovedovali o njej. Da je bila po dobroti in junaštvu znana daleč naokrog in ko so naše kraje po prvi svetovni vojni okupirali italijanski fašisti, sta se z možem Francem in skupaj z drugimi naprednimi Primorci takoj vključila v protifašistični boj, ne glede na težavne dneve gospodarskega, socialnega in nacionalnega zatiranja. Pa sta se, kar je razumljivo, med prvimi vključila tudi v vrste OF, v narodnoosvobodilni boj. Ko so leta 1942 italijanski fašisti zaprli več kot petsto zavednih Slovencev iz bližnje in daljnje okolice Ostrožnega brda — bilo je to kmalu potem, ko so v začetku aprila, kot prvo primorsko domačijo, požgali tudi Maslov dom — so jo, skupaj z možem Francem, odvedli v zapore in internacijo. Preteпали so jo in mučili, zbadali s šili in bajoneti. Tudi v zaporu ji niso prizanašali in ko sta 12. novembra 1942 padla France in Edvin, so ji kazali fotografije razmesarjenih sinov. Po kapitulaciji Italije se je vrnila in naprej delala za našo stvar. Ko so jo nekoč dobili s polnim predpasnikom

JOŽEFA
MASLO

bomb za partizane, so jo odgnali v Auschwitz, enega najbolj grozljivih nemških koncentracijskih taborišč in jo 26. novembra 1944 živo vrgli v krematorij.

Zakaj vam to pripovedujem?

Dolgo časa je moja stara mama ležala v tujini! Najprej v Auschwitzu in pozneje v Rimu, 10. junija letos pa so njene posmrtné ostanke pripeljali na Ostrožno brdo... Od nje so se poslovili vsi, ki so jo imeli radi. Med njimi so bili tudi brigadirji iz Tater, taborniki »Snežniških ruševcev«, domačini. Nikoli ne bom pozabil pesmi »Lipa zelenela je«, »Kot žrtve ste padli« v izvedbi pevcev iz Ilirske Bistrice in Košane, zapetih v spomin moji stari mami, Jožefi Maslo z Ostrožnega brda.

Bi lahko ta spominski zapis objavili med utrinki in odmevi, ki jih tako rad prebiram — saj ste zapisali, da se bomo mladi poslej tu in tam oglašali tudi z drugih strani TV 15? Naj povem še, da bo po sklepu družbenopolitičnih organizacij ilirskobistriške občine — nosil vzgojnovarstveni zavod v Ilirski Bistrici poslej ime Jožefa Maslo z Ostrožnega brda.

GORAZD MASLO,
Ul. Pohorskega bataljona 10, p. Ljubljana

O Strunjanu

Prosim, da mojo zahvalo objavite med utrinki.

Sem vojaški vojni invalid in ko sem se vrnil z zdravljenja v Strunjanu, sem slišal marsikatero pikro pripombo na račun tega zdravilišča; o hrani, postrežbi ter nasploh o osebnju. Vse to odločno zanikam. Še več! Proti takemu govorjenju celo protestiram. Sam sem bil večkrat v Strunjanu in poznam vse, od čistilke do tovariša upravnika. Poznam jih kot najbolj prijazne ljudi, ki res skrbijo za vse. Tistim, ki jim ni kaj po volji, bi svetoval, naj gredo v kakšen hotel v Portorož, kjer bodo mogli odšteti kar precej več denarcev, pa ne bodo nič bolje postreženi.

Se enkrat: Z bivanjem v strunjanskem zdravilišču sem bil zelo zadovoljen in želim bi se vsemu kolektivu za skrb in pozornost najlepše zahvaliti. Na skorajšnje snidenje!

ALOJZ DRAŽUMERIC,
Verovškova 41, p. Ljubljana

KOMU STATUS BORCA

Predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije je na seji 16. junija obravnavalo zahteve za uveljavitev dvojnega štetja let, do katerih je prišlo zaradi novele zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Sklenilo je, da je treba organizirano nasprotovati razvojenitvi kriterijev o sodelovanju v NOB in izdajanju potrdil, s katerimi lahko posamezniki uveljavljajo te pravice. V zadnjem času je namreč na posamezna združenja borcev prišlo veliko število zahtevkov, ki pa vsi ne ustrezajo predpisanim zahtevam, ker izjave, ki jih dajejo priče, večkrat niso resnične.

Akcijo za uveljavljanje statusa borca že od začetka leta, po besedah Nika Mihaljeviča, zelo uspešno vodijo borčevske organizacije in skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Na osnovi sedanjih podatkov lahko sklepamo, da bo precej zahtevkov neupravičenih. Samo v prvih treh mesecih so občinski odbori dobili stoštirideset tisoč petsto zahtevkov, izdali pa so samo štirinajst petsto potrdil. Največ potrdil so izdali za status borca iz leta 1944 in pred 9. septembrom 1943. V

nekaterih občinah pa so izdali nesorazmerno veliko potrdil, kar po oceni udeležencev razprave ne ustreza dejanski udeležbi v NOV.

Tovariš Miloš Džuzović je še posebej poudaril, da si posamezniki podatke zase izmišljajo, tovariš Iko Mirković pa je dodal, da se sklicujejo na izjave nekvalificiranih ali celo lažnih prič. V neki občini je na primer sedemdeset ljudi trdilo, da so bili člani SKOJ ali KPJ pred vojno, partijski dokumen-

ti pa so pokazali, da so jih petdeset sprejeli v članstvo šele po vojni.

Največ zahtevkov pošiljajo tisti, ki delajo in živijo na vasi ter ženske udeleženke NOV, ki niso v delavnem razmerju in bi jim to resnično koristilo pri ureditvi pokojninske dobe in svoje udeležbe v NOV, čeprav se je rok iztekel že konec leta 1966. Zahtevke vlagajo tudi tisti, ki so delali v mladinskih in zalednih organizacijah (USAOJ, SKOJ, AFŽ, in organih oblasti), ter delavci v partizanskih bolnišnicah, ustanovah, delovnih bataljonih, delavnicah za fronto ter tisti, ki so izgubili odpustnico iz JLA.

Na seji predsedstva so opozorili, da bi morali to akcijo speljati do konca čimprej, da bi lahko na 8. kongresu ZZB NOV Jugoslavije dobili že celoten pregled nad stanjem. To pa ne pomeni, da je dokazovanje tudi z zakonom zaprto.

Na seji predsedstva so tudi sporočili, da bodo ob letošnjem Dnevu borcev podelili 534 plaket ZZB NOV Jugoslavije posameznikom in organizacijam, ki so se izkazali pri uresničevanju ciljev borčevske organizacije.

Prisrčno in veselo

Z ogledom vaje »Bor« so v petek, 17. junija, v Svetlem potoku slovesno proslavili petintridesetletnico ustanovitve zaščitne enote vojno-političnega vodstva NOV in POS. Slovesnosti v taboru učnega centra teritorialnih enot Slovenije, v organizaciji republiškega štaba za teritorialno obrambo in domicilnih odborov, so se udeležili številni gostje: Edvard Kardelj z ženo Pecco, Sergej Kraigher in Lidija Šentjurs, Marjan Breclj, France Popit, Mitja Ribičič, Janez Barborič, Andrej Marinc, Miha Marinko, Ivan Maček, Miha Butara ter generali Janko Sekirnik, Jože Ožbolt, Rudolf Hribernik in Franc Sotler.

Ko so se udeleženci seznanili s cilji, potekom in izvedbo taktičnih postopkov, je bila prikazana vaja teritorialnih enot z ostrim streljanjem in jurističnimi skupinami pri uničevanju utrd. Vaja je bila odlično izvedena in je dokaz najvišje možne stopnje, ki so jo lahko enote po petdnevem urjenju dosegle. Po ogledu vaje so goste v učnem centru v Svetlem potoku seznanili z novim konceptom vzgoje, z organizacijo učnih centrov in z realizacijo pouka v štabih in enotah teritorialne obrambe, v katere so vključeni tudi borci zaščitnih enot.

Gostje so si po tem ogledali enote teritorialne obrambe, njihovo oborožitev in opremo, streljanje iz pehotnega, protiočnega, protiletalskega in tankovskega orožja, v taboru pa so se seznanili z življenjem pripadnikov teritorialnih enot. Na tovariškem srečanju borcev, gostov in pripadnikov teritorialnih enot sta spregovorila general-major Franc Sotler-Fabijan ter predsednik skupščine občine Kočevje inž. Savo Volk. Na prisrčnem in veselem srečanju so nastopili tudi orkestra Franceta Mihele in ljubljanske garnizije ter učenci kočevskih šol.

SVETISLAV NIKOLIČ

Problemov skoraj ni

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Tržič in predsedniki krajevnih združenj Zveze borcev so imeli konec maja 10. redno sejo, na kateri so predlagali potek letnih konferenc v krajevnih združenjih ter spregovorili o proslavah v letošnjem letu.

O poteku letnih konferenc so poročali predsedniki krajevnih združenj. V vseh združenjih borcev v tržički občini so na letnih konferencah zabeležili zelo dobro udeležbo članov, konference same pa so potekale brez večjih težav. V nekaterih združenjih (Kovor, Podlublje, Jelendol) so se borci pritoževali predvsem zaradi prepočasnih zdravniških pregledov, drugih neresenih vprašanj, razen nekaterih osamljenih stanovaljskih in socialnih problemov, pa ni

bilo. V nekaterih krajevnih skupnostih so borci predlagali, naj bi združenja borcev prirejala več krajših izletov v naravo.

Na vsaki letni konferenci združenja je bil prisoten tudi član predsedstva občinskega odbora. Tudi ti tovariši so letne konference zelo pozitivno ocenili, opozorili pa so, da se v nekaterih združenjih pojavljajo posamezni primeri nergastva in obrekovanja, kar je treba odločno preprečiti. To delajo pred-

vsem neborci, v nekaterih primerih pa tudi otroci borcev, ki so skrenili s poti svojih staršev.

Na seji predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Tržič so povedali, da zdravniški pregledi sicer potekajo dobro, vendar lahko zdravnik opravi tedensko le osem do deset pregledov, zato gre vse bolj počasi. Člani predsedstva so se tudi strinjali z organiziranjem zobozdravstvene ambulante v Kranju, ki predlagali več izletov v zgodovinsko pomembne kraje v naši domovini. Nadalje so spregovorili tudi o srečanju borcev Kokrškega odreda, o zboru aktivistov v Radovljici, ki ga pripravlja SZDL 26. junija, ter o proslavi na Bistriški planini ob Dnevu borca.

LOKVE '77 VABIJO

Bela krajina, ki je med narodnoosvobodilnim bojem dajala zavetje mnogim partizanom in partizanskim enotam ter političnemu in vojaškemu vodstvu, spet vabi svoje nekdanje stanovalce. Želele bi spet videti fante in dekleta, može in žene, ki so leta 1942 izbojevali prvo osvobodeno ozemlje v okupirani Sloveniji, ter vse aktiviste osvobodilne fronte ter borce partizanskih enot, ki so bile ustanovljene leta 1941 in 1942 kjerkoli v Sloveniji.

Vasica Lokve pri Črnomlju vas pričakuje v nedeljo, 3. julija letos.

Socialistična zveza delovnega ljudstva Slovenije in Zveza združenj borcev NOV Slovenije organizirata v nedeljo, 3. julija ob 10. uri dopoldne v vasici Lokve pri Črnomlju, osrednjo slovensko proslavo v letošnjem letu pod naslovom »Petintridesetletnica prvega osvobodjenega ozemlja 1942«.

Prireditveni odbor, ki deluje v Črnomlju in Ljubljani, pričakuje veliko udeležbo iz vse Slovenije. Še posebej pa želi, da da bi proslave udeležilo čim več aktivistov Osvobodilne fronte in borcev tistih partizanskih enot, ki so bile ustanovljene leta 1941 in 1942. To so Druga grupa odredov, 1. SNOUB Tone Tomšič, 4. SNOUB Matija Gubec, 5. SNOUB Ivan Cankar, 2. SNOUB Ljubo Šerčer, Belokranjski odred, Cankarjev bataljon, Dolenjski odred, Dolomitski odred, Gorenjski odred, Kamniški bataljon, Kokrški odred, Krimski odred, Notranjski odred, Drugi pohorski bataljon, Pohorski odred, Stajerski bataljon, Zapadno dolenjski odred ter Zaščitna enota vojno političnega vodstva. Tem enotam se bo pridružil še Partizanski pevski zbor iz Ljubljane. Vse te enote smo našli poimensko, kar prireditveni odbor ne bo pošiljal posebnih navodil.

Tiste našete enote, ki imajo tudi svoj »podmladek«, tako imenovane mladinske pohodne enote, ki nosijo imena partizanskih enot, naj bi na proslavo v Lokve pripeljale tudi mladince. Mladinci naj bi se pridru-

žili domicilnim enotam NOV ali pa bi potovali v Lokve skupno z občani, organizacijami zveze borcev ali pa z drugimi iz občine oziroma kraja, kjer živijo in delajo.

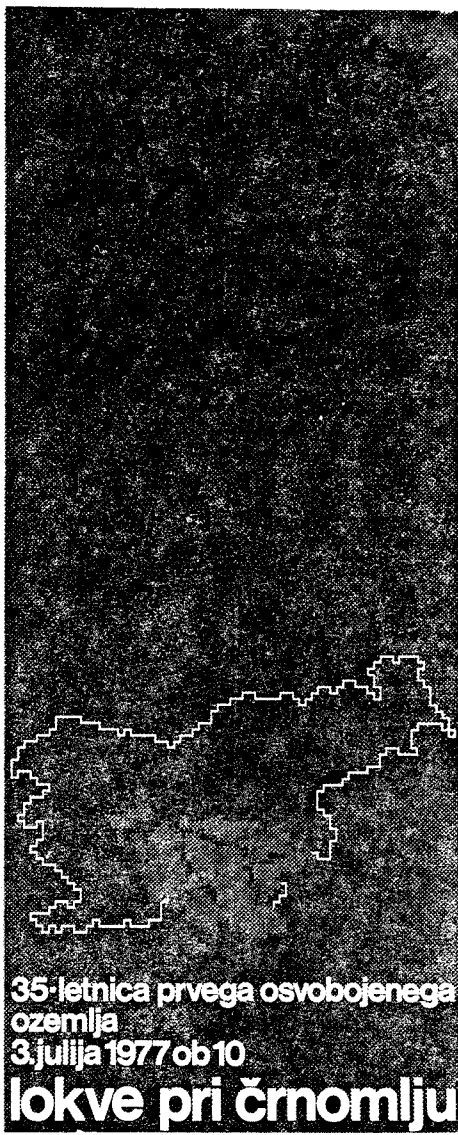
Prireditelj s posebnim veseljem pričakuje tudi tiste borce NOV in POS ter aktiviste OF, ki danes živijo v zamejstvu v Italiji ali v Avstriji, kakor tudi tiste, ki živijo v drugih naših republikah, saj je znano, da je veliko borcev iz naštetih enot danes med znanimi vojaškimi in političnimi delavci širom domovine.

Po besedah predsednika organizacijskega odbora za pripravo proslave v Črnomlju, tovariša Franca Koširja, priprave zelo dobro potekajo. Presenetljiva pa je informacija iz občinskega odbora ZZB NOV Kočevje, kjer baje ne pripravljajo za borce nobene organizirane udeležbe. Če pri tem pomislimo, da je Kočevje Beli krajini zelo blizu, a za borca, ki nima svojega prevoznega sredstva, a bi se proslave rad udeležil, zelo daleč, je takšna neorganizacija zelo neodgovorna.

In kako bomo 3. julija prišli v Lokve?

Pripravljalni odbor prosi vse udeležence, naj kolikor je to pač mogoče, potujejo organizirano, da bi bilo čim manj osebnih vozil.

Za borce NOV in POS, aktiviste OF in mladince pohodnih brigad so organizatorji priskrbeli dva posebna vlaka, s katerima se bodo lahko na-

35. letnica prvega osvobodjenega ozemlja
3. julija 1977 ob 10
lokve pri črnomlju

šteti borci in mladinci na proslavo pripeljali brezplačno. Prvi vlak bo odpeljal iz Ljubljane ob 6.25, iz Grosupljega ob 6.48, Ivančne Gorice ob 7.07 ter iz Trebnjega ob 7.27 zjutraj. Na končno postajo v Sela-Otavec bo pripeljal ob 8.30.

Drugi vlak bo odpeljal iz Novega mesta. Oba vlaka se bosta v večernih urah s postaje Sela-Otavec vrnila v Ljubljano oziroma Novo mesto. Prvi bo odpeljal ob 18.35 ter se ob 19.15 ustavil v Novem mestu, ob 19.40 v Trebnjem, ob 20.10 v Ivančni Gorici, ob 20.36 v Grosupljem, ob 21. uri pa bo pripeljal na končno postajo v Ljubljano.

Organizatorji so poskrbeli tudi za prevoz s avtobusi, ki bodo vozili iz Vinice skozi Črnomelj v Lokve ter iz Ljubljane in Dolenjske preko Metlike, Gradaca, Semiča, Rutečne vasi v Lokve. Vse ceste so tudi asfaltirane. Udeleženci, ki bodo prišli iz drugih krajev Slovenije z avtobusi ali z osebnimi vozili, naj uporabljajo eno od naštetih smeri. V vasi Lokve je sicer poskrbljeno za okrog dva tisoč parkirnih mest, vendar se bodo morali vozniki podrežati prometnemu redu.

Udeleženci proslave, ki se bodo pripeljali z vlakom v Otavec ter tisti iz bližnje okolice in Črnomlja, bodo prihajali v Lokve in na prireditveni prostor peš.

Osrednja prireditev bo v razredčenem gozdičku na kraju, kjer je bil med vojno naseljen Glavni štab NOV in POS. Prostor pred tribuno bo zagotovljen za borce NOV in POS ter aktiviste OF. Zanje bodo pripravljena sedišča. Pred tem se bodo borci in aktivisti OF ter mladinske pohodne brigade zbrali v sami vasi Lokve, od koder bodo ob 9.30 s svojimi zastavami odkorakali na prireditveni prostor, kamor bodo prišli ob 9.45.

M. V.

BILI SMO SKOJEVCI

Laze je majhna vas v logaški občini na Notranjskem, stisnjena ob rob Planinskega polja. Med vojno je štela okrog sedemdeset hiš. Vsi vaščani so bili povezani z narodnoosvobodilnim gibanjem, partizanom pa so pomagali z vsemi sredstvi.

Že leta 1941, še več pa leta 1942, je mnogo fantov odšlo med partizane. Spomladi 1942 so Italijani vse polnoletne moške, ki so ostali v vasi, odpeljali v internacijo, od koder se mnogi niso več vrnili.

Partizansko gibanje se je v Lazah začelo širiti takoj po italijanski okupaciji. Vpliv komunistične partije je bil v vasi močan že pred vojno, zato so se le redki izmikali sodelovanju s partizani, aktivno pa okupatorju ni služil noben vaščan.

Posebno aktivna je bila mladina. V drugi polovici leta 1942 in v začetku leta 1943 smo skojevci izvedli več akcij. Italijani so v vasi postavili svojo postojanko in budno pazili na vsako sumljivo gibanje ljudi, vendar nas pri delu niso nikoli zalotili.

Maja 1943 nas je bilo v organizacijo SKOJ sprejetih nekaj mladincev, starih od šestnajst do sedemnajst let, ki smo že prej sodelovali v raznih akcijah in se pri delu tudi izkazali. Že od leta 1942 smo redno zbirali hrano in orožje za partizansko vojsko ter prenašali pošto, saj so v bližini naše vasi potekale pomembne kurirske poti s Primorske na Dolenjsko in do Glavnega štaba.

Posebno skrbno smo zbirali podatke o številčnem stanju, gibanju in oboroženosti Italijanov. Vse vesti smo takoj sporočili v logaški rajon, ki je imel svoj sedež v Grčarevcu v bližini Kališ. Pogosto smo organizirali tudi napisne akcije ter trosili letake. Zaradi stroge discipline, ki smo se ji skojevci zavestno podrejali, nas Italijani niso mogli nikoli odkriti. Pred praznovanjem 1. maja 1943 smo popisali skoraj vse zidove v bližnji Jakovici zelo aktivno sodelovali Tončka Zitkova in Pepca Tršarjeva, naš stalni spremljevalec, pobudnik in mentor pa je bil tovariš Jelen. Z njihovo pomočjo smo se znali varovati pred Italijani, saj sta Tončka in Pepca

delovali v delni ilegali, Jelen pa je imel za seboj že bogate izkušnje. Na sestankih SKOJ smo se redno zbirali skoraj vsak teden. Sestanke smo imeli v gozdu blizu vasi, nedaleč od postojanke. Zbirali in vračali smo se po različnih poteh. Imeli smo tudi »leteče« sestanke, če je bilo treba izvesti akcijo takoj in če se nismo utegnili vsi zbrati.

● Zidovi so oživali

Zelo skrbno smo pripravljali akcijo julija 1943 in sklenili, da mora Italijanom ostati še dolgo v spominu. Pripravili smo veliko količino propagandnega materiala, napisnih listkov, letakov, zastavic in barve. Vsak posameznik je imel natančno določeno nalogo in kraj, da bi akcija kar najbolj uspela. Zvečer 24. julija 1943 smo v mraku začeli z delom. Razdelili smo se v tri skupine s tremi mladinci, ter začeli pisati razne parole po zidovih in ograjah. Kmalu po začetku smo se le za las izmaknili italijanski patrulji, ki je bila na obhodu. Italijani niso ničesar opazili, zato smo lahko delo nadaljevali takoj, ko se je patrulja vrnila v barake.

Raztrosili smo toliko napisanih listkov, kot še nikoli dotedaj. Trosili smo jih tudi v neposredni bližini postojanke, vendar smo se plazili ob cestnem robu in jarku, da nas Italijani niso opazili.

Posebno zahtevna je bila naloga, da obesimo slovensko zastavo s peterokrako zvezdo na drevo prav nasproti italijanske postojanke in stražarjev. Noč je bila sicer temna, vendar ne toliko, da nas Italijani ne bi mogli opaziti. Poslušali smo pogovor stražarjev. Ker je bil načrt dobro izdelan, smo izkoristili ugodno priložnost in zastavo tudi obesili.

Tisti večer v vasi skoraj ni bilo zidu ali ograje, kjer ne bi bile izpisane parole kot so: Smrt fašizmu. Smrt iz-

dajalcem, Živeli partizani, Živela komunistična partija, Živel SKOJ, slovenske, jugoslovanske in partijske zastave pa so bile raztrosene po vsej vasi. Delo smo končali okrog desete ure zvečer in se popolnoma neopazno vrnili na svoje domove.

Bili smo zelo veseli, da je akcija tako dobro uspela. Najraje bi še tisti večer slavili, vendar bi nas lahko opazili Italijani ali kakšno izdajalsko oko. Tišino tiste noči so motili le občasni streli iz pušk in mitraljezov v bližnji postojanki, ker so si italijanski vojaki s tem nabirali »hrabrost«.

Naslednje jutro, takoj ko se je zdanilo, je bil v italijanski postojanki »alarm«. Na drevesu pred svojim nosom so opazili slovensko zastavo, prve patrulje pa popisane zidove in raztrose-

Tovariša Zvone in Jelen v Kališah leta 1943

ne letake. Vojaki so takoj obkolili vas in do večera niso izpustili iz nje nikogar. Začeli so preiskovati hiše in zastraševati ljudi. Od njih so zahtevali, naj povedo, kdo je akcijo organiziral in izvedel. Grozili so tudi s streljanjem. Mnogi smo bili to dopoldne deležni krepkega »božanja« okrog ušes, vendar je bil ves trud Italijanov zaman. Obroč preiskave se je vedno bolj ožil. Začelo nas je skrbeti, da bi Italijani našli kakšne sledi. Natančno so pregledovali tudi naše obleke, da bi na njih našli madeže barve, s katero smo pisali. Vsem so pregledali tudi žepke. Kljub žalitvam in zasramovanju, posebno mladincev, niso zvedeli ničesar. Postajali so vedno bolj nestrpni in mi bi slabo končali, če bi vojaki našli le najmanjši dokaz.

Malo pred poldnevom pa so se vsi vojaki na znak trobente vrnili v postojanko. Ostale so le straže, ki so bile postavljene okrog vasi. Za vaščane je bila to velika uganka. Pomislili smo, da so vojake poklicali zato, da jim dajo zadnja navodila za fizično obračunavanje z nami.

Minile so že štiri ure, vojaki pa se še vedno niso vrnili. Postajali smo vse bolj nestrpni in se spraševali, kaj Italijani nameravajo. Okrog pete ure popoldne je prišla iz postojanke močna patrulja, s katero je bil oficir, kar sicer ni bilo v navadi. Skrivali smo opazovali, kaj bodo storili. Videti je bilo, da niso več tako sovražno razpoloženi in v njihovih očeh je bilo opaziti celo kanček strahu, negotovosti in naveličanosti.

Po daljšem oklevanju so le spregovorili in neprestano ponavljali: »Mussolinija ni več in mi smo reveži!« Te novice smo se zelo razveselili, čeprav veselja nismo smeli pokazati. Za nas je bil to konec drame. Italijani ta dan in niti kasneje niso več raziskovali te dobro pripravljene akcije. Postalni so pohlevnejši. Prišel je njihov konec in naše kraje je zasedla nemška vojska.

Večina mladincev, ki smo sodelovali pri opisanih akcijah, smo s takšnim delom nadaljevali vse do odhoda med partizane, ker je postajalo vedno bolj »vroče« in so se za nas začeli zanimati belogardisti. Ti so namreč vedno pogostejše prihajali v našo vas in dosegli, da je odšlo mnogo ljudi v taborišča.

Iz vasi Laze in Jakovica je padlo dvaindvajset partizanov in v spomin na te žrtve so postavljena številna spominska obeležja.

STANE SIMČIČ

Fašistično divjanje po Kobariškem pred peintridese- timi leti

Dne 16. junija 1922. leta je bil pod vrhom Krna odkrit spomenik padlim italijanskim vojakom v času prve svetovne vojne. Italijani so ga postavili kot simbol zmage na kraju, do koder so italijanske enote prišle leta 1915, kmalu zatem, ko je Italija napovedala vojno Avstro-Ogrski in Nemčiji. Tu pa so Italijani obstali, dokler jih nista avstroogrška in nemška vojska, jeseni l. 1917, pogladi daleč nazaj do Pijave in še čez.

Le nekaj dni po odkritju spomenika pod Krnom je vanj tresčila strela in močno poškodovala to maso železa in betona, ki naj bi krasila vrh. Fašistične horde v Trstu, Gorici in Furlaniji pa so komaj čakale na kakšen povod, da bi lahko napadle Slovence. Več tisoč rjovečih fašistov se je takrat pogladi v kobariški kot, ker so dolžili Slovence, da so oni razstrelili spomenik. Fašisti so najprej v Kobaridu razstrelili Volaričev spomenik, nato pa udarili v Drežnico, kjer so požgali dve domačiji ter pretepli vsakogar, ki jim je prišel v roke. Aretirali so tudi več vaščanov Drežnice in jih odpeljali v zapore. V Starem selu pri Kobaridu pa so razbili prostoro prosvetnega društva Svobode.

Tako je ostal 22. junij 1922 Slovincem v kaj slabem spominu. Nova nasilja so počenjali fašisti mesec dni pozneje, ko so proslavljali na planini Zasip. Spet so pretepali naše ljudi in mnogi so morali piti ricinusovo olje.

Komisija strokovnjakov, med katerimi je bil tudi neki inženir z Dunaja, je kasneje ugotovila, da je spomenik na Krnu poškodovana strela. Kljub temu pa je italijansko sodišče obsodilo pet mladih Slovencev, ki so usodnega dne pasli živino na planinah pod Krnom, na denarne in zaporne kazni od pet do sedemnajst mesecev.

Starejši ljudje kobariškega kota, posebno vaščani Drežnice, se še danes z odporom spominjajo teh dogodkov, med katerimi se jim je porodila misel na odpor in maščevanje. Zato so se ljudje tudi tako spontano vključevali v narodnoosvobodilno gibanje. Dobro so se zavedali, da je prišel čas obračuna s sovražnikom našega naroda, ki jih je dobrih dvajset let vztrajno zatiral le zato, ker so bili Slovenci.

SREČKO ŠORLI

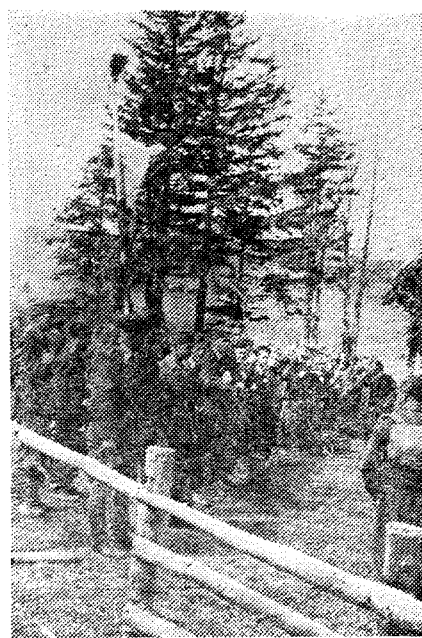
fotografija z vprašanjem

Odgovor k fotografiji z vprašanjem

K fotografiji z vprašanjem, ki je bila objavljena v našem časopisu 25. novembra lani, nam je tovariš Milan Uduč iz Zaloga, Lovska 4, poslal naslednje podatke:

Fotografija se mi zdi znana. Nisem popolnoma prepričan, vendar menim, da je na fotografiji Kamniško zasavski odred tik pred osvoboditvijo na Kalu nad Hrastnikom. Zbor odreda na tem kraju naj bi bil od 3. do 5. maja 1945. Imel je razvito zastavo, ki pa je na fotografiji ni videti. Vem pa, da se je odred že pripravljal za odhod v dolino. Najbolj sem si zapomnil dve zgradbi, ki sta na fotografiji.

Za fotografijo, ki jo objavljamo danes, nimamo nobenih podatkov. Prosimo bralce, ki o njej karkoli vedo, da to sporočijo našemu uredništvu.

Nagrajeni vzgojno- izobraževalni delavci

Stane Žagar

Nagrade »Staneta Žagarja« so najvišje republiško priznanje slovenskim vzgojnoizobraževalnim delavcem. Vsako leto jih podeljujemo zaslužnim pedagoškim delavcem za njihove uspehe na področju vzgoje in izobraževanja, so pa hkrati tudi spomin na revolucionarja in učitelja Staneta Žagarja. Letos so nagrade prejeli: Vida Herman, Danica Jandl, Jože Kocijan, Viktor Krenčič, Miro Lužnik in Egon Mihelič.

Vida Herman je doma iz Ormoža. Med okupacijo je bila internirana v Zaječaru in Nišu, po osvoboditvi pa se je najprej zaposlila kot pedagoški vodja doma vojnih sirot v Slivnici. Sedaj že več kot dvajset let dela v Mariboru na področju predšolske vzgoje. Posebno pozornost je namenjala izpopolnjevanju predšolskih vzgojiteljic ter vzgojiteljicam v domovih. Vodila je številne seminarje in predavanja o predšolski vzgoji ter skrbela za povezavo s strokovnimi šolami v drugih republikah. S področja predšolske vzgoje je objavila tudi več svojih del in prevodov. Od leta 1967 sodeluje tudi v skupnosti otroškega varstva, čeprav je že upokojena. Vida Herman je ena tistih slovenskih pedagogin, ki ji je v najtežjih pogojih uspelo s svojim optimizmom in vero v boljše čase ustvariti združbo, ki je vodilo k napredku predšolske vzgoje.

Danica Jandl je rojena v Šmartnem na Pohorju. Pred vojno je učila v Mariboru in Lehnu na Pohorju, med vojno pa je bila izseljena v Srbijo, kjer je sodelovala s partizani. Po osvoboditvi je spet poučevala v Lehnu, nato pa v Breznem ob Dravi in Podvelki, sedaj pa je že osmo leto na podružnični šoli Brezovec.

Čeprav je bila že upokojena, je pred osmimi leti začela učiti na podružnični šoli Brezovec, kjer leto za letom brez uspešno razpisujejo prosto delovno mesto. Težišče njenega dela na tej podružnični šoli, ki jo obiskuje enajst otrok, je v individualizaciji dela. Posebno skrb posveča tudi učencem po končani osnovni šoli in jim pomaga iskati učno mesto ali zaposlitev. Ves čas svojega poučevanja je aktivna tudi na družbeno političnem področju.

Jože Kocijan iz Leš pri Trziču je bil med okupacijo nekaj časa v vojnem ujetništvu, leta 1944 pa je postal aktivni udeleženec NOB.

Od leta 1958 je ravnatelj industrijske gumarske šole v tovarni Sava. Na njegovo pobudo je bil v tej tovarni leta 1960 ustanovljen izobraževalni center, ki je začel sistematično in strokovno izobraževati delavce. V njegovem okviru je bil pozneje ustanovljen oddelček fakultete za naravoslovje in tehnologijo. Tovariš Kocijan je izdelal tudi številne učne načrte, več učbenikov in priročnikov ter vse potrebne predmetne. Velike zaslugе ima tudi za idejnopolično izobraževanje delavcev, mladine in članov ZK.

Viktor Krenčič z Jesenic je odšel med partizane leta 1944, po osvoboditvi pa se je aktivno vključil v mladinsko delo in se uveljavil na področju kulturno prosvetnega dela. Sedaj poučuje v Sevnici. Poznan je kot vsestranski učitelj, saj je več kot poučeval različne predmete v posameznih razredih in kombiniranih oddelkih. Uveljavil se je tudi pri delu z odraslimi. Delaven je tudi zunaj svojega delovnega mesta, saj že več kot trideset let vodi šolske pevske zbornice ter dva odrasla zbora v kraju. Z veliko požrtvovalnostjo je organiziral glasbeno šolo v Sevnici.

Niko Lužnik iz Gabrovke pri Litiži je bil prosvetni inšpektor, direktor zavoda za prosvetno pedagoško službo, vodil je pedagoški inštitut in zavod za šolstvo SRS, sedaj pa je namestnik zavoda SRS za šolstvo. Pri svojem delu se je veliko ukvarjal z organizacijo in razvojem osnovnih šol, svoj delež pa je prispeval tudi pri koncipiranju reforme usmerjenega izobraževanja ter pri izobraževanju pedagoških delavcev. Pomembne so tudi njegove objave v strokovnem pedagoškem tisku, številna predavanja v okviru seminarjev, delavskih univerz ter na mednarodnih srečanjih. Posebej se je posvečal tudi šolanju otrok staršev, ki so na začasnem delu v tujini.

Egon Mihelič je rojen v Trstu, leta 1928 pa se je preselil v Jugoslavijo in poučeval na različnih šolah. Leta 1942 je odšel med partizane, kjer se je kmalu vključil v politično in kulturno delo. Po vojni je spet postal učitelj in od leta 1951 je učil v Bohinjski Bistrici tehnični pouk. Bil je tudi animator družbenega življenja v tem kraju, saj je organiziral številne kulturno amaterske in druge aktivnosti (amaterski oder, vodil je pionirski pevski zbor, vodil mlade v planine). Velik smisel je pokazal pri sestavljanju učnih zbirk za strokovne predmete, saj je bilo več njegovih izdelkov tudi na razstavah.

Izkušnje osmih deset- letij...

Peter Lenardič

Decembra lani se je Peter Lenardič preselil s Huma pri Kojskem v Goriških Brdih v novo stanovanje sredi Nove Gorice. Skromna hišica na Humu, njegov dom, je bila namreč označena z rdečim krogom, kar je pomenilo, da jo je treba porušiti.

Peter se je rodil v letu 1897. Leto in pol pred njegovim rojstvom je potres hudo prizadel Ljubljano. Sam se spominja potresa, ki je leta 1926 zatresel Primorsko. Lani je doživel Peter velik potres, ki je med drugim težko prizadel tudi Goriška Brda. Rekli bi lahko, da je Petrovo življenje nekako zakoličeno s potresi; tudi v pogledu družbenih pretresov.

Tako kot njegov pet let starejši brat Miha, se je tudi Peter odločil za učiteljski poklic. Slovensko učiteljstvo, kot najbolj osveščeni del primorskega ljudstva, je bilo italijanskim oblastem trn v peti. Petra so namestili za učitelja v Doberdob, naslednje leto so ga premestili v Vedriano, pa v Podsabotin in v Števerjan ter v Slivno k Nabrežini, v Goče in slednjič v Ovado v Piemontu. Volje mu niso mogli zlomiti. Spodbujal je sebe in ljudi, da bo že prišel čas, ko bo okupator moral od tod.

Leta 1921 je postal član KP Italije, v Kojskem pa sekretar partijske celice. Tam se je večkrat srečal z revolucionarjem Jožetom Srebrničem iz Solkana. Srečala sta se tudi julija leta 1944, v povsem drugih okoliščinah v Brdih. Takrat sta agitirala za prve svobodne volitve članov NOO. Ko se je Jože Srebrnič 11. julija 1944 vračal iz Brd, je utonil v narasli Soči.

Pred volitvami, spomladi leta 1929, sta Miha in Peter zbežala čez mejo in prišla na Planino pri Postojni. Začela sta novo življenje. Peter je poučeval v Stični. Kot lišček je bil zaznamovan z rdečo barvo. Politično se sicer ni mogel in tudi ni smel udeleževati. Čebe-laril je in še druge učil te umetnosti.

Leta 1932 se je oženil z Nado Ferjančičevo, ki jo je spoznal na Gočah pri Vipavi. Še vedno se rad spominja mladega učitelja Lada Ambrožica, ki je nekaj let poučeval v tem kraju. Sicer pa je bil Peter »osamljena duša«.

Leto 1941 je pomenilo nov pretres. Slednjič je smel javno povedati ljudem, da je komunist, da sovraži fašizem. Razumljivo, da se je takoj vključil v delo za Osvobodilno fronto, pa čeprav so se karabinjerji nastanili v pritličju poslopja, v katerem je stanoval tudi Peter. Njegovo stanovanje je celo postalo javka za ilegalce in zaupnike OF. Toda julija 1942 so ju aretirali, Petra in njegovo ženo Nado. Njega so poslali v taborišče Treviso, Nado pa na otok Rab. Petra so spomladi leta 1943 premestili v taborišče Gonars, kamor je prišla avgusta istega leta tudi njegova žena.

X X X

Po kapitulaciji Italije se je Peter Lenardič vrnil v Goriška Brda, na svoj rodni Hum. Nada, vsa bolehná, se je zatekla k sestri v Gorico. Z Raba se je vrnil tudi brat Miha, ki je dočakal osvoboditev v Ljubljani. V Brdih pa je Peter nadaljeval boj proti okupatorjem, tisti boj, ki sta ga z Jožetom Srebrničem začela že leta 1921. Postal je partizan Skala in sekretar rajonskega komiteja KP za Brda, član okrožnega komiteja KPS in okrožnega odbora OF. Po vaseh, med revnimi kmeti in koloni, je ustanavljal vaške odbore OF, partijske celice in vse ostalo, kar je bil prispevek k izgradnji ljudske oblasti. Maja leta 1944 je prevzel novo in še odgovornejšo ter tudi nevarno dolžnost. Ustanovil je oddelček za zunanje nabave in je postal njegov načelnik. Naloge je dobival od PNOO in celo od SNOS. V Furlaniji je organiziral mrežo zaupnikov in sodelavcev. Naročene pošiljke je dobival celo iz Milana. Hodil je po Furlaniji z izkaznico na ime Mario Furlani. Organiziral je prehode in prevoze čez Sočo ter skrbel, da je prihajal najrazličnejši material, hrana in živina, tja gor na Banjško planoto — v deveti korpus. V Brdih in na Idrijskem (Zapotok, Markiči, Budigoji) so nastala tajna skladišča, kjer so delali zaupni ljudje.

X X X

Po vojni naloge niso bile končane in kar naprej je primanjkovalo časa. V Gorici so imeli partizani v raznih skladiščih veliko zajetega materiala. Peter je bil med tistimi, ki so si prizadevali, da bi kar največ vsega tega umaknili iz mesta.

Jeseni leta 1945 je postal v Postojni upravnik novega skladišča, kasneje glavnih skladišč hrane in potrošnega blaga v Ajdovščini in Šempetru pri Gorici.

Pa je življenje spet zasukal tako, da je šel za šolski kateder. Vrnil se je v rodno Kojsko, kjer je postal upravnik mladinskega — Severjevega doma. Učil je in vzgajal otroke po načelih, kakršnih je živel in delal sam vse življenje. C. Z.

Po sili v pokoj?

Dvojnih borčevskih let naj ne bi šteli v pokojninsko dobo ali pa bi borčevsko dobo šteli le enojno

Zakonski načrti o delovnih razmerjih, ki so v vseh republikah in pokrajinah v središču pozornosti, so sprožili vprašanje: kdaj je mogoče reči, da so borci izpolnili pogoje in se po samem zakonu lahko upokojijo. To vprašanje se postavlja zato, ker borci uživajo posebno družbeno ugodnost — zaradi sodelovanja v NOB imajo dvojno šteto delovno dobo.

Če bi mehanično razlagali obstoječe odredbe zakona o združenem delu in zakona o pokojninah, potem bi se lahko ta ugodnost spremenila v svoje nasprotje in veliko število borcev bi se, kakor cenijo, moralo takoj upokojiti, vsi ostali pa v naslednjih dveh ali treh letih.

Zakon o združenem delu, na katerega odredbe se opirajo avtorji bodoče delovne zakonodaje, med drugim tudi predvideva, da delavcu preneha delovno razmerje po samem zakonu, če izpolni pogoje za osebno pokojnino (člen 216), po pokojninskem zakonu pa se bоре starostno upokoji, ko izpolni pokojninsko dobo, ki znaša za moške 35, za ženske pa trideset let, ne glede na

življenjsko starost, ali pa ko izpolni 55 oziroma 50 let in ima najmanj dvajset let delovne dobe. Po teh zakonskih določilih bi se morale ženske — borke takoj upokojiti, k temu pa nihče ne teži.

Pomočnik predsednika zveznega komiteja za vprašanje borcev in vojaških invalidov Radomir Smiljanič pravi, da je med borci, ki so sedaj v delovnem razmerju, veliko število takih, ki so sedaj stari približno petdeset let, so pa končali fakulteto, visoko ali višjo šolo in so na višku življenjske in delovne moči.

Na vse te razloge se je opirala komisija skupščine Hrvatske za vprašanje borcev in vojaških invalidov, ko je predlagala v sklopu sprejetja zakona o delovnih razmerjih dvoje možnih rešitev: prvič, da ob prenehanju delovnega razmerja po samem zakonu ne bi šteli borčevske dobe v pokojninsko, in drugič, da bi borčevsko dobo šteli morda le enojno. O tem bodo gotovo kmalu podrobneje razpravljali.

(Po Tanjugovem poročilu Delu)

Milka Darčević-Jovičević s svojim vnukom.

● Ženska z zgodovinske fotografije

Šestnajstletna skojevka Milka Darčević je postala komunist, zroč nešteto krat smrti v očeh, v krvavih demonstracijah na Belvederu, v zloglasnih ječah Kavaja in beograjske »Ciglane«, v vseh bitkah četrte proletarske na Neretvi, na Sutjeski...

To je zgodba o suhljatem, lepem dekletu s titovko na glavi in puško na ramenih, ki ponosno stoji v prvi vrsti pred tovarišem Titom na dan ustanovitve četrte proletarske brigade. To likokrat smo videli to fotografijo, ki danes krasi Vojni muzej JLA na Kalemegdanu. Fotografijo trenutka, ko je imel tovariš Tito, pred komaj formirano četrto proletarsko, imel znani govor, v katerem je napovedal prelomnico v NOB.

— Zelo sem ponosna, ker sem na tej fotografiji — pravi 57-letna Milka Darčević-Jovanović, zdaj invalidsko upokojena in babica šestletnega vnuka, s katerim nas je sprejela v svojem stanovanju v Ulici španskih borcev 48 v Novem Beogradu.

Ko ta tiha, preprosta ženska, ki je bila kot težak invalid upokojena že 1952. leta, spregovori, odkriva življenje, kakršno je malokdo uspel preživeti. Od najzgodnejše mladosti je revolucionarna pot Milke Darčević vodila skozi nevarnosti in neprijetnosti ter ji prinašala najbolj brezupne situacije, najtežje bolezni, jo preizkušala z najtežjimi izpiti.

Začelo se je že leta 1936, v njeni rodni vasi Limljanah pri Virpazarju. V vasi je bila močna partijska organizacija. Milkin starejši brat Nikola, komunist in študent v Beogradu, je prinašal čudne in privlačne knjige za šestnajstletno sestro. Skupaj s tremi brati in tremi sestrami je deklica Milka iz dneva v dan sodelovala v zbiranju prostovoljnih prispevkov in pri prenašanju partijskega gradiva. Zato se tudi ni začudila, ko je prišla v njeno hišo Dragica Klisić (ta je pozneje padla v vojni kot borka prvega bataljona četrte proletarske).

— Veš kaj, Milka — je rekla Dragica — pojdi z menoj na sestanek: sprejeli smo te v Skoj.

Od tega dne, ko je postala skojevka, je začela dojemati stvari drugače. Spremenila se je in spremenila je tudi način življenja.

»Sprejela sem strogo etiko partije in skoja kot nekaj nujnega in naravnega, kot človeške vrednote, brez katerih ni mogoče izvojevati zmage in revolucije.«

Da je bilo to prav, se je prepričala že istega, 1936. leta v krvavih demonstracijah na Belvederu. Skupaj z drugimi udeleženci tega zgodovinskega dogodka na cetinjski izletniški točki je imela Milka svojo prvo lekcijo o veliki revoluciji, ki se je bližala.

— Prvič sem občutila ponos prave mladinke... In takrat so planili s puškami na nas, goloroke. Pri prvi salvi je tik ob meni padel stari šunja Vukmanović. Njegova kri me je vso poškopila. Snela sem z glave ruto, da bi ga previla. Toda bil je mrtev. Šele takrat sem se zavedla, kaj se dogaja. Ob meni je bil tudi neki tovariš, ki je bil ranjen v roko. Obvezala sem ga. Dolgo nisem vedela, kdo je...

Po vojni, 1953. leta je med svečanstvom na tem istem Belvederu pristopila k Milki neka starka in rekla:

NJENE TOPLE OČI IN HEROJSKO SRCE

V letu Titovih jubilejev, 40-letnici prihoda na čelo KPJ—ZKJ in njegovega 85. rojstnega dne, Zveza komunistov še naprej veča in krepi svoje vrste z novimi borci za samoupravni socializem. Titov jubilej je hkrati tudi jubilej kontinuitete revolucionarnega boja naše partije. To je tudi čas velike družbene akcije v pripravah na 11. kongres ZKJ, ki bo prihodnje leto.

»Duga« objavlja vrsto člankov in pričevanj znanih in manj znanih med oboroženo revolucijo in v osvobojeni domovini. Kako so oni doživljali osebnosti, starih in mladih, o sprejemu v KPJ oziroma v ZKJ, pred vojno, med oboroženo revolucijo in v osvobojeni domovini. Kako so oni doživljali ta izjemen trenutek v svojem življenju?

Redakcija »Duge« tudi poziva bralce, da jim sporočijo, kako so doživljali tisti trenutek, ko so bili sprejeti v KPJ oziroma v ZKJ, oziroma da ji sporoče, katera osebnost in njeni spomini bi bili zanimivi za Dugine sotrudnike.

— Ti si, hči, obvezala mojega sina...

Tako je spoznala, da je bil to znani črnogorski komunist Baro Djurković, ki so ga na najpodlejši način ubili četniki leta 1942...

● Ob vstaji v prvih vrstah

Po nalogu partije je Milka štiri leta delala v Baru, v postaji za odkup tobaka, skupaj z velikim številom žensk. Leta 1940 se je vrnila v rodno vas, kjer je sodelovala v pripravah na vojno, ki jih je začela partija. Skoraj vsi skojevci in člani KPJ so tega leta v vasi končali vojaški in sanitetni tečaj.

»Takrat nisem niti pomislila, da bo saniteta moje glavno opravilo med vojno.«

— Ob neki priložnosti sta mi naša ilegalca Nikola in Risto Lekić zaupala nalogo, da odnesem tovarišem na Cetinje neko pomembno pismo, ki nikakor ni smelo priti v roke sovražniku. Ker sem bila že kompromitirana, sem morala to potovanje legalizirati. Posrečilo se mi je dobiti napotnico za bolnišnico in tako sem pismo predala, kot je bilo dogovorjeno, toda hkrati sem se morala, sicer zdrava, podvreči operaciji slepiča — tako kot je pisalo na napotnici...

Trinajsti julij, dan vstaje črnogorskega ljudstva, je Milka pričakala s puško v roki med tistimi, ki so vstajali sprožili. Tega dne je s tovariši jurišala na Virpazar. Mesto je bilo osvobojeno, toda hitro je prišlo do silovite sovražnikove protiofenzive. Med ujetimi je bila tudi devetnajstletna Milka Darčević.

V osvobojenem Duvnu decembra leta 1942: Desa Vlahović-Vukanović (levo), Milo Jovičević — takrat namestnik komisarja 4. proletarske brigade, sedaj pa polkovnik v pokoju in mož junakinje te zgodbe, Milke Darčević (desno).

— V zaporu so nas topli in mučili — pripoveduje Milka. — Posebej divjaško so pretepali mojega brata Marka in pokojno Boso Božović. Nato so nas prepeljali v zapor na Cetinjah, kjer je bilo pred vojno sodišče. Zasliševanja so bila mučna. Od tam so nas odgnali v taborišče v Kavajo...

Po trimesečni temnici so jih Italijani spustili domov in sicer pod pogojem, da se vsak dan javijo karabinjerjem. Toda tega nihče ni storil. Vsi iz Limljana in iz okoliških vasi so odšli med partizane, v vrste bataljona »Jovana Tomaševića«. Vojna se je razplamtela. Borec se za vsako ped zemlje so se črnogorski bataljoni umikali pred mnogo močnejšim in bolje oboroženim sovražnikom.

● Podvig v temni noči

— Prebredli smo Sutjesko in prišli v Vrhnice, kjer je bila ustanovljena četrta proletarska brigada. To je bil tisti dan, ko sem stala pred Titom, kot se vidi na oni fotografiji v Vojnem muzeju — pripoveduje Milka.

Tiste dni si je Milka prizadevala, da bi bila v vsem pravi borec. »Bila sem neutrudna. Zelela sem si le to, da bi bila komunist v pravem pomenu besede, da bi postala član partije.«

In naključje je hotelo, da je imela še enkrat izpit hrabrosti in to na predvečer dne, ko je postala komunist. Brigada je napadla progo Sarajevo—Mostar. Na vseh koncih so se prepletale naše in sovražne enote. Pri Hadžićih je prišlo do ogorčene bitke. V temni noči je bila prekinjena zveza z drugo četo. Komandant Milkinega bataljona, danes pokojni general Ljubo Vučković,

je poizkušal vse, da bi vzpostavil zvezo. Pa si raje preberimo, kako to opisuje polkovnik Jovo Mihailović v knjigi »Četrta proletarska«:

Dvakrat so kurirji poizkusili vzpostaviti zvezo in drugi četi dostaviti ukaz štaba bataljona, a niso uspeli. V tretje se je prostovoljno javila, da bo poizkusila najti drugo četo, Milka Darčević. Čeprav ni bila iz teh krajev, čeprav je bila noč, boji pa so še trajali, je uspela priti do čete, predati ukaz in potem poročati komandantu bataljona.

Ob prvem predahu po teh bojih je partijski komisar, danes general JLA Blažo Lompar, začel partijski sestanek. Prva točka je bila: sprejem Milke Darčević v partijo.

— Blažo je le dejal: Milka bi že zdavnaj morala biti v partiji — je rekla naša sobesednica in pristavila: — Potem so me soglasno sprejeli. Takrat se je začela njena nova bojna vloga.

— Med bitko za ranjence na Vilića Gumnu — pripoveduje Milka — smo tri tovarišice iz brigadne sanitete, na dometu vseh sovražnikovih orožij, obvezale več kot sto ranjencev. Na nogah me je držala le zavest, da je treba vzdržati. Čim smo odpremile zadnjega ranjenca, sem padla v nezavest...

● Na mestu, kjer je bil ranjen Tito

— Bila sem tudi v neposredni bližini kraja, kjer je bil ranjen tovariš Tito. Bili smo na maršu. Delček iste letalske bombe je zadel tudi mojega komandanta brigade Vasilija Vaka Djurovića. Spominjam se, kako mi je Jurica Ribar med tekom klical:

— Milka, previj Vako, jaz pa bom takoj poslal borce, da ti bodo krili odstopnico!

— Toda komandant je bil smrtno ranjen. Le za tovariša Tita je vprašal, če je hudo ranjen. To so bile njegove zadnje besede. V trenutku, ko so bili Nemci približno deset metrov od mene, je Jurica Ribar poslal borce, da so me izveli iz ognja...

Medtem ko smo poslušali ta del zgodbe Milke Darčević, smo v rokah držali dragoceno, a naši sogovornici najdražjo odredbo, ki jo je osebno podpisal tovariš Tito. Na odredbi piše: »Za zasluge in častno opravljanje dolžnosti do domovine in revolucije v veliki bitki na Sutjeski, tebi, tovarišica Milka Darčević-Jovičević, dajem priznanje in zahvalo v imenu narodov Jugoslavije — Tito«.

Toda po peti ofenzivi so Milko čakale še večje skrbi in težave. Ko so jo poslali iz brigade z nalogo v 17. divizijo, je dobila trebušni, potem pa pegasti tifus, kmalu pa še pljučnico. Brat Nikola jo je, ko je brigada krenila v Črno goro, pustil z ranjenci in ji dal pištolo, da ne bi živa padla sovražniku v roke. Na Majevici je bila politični vodja skrite partizanske bolnišnice. Toda Nemci in četniki so bolnišnico odkrili in naredili nad nedolžnimi ranjenci pravi masakr. Zahvaljujoč temu, da nihče od preživelih ranjencev Milke ni izdal, Nemci niso uspeli ugotoviti, ali je bil med ujetniki tudi komisar bolnišnice.

Milko so odgnali v zapor v Bijeljini, potem pa v taborišče na »Ciglanu« v Beogradu, kjer so jo čakale nove muke. Z Marijo Čebo, Olgo Lekić in še z nekaterimi drugimi tovarišicami iz zapora, se je povezala z beograjsko organizacijo. Fašisti pa so nekaj zasumili in jo za trideset dni vrgli v temnico. Tu se ji je bolezensko stanje še poslabšalo. Tako oslabele so je Nemci strpali v transport za Nemčijo; toda Milka je uspela v Mariboru pobegniti z vlaka. Potem, ko je vzpostavila zvezo z Osvobodilno fronto Slovenije, je prišla v Kozjanski partizanski odred, od tam pa preko Teslića v že osvobojeni Beograd, kjer je izvedela, da sta ji padla dva brata... In tako je danes pred nami njen lik s svojo izjemno povestjo, s svojo hčerko in vnukom, z možem Miletom Jovičevićem, polkovnikom v pokoju, s svojimi čudovitimi toplimi očmi, ki izžarevajo radost.

Ta nevsakdanja ženska — borec med našimi najboljšimi borci, ta ženska, nosilka Odličja za hrabrost, »Spomenice 1941« in vrste drugih vojnih ter povojnih odlikovanj, to dekle — z zgodovinske fotografije...

MILENKO MATICKI

»Rada imam rože, rdeče rože in jasno nebo«

SEM LE IME, ENO SAMO

● Vrnj se, pri nas je vojna, potrebujemo te!

Prav imate. Svojo zgodbo — lahko bi rekla življenje — po nepotrebnem obešam na veliki zvon. Sem le ime, eno samo. Ob teh vrečah, zaprašenih skrinjah, ob poljskem orodju, v temni kuhinji, na poljih, kjer se diha svežina in pod fotografijami, prekritimi s polivinilom, sem hladila nekoč revolucionarno kri.

Čas je moja bolečina. Ne sprašujte me po letih. Povem vam število... in vi me boste gledali kot komaj še živo. Pod gradom živim — leberške ruševine segajo skoraj do mojih rok. Moja mladost je nedorečenost. Rodila sem se... kakšna nepomembnost. V hiši je bilo osem otrok, oče železničar in mati šivilja. Umrla je, ko sem imela tri leta.

Ziveli smo v veliki, zlobno veliki železničarski hiši. Včasih smo jedli le slovenske besede, pa še teh nam nemčurska soseda ni privoščila. »Vsi skupaj smrdite po komunizmu,« je sikala čez zarjavelo ograjo na trop lačnih otrok. Zavetišče, neprepričljiva spokojnost pod križem, samota, pokornost in poniževanje. Bila sem lepo deklica. Človek je rad lep. Nikar me tako ne glejte! Od takrat je minilo štirideset let!

Leta 1940 sem se vrnila iz Senegala. Lep kos sveta sem prepotovala, dokler me niso potisnili kot vo-hunko na parnik »Teofil-

koltier«. Marsej, Milano, Genova — Ljubljana. Kdo ve kolikokrat sem prebrala očetov telegram: VRNI SE — PRI NAS JE VOJNA — POTREBUJEMO TE!

● Vse manj verjamem v pozabo

Pri očetu v Mariboru nisem dolgo ostala. V Ljubljani sem se vpisala v trgovsko šolo, bilo je to v začetku leta 1941 in prav kmalu sem se spoznala z Miro Hauptman, Dušo Černe in še nekaterimi, ki so delali za Osvobodilno fronto. Z Miro sva zbirali sanitetni material in šivali obleke za partizane. Dvakrat na teden sem odhajala v Kočevje, kjer sem bila povezana z Jožetom Strahom, ki je kasneje umrl v taborišču na Rabu. Jožeta Zakrjaska iz Kočevske Reke, s katerim sem tudi sodelovala, so ubili Nemci. Mene pa so klicali v Maribor, češ da nam bodo dali novo pohoštvo. Hvala. Že takrat, pri Klešiču na mostu, sem jim komaj pobegnila. Lovili so ženske za »militer-methen«, jih tlačili na tovarnjake in jim govorili, kakšna čast je, ker bodo na fronti za zabavo nemškimi oficirjem.

Preklete. Aretirali so me domače in jih odpeljali v Kukunjevac. V ranem jutru so se prirežali ustaši in zgnali ljudi v cerkev. Zasikali so noži. Pravijo, da so tistega dne pobili 300 ljudi. Rafkoti, ki je imel sedem let, so natak-nili na kol kot Turki. Karlu so razbili glavo, ko je poskušal zbežati, Slavko-

tu se je od groze pomračil um, oče in mačeha sta obležala v mlaki krvi...

Rada imam rože, rdeče rože in jasno nebo. Rada imam življenje, tudi list in večerni vetr. Ob grozah, ki sem jih doživela, vse manj verjamem v smrt, v pozabo. Mrtvih ni mogoče pozabiti. Moje domače in moje partizanske tovariše vidim v vsakem koščku živega.

Vinko Kenda? Kako ga ne bi poznala. Po Kočevski Reki in tam okrog smo nabirali strelivo, delali za OF in goreli za naše velike cilje. Leta 1943 sem odšla v Levstikovo brigado, ki je bila takrat v Ribnici. Sredi poletja je bilo. Imela sem kratke hlače, tiste, ki sem jih prinesla z Afrike. Hoteli so me oborožiti z grškim mitraljezom (znala sem tudi nekaj grških besed!), a sem se zadovoljila z italijansko puško in... Ne, bolničarka nisem hotela postati. Hotela sem v boj, v ogenj...! Nekje na Krimu sem bila ranjena, jaz pa sem streljala, dokler mi ni zatajila puška. Turjak, pa Orle in kdo ve koliko nepozabnih trenutkov.

Umikali smo se proti Lesičjemu gradu. V ušesih mi zvenijo »dumdumke« in smeh. Eden izmed tovarišev je imel kratke hlače in pod njimi dolge spodnjice, od katerih so vihrali trakci — nepozabno črn humor. In potem? Tovariša sta z grozo v očeh iztisnila: »Roza, obkoljeni smo!« Pa je pritekel Flajnik in vpil: »Ti, partizanka! Kaj pa počneš? Si mar na majskem sprehodu? Zaklon, kje imaš zaklon vsaj kakšno desko ali pa si z bajonetom izkoplji luknjo...«

● Zakaj si ustrelila tovariša

— Smrti se nisem bala — besede, ki danes zvenijo kar preveč izumetničeno. Zdelo se mi je, da bom prej ko slej padla. Svoji smrti sem hotela dati ceno. Izzivala sem jo, ko sem v Lesičjem gradu igrala na klavir, ko sem med nemškim napadom, ko so gadje že rinili tja, kjer je bil malo pred tem štab, z bajonetom zabodla šunko in jo odnesla v svobodne gozdove. Eksplozija me je potisnila ob tla in potem so me dvignile roke tovarišev. Zima je bila in sem imela kapo čez ušesa. »Tovariš, tovariš — še meni, samo košček...!« Šunka ni bila suha, niti slana, niti dovolj kuhana.

Če je bilo z drugimi tako kot z mano, so imeli ves mesec neprijetne težave.

Bilo je nekje na Krimu, enajstega novembra v letu 1943. Kurili smo ogenj, se greti in sušili obleko. V neposredni bližini smo slišali šepetanje — slovensko. Bili so »beli«. Da bi se spopadli z njimi? Ne, preveč utrujeni smo bili in s seboj smo imeli nekaj več kot trideset ranjencev. Nekateri med njimi so kasneje hudo tragično končali. Spominjam se nekega ranjenca Jurčka. Iz čevljev mu je privrela kri; ampak ostal je živ, ker je odšel z nami. Tovariš, vrnil se je iz internacije, se je v moji neposredni bližini ustrelil v usta. Imel je nahrbtnik in nove škornje. Z glavo je omahnil na mojo nogo v trenutku, ko se je pred nami zarisal nemški tank. Pritekla sta dva partizana in sta kričala z besom v očeh: »Ustrelila si ga — ustrelila!« Drevje se je lomilo, gozd se je spreminjal v pekel in za obračun z menoj nista imela časa. Če bi ju jaz kasneje ne razorožila in pripeljala v Tomšičevo brigado...?

Sreča ni človeku nikoli odveč. Tudi nespečnost je bila moja sreča. Lahko bi se zgodilo, da bi zaradi preutrujenosti na straži zaspala; jaz pa po nekaj tednov nisem mogla zatisniti oči. Sreča so bili dobri in pošteni ljudje, ki so stražili, kadar smo po- legli po podih.

● Na čela so jim vrezali partizanske zvezde

Leta 1944 so me poslali z Dušanom Černetom na Kolpo pri Fari. V vaseh Koče, Handlerji in Mlaki so nam pomagali Anton Ješelnik pa Franc Cimprich in Anton Hudorovič ter Ivan Muhvič. Fantje v brigadi so morali jesti — vsaj krompir in fižol. Naredili smo sani, zbili nekaj zabojev. Vozili smo ponoči, po cestah, ki so bile zamirane in prekopane. Nekoč so nas v bližini Fare napadli volkovi — cel trop jih je bilo. Streljali smo in jih podili s prižganim senom. Vso prestrašeno in prezeblo so me ogreli hvaležni pogledi tovarišev, ko so zagledali hrano.

Imena, spomini, dolžnosti. Kot obveščevalka sem tesno sodelovala z Vencijem Kovačem in tovarišem Rajkom, z Jožetom Horvatom in Jožefo Šmalc pa s Katjo Rauh. Včasih, ko sem odšla v opazovalno akcijo, sem med potjo na-

birala češnje in jih v tem ali onem milinu zamenjala za koruzo.

Tako rada bi iz niti svojega spomina spletla kito; pa so niti tu in tam pretrgane. Vem, da smo v Kočah pri Zdraviču pripravili miting, da je Plešner igral na harmoniko, da sem takrat stražila na vrhu zvonika, da sem pionirjem izročila nemškega ovaduha, da sem našla poln sod nemškega streliva, da smo pripravljali sestanke, volitve, da sem morala bežati... nepovezano — mozaik spomina, ki ga nikoli ne bo mogoče dokončati.

★
Nameravala sem prenočiti v Mikličevem skednju v vasi Mlaka. Na dvorišče so prišli četniki. Gospodinjo so spraševali po partizanih in mleko so zahtevali. Sredi noči se mi je uspelo izmuzniti do sosednje hiše, v kateri je stanoval cigan Anton Hudorovič. Noč sem prežive-la na peči, v prgišču njegovih otrok. Kljub temu, da je bila vas obkoljena, sem sklenila oditi proti Handlerjem. Oblečena sem bila v partizansko krilo in angleško srajco. V žepu sem imela titovko in partizansko propustnico, ki sem jo še pravočasno pogoltnila. Četnika pri zapori sem premotila, da sem sinoči pomagala pri kravi, ki je povrgla in da se vracam v domačo vas.

K Micki v Handlerje sem prišla prav takrat, ko je pripravljala zajtrk za čet-nike. »Kdo si in od kod?« sem zaskočila za hrbtnom. Pokazala sem skozi okno na hišo, ki je bila precej na samem in v kateri smo se včasih sestajali partizani. »Ti si partizanka, ti si Roza...!« Zagrabili so me in odpeljali v zadnjo hišo v vasi. Malo kasneje so pripeljali še Bartolovo ženo Karolino in Debeljakovo Ančko, ki je bila naša obveščevalka. Zvezali so nas in priklenili ob voz, na katerem so imeli svoje ranjence. Gnali so nas tri ure daleč v Nove Laze. Četniški oficir na konju nas je ves čas udarjal z bičem in pel: »Anka partizanka, zaklela si se petojkraki, da ne voliš kralja Petra, ali volit češ ga ko svog sina, kad češ... bit sto bati-na...!«

V vasi Novi Lazi so nas najprej mučili in polivali z vedri vode. Naslednjega dne zjutraj bi nas morali postreliti. Tistega dne so ubili neko tovarišico in tovariša. Rezali so jima ušesa in partizansko zvezdo na čelu. Spoznala sem svet, najbolj krut in sadističen. Ne vem koliko zdrave kože je ostalo na meni, ampak prav takrat, ko sem bila na stranišču, se je stresla zemlja — bombe, letala. Stekla sem v sobo in zavpila: hitro, primimo se za roke, tecimo, tecimo! Četnik, ki me je mučil, se je pognal na konja in zdirjal za nami. Toda tu je bila že Primorska bigada, ki nas je rešila, četnika pa ujela.

★
Prav imate. Svojo zgodbo — lahko bi rekla življenje — po nepotrebnem obešam na veliki zvon. Sem le ime, eno samo.

SILVO TERŠEK

Ogrožanje samozaščite

PUHLOST

Ni skrivnost, da je naša trdnost življenjski utrip družbene samozaščite in je zato trn v peti marsikomu izven naših meja. Etnost našega ljudstva je torej predmet nenehnega opazovanja in raziskovanja nekaterih »dušebrižnikov«, ki »zaskrbljeno« razmišljajo o naši jutrišnji usodi. Ob tesnem sodelovanju z ekstremno emigracijo ter obilni denarni in drugi pomoči teh ali onih mračnih sil želijo vsi skupaj in vsak po svoje krojiti in oblikovati naš jutri ter prerokujejo to in ono. Skupni imenovalec za njihovo tovrstno dejavnost je — milo povedano — zagrenjeno nasprotovanje vsemu, kar se imenuje bratsko, jugoslovansko in socialistično samoupravo.

In, kot vemo, se naša trdnost poraja v vsaki naši družini, v stanovanjskih naseljih in krajevnih skupnostih. Tega se zelo dobro zavedajo tudi »preroki« našega časa in priznati moramo, da je njihovo mešetarjenje dokaj »uspešno«. Somišljenike in buriče so našli le med nekaterimi »boju Bakhosu« ali po domače povedano — kozarčku predanimi sinovi. Pa maloštevilna in ne preveč zanesljiva bratovščina skuša prevzeti vlogo »števca« ter ob kapljici in maliganih ugotavlja, koliko so ljudje te ali one naše pokrajine ali regije prispevali k narodnoosvobodilnemu boju. In pogledimo, kako skušajo danes oživeti že zdavnaj obsojeno preštevovanje.

Njega dni je v neki ljubljanski gostilnici starejši in rahlo vinjen možakar svojemu mlajšemu zancu iz Gorenjske takole očital: »Ne damo se Notranjci! Dosti ste nas med vojno in po njej... ne pustimo se vam več!«

In tako naprej v istem izzivalnem in napadnem stilu.

Renčanje tega »junaka« so poslušali tudi mlajši ljudje, zbrani ob sosednji mizi. Smejali so se mu. Očitno užaljen in »razrahljan« govornik pa se je začel sklicevati na svojo »pozitivno« preteklost. A vendar je slišal, da je ozkoglav in obdan z lokalistično bodečo žico in da pluje po vodah tako imenovanega nihilizma, ki zaničuje vse, kar smo med vojno in po njej s skupnimi žrtvami in naporu ustvarili. Rekli so mu tudi to, da skuša razbiti našo enotnost...

In »števca« je padel na izpitu in dokončno onemel. Iz ust trezne in mlajše družbe je slišal, da je podoben podaljšani in ne preveč zanesljivi roki tistih, ki jim naša enotnost nista po godu, da je podoben tistim, ki zunaj naših meja, v preveliki »skrb« za naš jutri, delajo račun brez krčmarja.

Tako je agresivni gostilniški politikant ostal osamljen in nem. A kljub temu se ni ugotovljeno, kako je razumel besede mlajših sobesednikov. Besede, ki bi jih lahko imenovali rezilo naše družbene samozaščite.

B. J.

Sodelovanje s podeželjem

Na vrelcih polpreteklosti

Pred nedavnim je osnovna organizacija ZRVS Poljane — na območju krajevnih skupnosti Krmelj, Sentjanž in Tržišče — organizirala orientacijsko-taktilni pohod, ki je bil združen s srečanjem krajanov vseh štirih krajevnih skupnosti. Poleg rezervnih vojaških starešin so se pohoda udeležili člani ekip za prvo pomoč ter šolska mladina. Pohodna trasa je vodila mimo šestih spomenikov našega narodnoosvobodilnega boja in sicer skozi Krmelj, Pijavice, Stražberg, Sentjanž, Murnee in Malkovec. Prijazni domačini so pohodnikom pripovedovali o dogodkih iz NOB. V okviru tega srečanja so se sestali odbori za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij vseh krajevnih skupnosti. Prvi stiki med omenjenimi krajevnimi skupnostmi so bili navezani že pred dvema leti, v zadnjem času pa se občutno poglobljajo in krepijo. Slednje je za krajan izrednega pomena ne samo danes, pač pa tudi za primer večje nesreče ali vojne.

Pobuda organizacije ZRVS Poljane je vredna pohvale, saj je sodelovanje s podeželjem stalna naloga njenega članstva. Pred leti so obiskali Sodražico, Velike Bloke, Loški potok, Semič itn., ter spoznali ljudi in kraje, kot tudi topografske in taktične značilnosti tega terena. In ne nazadnje, s tovrstnimi obiski in srečanji se rezervni vojaški starešine iz Poljan tudi v praksi zavzemajo za seznanjanje mladih z našo novejšo zgodovino in hkrati potrjujejo svojo predanost tovarišu Titu in Zvezi komunistov.

Obisk na karavli »Jožica Flander«

SKUPNE NALOGE

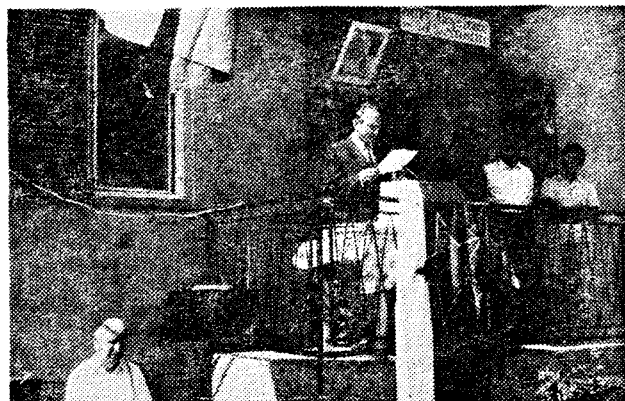
V kroniki mariborske krajevnih skupnosti je med drugim zapisano: »Krajan prevzemamo pokroviteljstvo nad karavlo Jurski vrh in bomo pomagali graničarjem pri opravljanju naših skupnih obmejnih nalog.« Tako je leta 1973 karavla Jurski vrh dobila ime znane revolucionarke Jožice Flander. Od takrat je sodelovanje med graničarji in krajan dobilo nove razsežnosti. O tem je tajnik krajevnih skupnosti Peter Ivanuš dejal:

»Ne gre le za srečanja ob državnih ali armadnih praznikih; obmejnike štejemo namreč kot svoje krajan in smo jih zato vključili v vse življenjske tokove naše krajevnih skupnosti. Ko so naši krajan gradili vodovod, so se njihovi delovni akciji pridružili tudi graničarji. S skupnimi močmi smo uredili karavlo in njeno okolico.

Zadovoljen je tudi starešina graničarjev Branko Lazarevski, ki se že trideset let »druži« z mejo: »Ti

Nenadna nevarnost ni mogla presenetiti graničarsko patruljo, ki se je hitro razkropila in zasedla ugodne bojne položaje.

Obisk predstavnikov krajevnih skupnosti karavli in pozdrav graničarjem.

kraji so mi dobro znani, zlasti pa poznam srčnost teh ljudi. Sodelovanje z njimi je prispevek h krepitvi varnosti tega dela naše meje. Vsi smo krajan in vsi krajan so graničarji...«

Sicer pa Branko Lazarevski ni samo dober vzgojitelj graničarjev, pač pa tudi mladih krajanov. Iz bogate graničarske zakladnice najde vedno zanimivo zgodbo ali doživetje z meje in uči vojake in mladino, kako se je treba zoperstaviti ilegalcem, tihotap-

cem in drugim nepridipravom. Ponosen je na svoje graničarje, ki so velika in trdna družina.

»Pred nedavnim« je pripovedoval starešina Branko, »je vasedo padla skupina ilegalcev. Zgodilo se je to v pozni noči. Graničarja Mate in Živorad sta jih polovila, nepridiprava pa so jima ponujali veliko vsoto denarja. To ni zaleгло, saj je ljubezen graničarjev do domovine močnejša od milijonov.«

Besedilo in sliki: SVETISLAV NIKOLIĆ

Novo v delu novogoriške ZRVS

Aktiv gradbenikov

Predsedstvo občinskega odbora ZRVS Nova Gorica je pri gradbenem podjetju »Gorica« ustanovilo aktiv rezervnih vojaških starešin, ki ima nad osemdeset članov. Udeležence ustanovnega zbora je pozdravil predsednik goriške organizacije ZRVS tovariš Marino Bastijančič, za predsednika aktiva pa je bil izvoljen Fedor Bernard. V razpravi o nalogah novoustanovljenega aktiva je bilo med drugim poudarjeno, da morajo člani ZRVS — poleg vojaškostrokovnih — v večji meri poskrbeti za idejno in politično plat obrambnih priprav, pa naj gre za oboroženi boj, družbeno samozaščito ali varnost. Ob tem bi veljalo poudariti še to, da so se rezervni starešine, člani tega gradbenega kolektiva, v novogoriškem prostoru že

uveljavili kot dobri družbenopolitični delavci, zato je povsem upravičeno pričakovati, da bodo v svojem bodočem delu s pospešeno aktivnostjo naleteli na razumevanje in zaupanje vseh članov kolektiva gradbenikov.

Druge, ne manj pomembne naloge aktiva je izbira kandidatov za šole za rezervne vojaške starešine naših oboroženih sil, saj si prizadevamo, da bi naše obrambne priprave, pa tudi obrambo samo, vodili predvsem idejno in politično oboroženi mladi ljudje med njimi pa vsaj polovica tistih, ki izhajajo iz delavskih družin. V tem svojem poslanstvu, seveda, aktiv ZRVS ni osamljen, pomagale mu bodo tudi druge družbenopolitične strukture, predvsem mladinska organizacija in Zveza ko-

Z ustanovnega zbora

munistov. Zato je vzgojno delo z mladino zelo pomembna naloga novoustanovljenega aktiva ZRVS, ki želi tudi na ta način okrepiti vrste naše splošne ljudske obrambe.

Besedilo in sliki: MILE GOJKOVIĆ

Branilci in reševalci

Svojo obrambno pripravljenost so naše helikopterske posadke in enote že mnogokrat dokazale. Na številnih vajah naših oboroženih sil so uspešno

pomagale kopenski vojski in mornarici, svoje bojne naloge pa so uspešno opravljale tudi v izredno slabih vremenskih pogojih. A vendar je ta naša »nebeška konjenica« znana ne samo po svoji bojevitosti, ampak tudi po neizmernem človekoljubju, oziroma humanosti. Spomnimo se le Posočja in neprecenljive pomoči helikopterjev pri odpravljanju posledic potresa. Toda, to še ni vse. Pogumne helikopterske posadke so samo lani rešile več deset človeških življenj. Ko se je hudi bolezn ali stiski pridružilo še slabo vreme, so našemu človeku, ki ga je doletela taka ali drugačna nevarnost, pomagali ljudje iz helikopterja. V to smo se nedavno tega prepričali na nekem vojaškem letališču (odtod je naša fotografija), ko so z nekega otoka na Jadranu odpeljali hudo poškodovanega mlajšega delavca. Zaradi burje, ki je takrat divjala, so morali čolni in ladje mirovati, saj je tudi nanje prežala nevarnost. Z vojaškega letališča je vzletela pogumna helikopterska posadka in je rešila iz objema smrti ponesrečenega delavca.

Besedilo in sliki: BRANE JAKOVLJEVIĆ

S spominskim pohodom na Kališče pod Storžičem in osrednjo proslavo v Preddvoru, so se minulo nedeljo končale prireditve ob 35-letnici Kokrškega odreda

ZVESTI BOJU SVOJEGA NARODA

V okviru praznovanja 35-letnice ustanovitve Kokrškega odreda je odbor Kokrškega odreda, v sodelovanju z borčevskimi in drugimi organizacijami občine Kranj in Tržič, konec minulega tedna pripravil več spominskih prireditev, pohod na Kališče pod Storžičem in veliko proslavo v Preddvoru. Omenjenih prireditev, zlasti pohoda na Kališče, kjer je bil pred 35. leti ustanovljen Kokrški odred, se je poleg preživelih borcev tega odreda udeležilo tudi veliko število nekdanjih aktivistov, tabornikov, planincev pripadnikov JLA in teritorialne obrambe.

Nadvse prijetno je bilo gledati množico nekdanjih borcev in ljubiteljev gora, ko se je zgrnila na kališki ravnici pod mogočnim Storžičem. Sivozelene uniforme strumno razporejenih teritorialcev in mladih tabornikov so se pomešale z živopisnimi barvami drugih udeležencev. Slavnostni prostor pod domom kranjskih planincev, ki nosi ime legendarnega Kokrškega odreda, je postal en sam mazaik barv in starosti.

Ko so zvoki koračnic sredi sončnega dopoldneva naznanili začetek spominskega dela proslave, je prenekateri udeleženec tega slavlja v mislih nehote poromal nekaj desetletij v preteklost, v leto 1942, ko je bil na tem mestu ustanovljen Kokrški odred.

● Siloviti boji gorenjskih partizanov

Zgodilo se je 18. junija leta 1942. Tedaj sta začela v okrilju navoustanovljenega Kokrškega odreda delovati Kokrški in Kamniški bataljon, ki sta si cer že pred tem odvojeno bila boj proti okupatorju. Zaradi posebnih razlogov omenjena bataljona tudi po formiranju odreda nista delovala kot združeni enoti. Kamniški ali 1. bataljon je deloval v okolici Kamnika, Kokrški ali 2. bataljon je deloval na območju Storžiča in Tržiške Bistrice. Pogojev za združeno delovanje, zaradi nemške premoči ter posebnosti ozemlja, v teh krajih ni bilo. V skladu s povelji sta odredna bataljona takoj po ustanovitvi razvila močno aktivnost in v okviru priprav na partizansko ofenzivo ter na prihod 2. grupe odredov na Gorenjsko, prevzela nase več tisoč okupatorjevih vojakov. V juniju in juliju tega leta se je tako na Gorenjskem razplamtela močna partizanska ofenziva. Njen namen je bil, poživiti množičen odpor proti okupatorju in njegovim pomagačem ter pridobiti osvobodeno ozemlje. Prav zaradi tega je prišla z Dolenjske na Gorenjsko močna 2. grupa odredov. Toda predvidenega cilja ni bilo mogoče doseči. Okupator je v odgovor na razširjajočo se ofenzivo pripravil silovite protiukrepe, v katerih je zaposlil najmanj petnaest tisoč policistov elitnih enot, orožnikov in vojakov. Po silovitih bojih so bile gorenjske partizanske enote precej razredčene. Padla sta narodna heroja Jože Gregorčič-Gorenc in Lojze Kebe-Stefan. Prav v tem času je bil v Udin borštu, v dramatičnem boju z večkrat močnejšim sovražnikom, uničen 2. kokrški bataljon, na Krvavcu pa je bila razbita ena izmed čet. V hudih bojih sta padla tudi komandant odreda narodni heroj Matija Blejc-Matevž in politkomisar Anton Štef-Kostja.

Vse te boje je ves čas spremljalo neprestano sovražnikovo nasilje nad prebivalstvom: streljanje talcev in požigi naselij so bili na dnevnem redu, vmes pa izseljevanja zavednih partizanskih družin in aretacije aktivistov. Pri slednjem so imeli pomembno vlogo zlasti domači izdajalci — raztrganci in prvi gorenjski organizatorji belogardizma.

Kljub nesporni sovražnikovi premoči in občasnemu razbitju Kokrškega odreda pa odpor v tem delu Gorenjske ni zamrl. To je bila predvsem zasluga prve sestave Kokrškega odreda, ki je v popolnosti upravičil svoje delovanje v tem delu Slovenije.

● Spomini bodo ostali

Boj Kokrškega odreda je v vsakem primeru epopeja, ki bo zapisana s svet-

Prostovoljci v Posočju

MOST NA SOČI — V krajih, ki so jih lani prizadejali potresni sunki, so že začele prihajati prostovoljne brigade iz slovenskih delovnih organizacij. Le-te bodo sodelovale pri urejanju vodovoda, cest in sanaciji poškodovanih objektov.

Med prvimi so prišli v Posočje tudi delavci Skupščine mesta Ljubljane, ki so urejali vodovod v Gorenjem Logu. V tolminski občini upajo, da bo prijav za enodnevne sobotne in nedeljske akcije še več in da bodo delovni ljudje tudi letos v tolikšni meri kot lani pomagali prizadetemu območju pri odpravljanju posledic potresa.

J. ALIČ

limi črkami v kroniki našega narodno-osvobodilnega boja. Je pa hkrati tudi neizčrpen del spominov za vse, ki so se bojevali v njegovem sestavu in so čakali svobodo.

Mirko Podbevšek-Lado iz Kamnika se spominja: »...Kot Kamničan sem se boril v prvem, to je Kamniškem bataljonu. Ta je bil formiran 3. maja istega leta, 18. junija pa — kot je znano — je bil vključen v sestav Kokrškega odreda. Menim pa da naziv »Kokrški odred« ne ustreza povsem njegovi dejanski sestavi: mislim, da bi se moral imenovati Kamniško-kokrški odred. Kamniški bataljon je bil namreč številčno močnejši od Kokrškega. V našem bataljonu je bilo od sto do sto dvajset borcev. Takoj po ustanovitvi se je naši enoti pridružilo veliko novih borcev. Le-te je vzpodbudila predvsem učinkovitost naših akcij in tudi uspešno agitatorsko delo članov pokrajinskega komiteja KP. Na našem kamniškem območju je bil s tem v zvezi posebno delaven sekretar okrožnega komiteja za Kamnik, Nace Strlekar-Jože.«

In kako se spominjata življenja in bojev v Kokrškem odredu Tone Mohorič iz Britofa pri Kranju in Jože Smedic iz Kranja?

»... V Kokrški odred sem prišel avgusta 1944,« pripoveduje Tone Mohorič. »Prišel sem iz Gorenjskega odreda, v katerem sem se boril od konca pomladi 1943. Pred tem sem moral iz Avstrije pobegniti Nemcem, ki so me marca leta 1943 prisilno mobilizirali. V vrstah borcev Kokrškega odreda sem se kot prostovoljec udeležil skoraj vseh oboroženih akcij, tudi akcije pri Trsteniku. Tam smo domobrancem preprečili, da bi postavili postojanko. Seveda se spominjam tudi bitke za Begunje. Ko smo osvobodili begunjske zapore in so jetniki zaslužili svobodo, sem ob pogledu nanje dobil solze v oči. Da, bil je to prizor, ki je moral ganiti slehernega svobodoljubnega človeka.

Na dan osvoboditve pa bi bil skoraj ob glavo. Šli smo proti Celovcu in smo v Bistrici naleteli na transport esesovcev. Z njimi smo se zapletli v srdit spopad. Nekaj smo jih pobili, nekaj ujeli, drugi pa so se razbežali. V nekem spopadu z Nemci sem bil ranjen v nogo in tako imam še zdaj, po triinidesetih letih, svinčenko v desni nogi...«

»Pred prihodom v Kokrški odred (maja 1944) sem delal kot aktivist,« je razgrnil svoje spomine Jože Smedic. »V Kokrškem odredu sem bil predvsem intendant, udeležil pa sem se mnogih bitk od Krvavca in Stola pa tja do Celovca. Leta 1945 sem postal desetar, ko pa sem vstopil v 14. divizijo, sem postal vodnik.«

Veliko je še junaštev in nepozabnih dogodkov, ki so neločljivo povezani z zgodovino legendarnega Kokrškega odreda. Pravzaprav je vsa njegova zgodovina en sam skupek nešteti junaštev in nesebičnih žrtvovanj, ki so imeli en sam skupni imenovalec: dokončni boj za svobodo.

B. V.

V neka- vrsticah

SLOVENJ GRADEC

Občinsko konferenco ZSMS Slovenj Gradec so obiskali mladinci iz pobratene občine Gornji Milanovac. Ogledali so si delovne organizacije v občini, se seznanili s kulturnimi in zgodovinskimi znamenitostmi mesta, poseben poudarek pa je bil dan na obujanje tradicij NOB.

V teh dneh so mladi veliko govorili o nadaljnjem sodelovanju, ki ga želijo še bolj okrepiti na vseh področjih dela in življenja mladih. Še letos bo stekla izmenjava brigadirjev na mladinskih delovnih akcijah v Sloveniji in v Srbiji. Tudi šolska centra Slovenj Gradec in Gornji Milanovac bosta navezala tesnejše sodelovanje, predvsem z izmenjavo izkušenj na področju vzgoje in izobraževanja.

★

Občinski odbor ZZZB NOV Slovenj Gradec in združenje borcev Dolič pripravljata v sodelovanju s krajevno skupnostjo Dolič proslavo za dan borca. Leto bo v nedeljo, 3. julija, ob 9. uri v Doliču. Na njej bo združenje borcev Dolič razvilo svoj društveni prapor, katerega pokrovitelj bo podjetje KOTEKS — TOBUS iz Ljubljane. A. A.

TRZISČE NA DOLENJSKEM

Združenje borcev Trzišče bo 7. avgusta odkrilo v Trzišču spomenik — delo Toneta Svetine — s posvetilom »Vstaj, borbi in zmagi«. V času NOB je bilo to območje, še posebno vas Malkovec, močno izpostavljeno okupatorjevemu nasilju. Omenjena vas je bila 2. avgusta leta 1942 v celoti požgana — gorelo je 43 poslopij. Okupator je pobil 15 talcev. V vasi stoji spomenik, na katerem je vklesanih 52 imen padlih in pobitih iz Malkovca in okolice. Vas je v celoti obnovljena; napeljana je elektrika, pred osmimi leti so napeljali tudi vodovod, zdaj pa potekajo dela za asfaltiranje ceste od Trzišča do Malkovca.

Krajevna skupnost je sprejela odlok, da bodo praznovali krajevni praznik 2. avgusta, ko bo minilo 35 let od tragičnih dogodkov na tem območju.

LOJZE UDOVČ

GRIZE

V krajevni skupnosti Grize že dalj časa potekajo različne gasilske prireditve. Gasilsko društvo Grize je organiziralo akcijo »šola gori«, v kateri je pionirjem prikazalo pomen gasilstva. Tistega dne se je v gasilsko društvo vključilo več kot trideset pionirjev. Organizirano je bilo tudi tekmovanje pionirskih in mladinskih ekip. Za nabavo dveh vozil (avto cisterne in orodnega voza) so člani društva zbrali izredno veliko sredstev. Sedaj, ko je društvo tehnično dobro opremljeno in članstvo strokovno usposobljeno, je ena izmed njihovih osnovnih nalog, da se kar najbolj pripravijo za delovanje v okoliščinah morebitne agresije. Društvo se mora uveljaviti kot pomemben dejavnik na področju ljudske obrambe in družbene samozasčite. FRANC JEŽOVNIK

HRASTNIK

Na letnih skupščinah vseh borčevskih organizacij Hrastnika so člani poudarili željo, da bi tudi letos nadaljevali s prirejanjem poučnih izletov in prijateljskih srečanj. To željo članstva so odbori vnesli v program svojega dela.

V soboto 11. junija sta sekciji VVI in internirancev organizirali za 50 svojih članov izlet na Ljubelj,

kjer so se udeležili srečanja bivših zapornikov, internirancev ter izgnancev. Ogledali so si tudi grobišče talcev v Dragi in muzej v Begunjah. Odpeljali so se tudi na Bled, ta bi ser naše domovine.

FANI VRTAČNIK

LETUŠ

V okviru praznovanja krajevnega praznika so bile v Letušu ves teden športne in kulturne prireditve. Praznovanje so zaključili s slavnostno sejo in odprtjem komunalnih objektov.

Dvanajstega junija leta 1942 so odšli prebivalci Letuša množično med partizane. Med NOB so se bojevali na Štajerskem, Koroškem, po Prekmurju in drugod. Umirali so v številnih spopadih s sovražnikom kot so bili: boj legendarnega Pohorskega bataljona, borbi na Joštu Dobrovlje (leta 1942)... umirali so v koncentracijskih taboriščih in zloglasnih zaporih. Spomenik tem žrtvam so prebivalci Letuša lepo uredili. Vedno je okrašen s cvetjem. MOGU

ŠKOFIJE

Petega junija letos so člani borčevske organizacije iz Škofij, Dekanov, Bertokov in Milj (na italijanski strani) organizirali uspešen izlet na Urh, Žužemberk in Bazo 20 v Kočevskem Rogu. Izleta se je udeležilo približno 150 članov borčevske organizacije in mladine. Udeleženci izleta so v Žužemberku položili venec pred spomenik padlim za svobodo. RUŽA PEČARIC

RADOVLJICA

Na predsedstvu občinskega odbora ZZZB NOV Radovljica se je po sprejetju novih določil zakona o priznanju posebne dobe (dvojnega stletja) iz časa NOB zbralo kar 91 vlog.

Za predhodno obravnavo vseh vlog in realno razvrščanje upravičencev, ki imajo pogoje za rešitev zahtevkov, je bila imenovana posebna komisija. V njej so bili zastopani tudi predstavniki borčevskih organizacij iz vseh krajev, iz katerih so vlagatelji prošnje. Po dolgotrajnem in vestnem delu je komisija izdvojila 30 vlog, ki pridejo v poštev. O teh bo dokončno stališče izreklo predsedstvo na seji, ki bo 21. junija v Radovljici.

★

V radovljiški občini so v minulem obdobju še kar razumevajoče reševali stanovanjske potrebe borcev in aktivistov NOB, ki jih ni bilo malo. Po zadnjih dokaj realnih podatkih ima neustrezne stanovanjske razmere le še 11 borcev. Nekaj teh problemov bodo, kot vse kaže, rešili že letos in to z dograditvijo novih stanovanjskih blokov v Radovljici. Vse ostale probleme bodo rešili prihodnje leto v novih blokih na Bledu, v Bohinju in Gorjah.

Ob tem je potrebno izreči vso pohvalo občinskemu odboru ZZZB NOV in samoupravni stanovanjski skupnosti Radovljica, ki kaže za stanovanjske probleme borcev vso potrebno razumevanje, kar je razvidno tudi iz njene programske usmeritve. Med drugim so prav te dni na seji samoupravne enote za družbeno pomoč v stanovanjskem gospodarstvu pri stanovanjski skupnosti sprejeli pravilnik o pogojih za dodelitev stanovanj, pridobljenih iz sredstev samoupravne enote za družbeno pomoč, ki v 15. členu posebej določa merila in pogoje za pridobitev stanovanj borcev NOB.

JR

KOPER

Pred praznovanjem dneva borcev

Na seji predsedstva obalnokraškega odbora ZZZB NOV v Kopru, ki je bila v četrtek 16. junija letos, so obravnavali evidentiranje možnih kandidatov za odgovorne naloge v borčevski organizaciji in druge družbenopolitične organizacije in samoupravne organe.

Opozorili so, da je prav organizacija ZZZB NOV tista, ki naj ne le spremlja dogajanja pri razvoju nove socialistične družbe, ampak morajo njeni člani delovati in sodelovati pri vseh akcijah, ki vodijo k uresničevanju določil zakona o združenem delu in drugih samoupravnih dokumentov.

Sprejet je bil predlog za podelitev priznanj nekaterim zaslužnim članom OMD, ki so že med vojno in takoj po osvoboditvi dokazali svojo neomajno pripadnost k novi družbeni ureditvi pri nas in so se borili proti fašizmu že takrat, ko so se mnogi temu boju izmikali pod krinko »nepolitičnosti« in celo podpirali sovražnike našega ljudstva na Primorskem.

Obravnavali so tudi problem »višinskega vodovoda«, katerega vzrok za zastoj pri nadaljnji gradnji so preskromna denarna sredstva v skladu. Člani predsedstva so predlagali, da naj bi bila gradnja tega vodovoda v okviru republiškega načrta. Omenjeni vodovod naj bi financiral republiški sklad, kajti obalnokraško območje tega ne bo zmoglo.

Dane so bile tudi pripombe v zvezi z različnimi cenami vode.

V počastitev dneva borca in Titovih jubilejev bo na obali več prireditev. Druga julija bo v Kopru koncert godbe na pihala iz Trevisa. V nedeljo naslednjega dne bo tradicionalna proslava v Semedeli. V ponedeljek 4. julija bo v vasi Bertoki srečanje članov ZZZB NOV s pripadniki teritorialne obrambe.

V Izoli bo 2. julija ob 18. uri na Puntih kulturna prireditev. V ponedeljek 4. julija bodo priredili vojaški vojni in civilni invalidi obhod (pohod) ob spo-

LANCOVO — V radovljiški občini so v maju ob proslavah jubilejev tov. Tita in ZKS odkrili več spominskih obeležij na krajih, kjer so se predvojni revolucionarji zbirali in kovali načrte za akcije v usodnih dneh naraščajoče fašistične nevarnosti.

Ob navzočnosti mladine in občanov Lipniške doline je sekretar OK ZK Radovljica Jože Bohinc odkril nad Lancovom, na kraju »Pri Amerikancu«, pomnik v spomin na konferenco KPS za jesensko okrožje, ki je bila v navzočnosti Borisa Kidriča na tem kraju v podnožju Jelovice 7. julija 1940. leta.

J. R.

menikih padlim v NOB. Tovariško srečanje bo na Dvorih nad Izolo. Enajstega julija bo slavnostna seja občinske skupščine.

LILIJA BOGOMIL

DVORJANE

Postavili bodo spomenik

V okviru krajevnega praznika bo združenje borcev NOV Duplek—Dvorjane, v sodelovanju z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami septembra letos odkrili v Dvorjanah spomenik padlim borcev in žrtvam za svobodo.

Sklep o postavitvi spomenika je bil sprejet že pred leti. Spomenik pred osnovno šolo jim bo simboliziral s podobo partizana s puško v roki. Narejen bo iz bron, 240 centimetrov visok in bo stal na granitni gmoti. Delo je prevzel akademski kipar Viktor Gojković, vili pa ga bo mariborska livarna.

Pripravljalni odbor je izpeljal nabitno akcijo prostovoljnih prispevkov, pripravil prostor kjer bo stal spomenik ter preskrbel potrebno dokumentacijo. S postavitvijo spomenika se bodo krajanje Dupleka najlepše oddolžili vsem, ki so dali svoja življenja za svobodo in naše lepše življenje.

MITJA

GORIŠKA BRDA

Naše partizanske bolnišnice

Niti egipčanske piramide, kot simbol moči in takratne tehnike, se ne morejo primerjati s partizanskimi bolnišnicami v naših krajih, ki so simbol humanizma v naši revoluciji.

Tako je napisal eden izmed obiskovalcev iz tujine, ki je obiskal bolnišnico »Franjo«.

★

V soboto 11. junija so se zbrali ob spomeniku — razglednem stolpu v Goriških Brdih — nekdanji člani štaba 9. korpusa. Po zaslugi nekaterih članov tega nekdanjega štaba so se začeli pred leti ponovno zbirati in obiskovati nekdanje partizanske kraje. Lani so obiskali Vojsko in Lokve, letos pa so prišli v Goriška Brda. Poleg generalpodpolkovnika Petra Stanteta-Skale, polkovnika Jožeta Borštnarja in drugih so bili pred spomenikom zbrani tudi številni nekdanji člani partizanske sanitete pri 9. korpusu. Med njimi sta bili tudi dr. Franja Bojc-Bidovec in dr. Pavla Jerina-Lah.

V okviru tega srečanja je bil tudi prikaz barvnega filma o partizanski saniteti (o bolnišnici »Franjo« in bolnišnici »Pavli«), ki ga je zrežiral Ivan Gabrijelčič iz Nove Gorice.

Udeleženci srečanja v Goriških Brdih so obiskali tudi delovno brigado, pogovarjali so se z domačini in predstavniki borčevske organizacije iz Nove Gorice.

KAREL MAKUC

VRAČANJE

KOŽBANSKI KOT — V Kožbanski kot, kjer mladinski delovni brigadi Franc Leskovšek-Luka iz Velenja in Kokrški odred urejata lani začetno gradnjo vodovoda, je pred dnevi prišlo na enodnevno akcijo tudi prek 100 borcev Briško-beneškega odreda iz Ljubljane, Nove Gorice in Kopra. Na 2000 metrov dolgi trasi so splanirali precej kamnitega terena. Z delovnimi akcijami, v Kožbani so bili tudi lani, se skušajo borci Briško-beneškega odreda oddolžiti domačinom za vso pomoč, ki so jim jo nudili med NOB.

Po končani delovni akciji so se borci in mladinci zbrali v taboru kjer so jim brigadirji pripravili bogat kulturni program, borci in borke pa so obudili na težke dni med NOB.

J. ALIČ

Skupina borcev Briško-beneškega odreda pri delu na vodovodni trasi. Kljub temu, da so mnogi že zdavnaj srečali »abrahama« so mladeniško vihteli lopate in krampe. Foto J. Alič

SUTOMOR

Slovenski mladi tehniki
na zveznem tekmovanju

Vsakoletnim področnim mestnim in republiškimi tekmovanjem mladih tehnikov širom naše domovine sledijo še zvezna tekmovanja. Letošnji gostitelj mladih tehnikov iz vse naše domovine in organizator 13. tekmovanja mladih tehnikov Jugoslavije ter 6. prikaza tehničnih ustvarjalnosti mladih tehnikov Jugoslavije, je bila SR Crna gora. Od 24. do 26. maja so mladi tehniki tekmovali v Sutomoru. Med 234 tekmovalci so bili tudi slovenski mladi tehniki, ki so tekmovali v brodarstvu, modelarstvu, raketni — foto in kino-tehniki, kmetijski tehniki, strojogradnji, gradbeništvu, radiotehniki in operaterstvu, elektrotehniki, kibernetiki in elektroniki ter splošnem konstruktorstvu. Za svoje dosežke so na tekmovanju osvojili 10 zlatih in 10 srebrnih ter 8 bronastih medalj. Med razstavljalci lastnih konstrukcij in izdelkov je bil tudi (v skupini učiteljev tehnične vzgoje in inštruktorjev klubov mladih tehnikov) tovariš Boštjan Novšak. Za svoje izdelke je dobil zlato medaljo. V skupini razstavljalcev lastnih izdelkov so bili tudi trije slovenski mladinci: Ivan Janežič in Jože Janežič iz Velenja sta prejela srebrno medaljo, Tomaž Bregant iz Ljubljane pa bronasto.

Mladi tehniki so se vrnili v Slovenijo polni nepozabnih vtisov. Tudi letošnje tekmovanje je potekalo v tesnem sodelovanju z vojniki titograjske armadne oblasti. Mladi tehniki so v Sutomoru zasadili tudi obširen drevesni nasad v parku prijateljstva.

V. N.

POSTOJNA

Prva redna seja

Aktiv združenja borcev NOV pri Prometni sekciji je imel 14. junija letos prvo redno sejo. Izvolili so nov izvršilni odbor, ki ga bodo redno obveščali o sprejetih sklepih v zvezi s problemi borcev, o katerih bodo razpravljali v delovni organizaciji. Podprli so predlog, da bi ustanovili komisijo iz vseh aktivov ZB NOV na tem območju, ki bi predlagala mesta ob železniški progi, kjer naj bi postavili spominska obeležja partizanski prehod 1941—1945.

Odkritje takega obeležja bo 26. junija ob 10. uri blizu postajališča Planina (na čuvajnici). Prav tako vabijo na odkritje spomenika padlim borcem NOB na Kalu pri Pivki. Slovesnost bo 3. julija letos.

IVAN MEZGEC

KRNIC

Slovesnosti na Idrskem

V nedeljo 12. junija so krajanje Krnic nad Spodnjo Idrijo prvič praznovali svoj krajevni praznik. Proslava je bila ob spominski plošči, ki je postavljena v spomin na sanitetno postajo št. 2, ki je bila v tem kraju spomladi 1943 in v spomin na bolnišnico »V pekl« ter partizanom, aktivistom in drugim domačinom, ki so ob napadu na to bolnišnico (15. junija 1944) izgubili svoja življenja.

Na proslavi je združenje borcev Krnice, ki šteje 34 članov, razvilo prapor. Zbranim je spregovoril Viktor Podobnik, predsednik občinske konference SZDL Idrija.

JANEZ JERAM

Tovarišica Angela Seme — Prijatelj je bila med partizani dopisnica »Poročevalca«. Od nekdanje je rada pisala — tudi pesmi. Udeležila se je tudi partizanskega tečaja za dopisnike v Beli krajini. Pogosto je nastopala na mitingih in navduševala prisotne s svojimi verzmi. Tudi po vojni ni bilo nič drugače. Srečali smo jo tudi na letošnji slovesnosti na Ljubelju, kjer so se srečali nekdanji interniranci, politični zaporniki in izgnanci. V kulturnem programu je nastopila tudi Angela Seme, ki je prebrala svojo pesem »Naprej do zmage!«

B. B.

JE DOLGA

Ob napadu na Spodnjo Idrijo, aprila leta 1944, sem se močno prehladil in zaradi visoke temperature so me umaknili s položaja.

Na Ledinah so me terenci položili skupaj s še enim ranjencem v majhen kmečki voz, nato nas je nekdo odpeljal v Podnjivc pri Novakih na domačijo Janeza Peternela, kjer je bila ena izmed javk bolnišnice Franje. V njej so se tedaj zdravili lažji ranjenci in bolniki, ki so morali biti diagnostično pregledani ob sprejemu in dnevno kontrolirani od upravnice te bolnišnice. Po tednu dni zdravljenja sem popolnoma okreval. Zdravnica Franja me je obvestila, da bom naslednji dan odšel s kurjem Mirkom Maurijem na komando mesta Cerkno in nato naprej v svojo operativno enoto.

Ko sem naslednji dan čakal na kurirja, je nekje zaropotala brzostrelka. Vsi prisotni smo ugibali, kje se to dogaja in kdo strelja. Ranjeni namestnik komandirja čete nas je tolažil, da je to daleč in da je prav gotovo streljal kakšen partizan, ki je hotel preizkusiti svoje orožje. Nekaj trenutkov po tem nas je že presenetilo ponovno streljanje in to z dobro znanim mitraljezom — šarcem. V prepričanju, da nam grozi nevarnost, saj smo bili vsi brez orožja, smo začeli zapuščati domačijo, da se pač nekam umaknemo. Ko je že večina premakljivih ranjencev zapustila kraj, sem zagledal kuharico Minko Demšar, kako hiti spravljati kuhinjski pribor. Zaprošila me je, naj ji pomagam očistiti slamo ležišče in odstraniti povoje in zdravila, ker bi vse lahko pričalo sovražniku, da je bilo tu zavetišče za ranjene partizane. V pomoč nam je prišel tudi borec zaščitne čete bolnišnice »Franje«, Vinko Benedičič. Z njegovo pomočjo smo odnesli proč vse blago in tudi olajšali umik nekaterim ranjencem, ki so teže hodili.

Po tem opravitu smo se vsi skupaj umaknili navzgor po bluznjem potoku. Pomikali smo se oprežno, da ne bi puščali nobenih sledov. Pri ruševinah starega mлина smo zagledali nekega partizana z našitki komisarja bataljona, ki je nosil nemško brzostrelko, pripravljeno na strel. Bil je Alojz

Ivo Gabrijelčič:

In vendar
ju niso
našli

Prvi sovražnikov napad na partizansko bolnišnico »Franjo« in ustanovitev njene-
ga sanitetnega ekonomata

Herman — Dušan, komisar v bolnišnici Franji. Poklical je v stran Minko in Vinka in se z njima nekaj zaupno pomenil, nato pa je poklical še mene in me vprašal, od kod sem in kateri enoti pripadam. Potem sva skupaj krenila naprej po kamnih v potoku proti toku vode, dokler nisva prispela do baraka. Sele tedaj sem se zavedal, da sem prišel v centralno partizansko bolnišnico. Še od daleč nisem slutil, da nad potokom, kjer sva s komisarjem tako oprežno hodila, preže na morebitnega sovražnika težki in lahki partizanski mitraljezi — in to v tako težko dostopnih bunkerjih, da se je bilo v nekatere mogoče povzpeti le z vrvo.

Streljanje v Novakih ni prenehalo! Pozneje smo zvedeli, da je bila ta dan napadena javka bolnišnice Franje, ki je bila v nekem starem mlinu v Novakih. Javko je vodil mladi bolničar Rudi Katrašnik — Gašper. Sovražnik je ta dan, to je bilo 17. aprila 1944, ropal po vaseh živino in je mislil, da je odkril centralno partizansko bolnišnico, ko je napadel njeno javko. Pogumni bolničar je pred napadom poskril ranjence po bližnjem gozdu, a ko je na silo odnesel še zadnjega, ki je bil tako živčno izčrpan, da se iz javke ni hotel več umakniti, ga je pokosil sovražnikov rafal. Sovražnik je ta dan razen pogumnega bolničarja pobil še čevljarja Antona Šolarja, ter ranjenca Jožefa Černeta in Jakoba Šesta. Še isto noč sem bil razporejen z Antonom Tronkarjem v zasedo na južno stran postojanke. Drugi dan me je uprava sprejela med osebje bolnišnice.

Tretjega dne po napadu na javko v Novakih — 20. aprila 1944 — sem bil na straži. Vojaški vodja Viki Jurjavčič me je določil, da prevzamem stražo ob 12. uri na južni strani bolnišnice, kjer stoji danes spominska plošča umrlim ranjencem. Stražilj smo vsak po dve uri in malo pred zamenjavo stražarjev sem zagledal, da nekdo z vrečo na rami teče proti meni. Bil sem novinec in nisem še dobro poznal vsega osebja bolnišnice Franje, zato sem ga iz primerne razdalje zaustavil, a tudi takoj spoznal. Bil je Franc Taučar iz osebja bolnišnice. Obvestil me je, da je sovražnik na severni strani bolnišnice. Novico je zvedel slučajno, ko je odšel saditi krompir na neko zapuščeno posestvo, ki smo ga uporabljali za bolnišnico. Napotil sem ga h komisarju Dušanu in si takoj poiskal primerno kritje ter s puško, pripravljeno na strel, čakal, kdaj bom koga zagledal. Pričakoval sem tudi zamenjavo ali vsaj kakšno patruljo, ki bi odšla na ogled, da ugotovi, kaj se pravzaprav zunaj dogaja; nihče ni prišel iz postojanke. Ob 14.30 so zadonele močne eksplozije in to zaporedoma kakšnih trideset. Prepričan sem bil, da je sovražnik napadel bolnišnico z minometi. Nato sem zaslišal še rafale iz mitraljezov in strele posameznih pušk. Streljanje je trajalo kaki dve uri, nato je utihnilo.

Ob 17. uri je prispela patrulja, ki jo je vodil komisar bolnišnice. Ko so me zamenjali, me je komisar pozval, naj mu sledim s patruljo. Oprežno smo si ogledali okolico in zvedeli pri ljudeh, da se je sovražnik umaknil na Črni vrh nad Novaki.

(Se nadaljuje)

GORENJE — VAŠ DOM

Proizvodni načrti

Kaj predvidevajo proizvodni načrti do leta 1980 — Gorenje izvaša svoje izdelke v 113 držav od Evrope do Avstralije — Industrijska gradnja stanovanjskih in drugih objektov — Zakaj pravimo »Gorenje — VAŠ DOM«?

Se pred četrto stoletja si je Gorenje prizadevalo, da bi si njegovi izdelki izborili vsaj malo prostora med vedno bolj apostenimi Jugoslavlani. Pozneje, ko je razširilo proizvodnjo, zgradilo nove tovarne in začelo izdelovati nove aparate, je njegove izdelke začelo kupovati vedno več domačih kupcev. Danes že lahko trdimo, da med Gorenjem in DOM ni nobene razlike. Kdorkoli želi, lahko ima dom s pomočjo Gorenja. In še več od tega.

Mogoče se ta trenutek ujema s časom, ko so vse proizvodne organizacije Gorenja kot tudi izdelovalci surovin, polizdelkov ter trgovina, ustanovili repro-

dukcijo, da so prav ti aparati danes med najbolj izpopolnjenimi.

Gospodinjiski aparati bodo v okviru reprodukcije celote DOM zelo pomembni tudi v prihodnje, čeprav jim bo pripadal manjši del pri udeležbi proizvodnih kapacitet. Število teh aparatov se bo še vedno večalo, vendar bo proizvodnja drugih aparatov hitreje naraščala. Pričakujemo, da bo že leta 1980, delež programa aparatov in opreme za gospodinjstvo manjši kot je danes ali pa je bil v preteklosti.

Poglejmo si, kaj predvidevajo proizvodni načrti Gorenja do leta 1980.

Gospodinjiski aparati predstavljajo danes 42,6 odstotkov skupne vrednosti proizvodnega programa, leta 1980 pa bo proizvodnja gospodinjiskih aparatov, čeprav jih bodo še vedno izdelali več kot danes, predstavljala le še 28,3 odstotke celotnega programa. Raslo pa ne bo

proizvodnje na 43,7 odstotkov.

Pomembno je tudi doseženo sodelovanje s podjetji na Poljskem, Romuniji, Madžarski, SZ in drugih socialističnih državah. Tudi neko grško podjetje na podlagi sporazuma izdeluje aparate z oznako »Gorenje«.

Industrijska gradnja

Gradnja stanovanjskih zgradb s pomočjo »celice« je novost na našem tržišču. Takšen način gradnje so že preiskovali in osvojili v Belgiji, Švedski in Švici, ker se je pokazal kot zelo dober. Objekti se gradijo s pomočjo kombiniranja elementov-celice, so različne dolžine in višine, široke pa so 2,40 metra. Z njimi so možne različne kombinacije in številne arhitektonske rešitve.

Industrijska gradnja objektov je samo »podprogram« velikega proizvodnega načrta, ki ga imenujemo gradbeništvo. Vanj

vmesne in zunanje stene pa so lahko narejene iz različnega materiala.

V okviru gradbeništva kot programirane orientacije Gorenja, je predvideno, da do leta 1980 zgradi pet tovarn za proizvodnjo celic za industrijsko gradnjo stanovanj in industrijskih zgradb.

Za našega kupca

Kadar govorimo o elektroniki v najširšem pomenu besede, največkrat mislimo na televizijske aparate. Ob imenu »Gorenje« se takoj spomnimo barvnih televizijskih sprejemnikov, saj izdela Gorenje kar 60 odstotkov vseh barvnih televizorjev, ki jih lahko kupite na našem tržišču. Še letos pa se bodo pojavili novi aparati — črnbeli in barvni »portabl« televizorji, video-rekorder, stereo gramofoni, kasetofofoni itd. Ena najpomembnejših novosti letošnjega leta je tako imenovani televizijski sprejemnik »zaprtga« tipa.

dinjstvo, vendar se proizvajalci trudijo, da bi ohranili ugled, ki so ga ti izdelki dobili zaradi svoje kvalitete.

V toplem ozračju

Tovarna toplotnih naprav »Gorenje Sombor« je že leta 1972 začela izdelovati naprave za etažno ogrevanje stanovanj. Naprava je sestavljena iz kotla z gorilnikom, grelca za vodo (bojlerja) in radiatorja, ki so narejeni po licenci italijanske tovarne »Metodi e studi«. V mnogih eno ali več stanovanjskih hišah, motelih, šolah, poslovnih zgradbah in počitniških hišah se je pokazalo, da so te naprave praktične in zelo ekonomične.

Somborska tovarna izdelava okrog 300 tisoč kvadratnih metrov radiatorjev. Lani so jih več kot tretjino izvozili, letos pa so bile s tujimi kupci sklenjene še boljše pogodbe. Z oznako »Gorenje« se pojavljajo tudi tako imenova-

ne moremo to trditi za »Gorenje-Fekro« v Slovenji Gradcu, kjer so male kovarske delavnice že leta 1973 v neki listini omenjene zaradi dobro izdelanih kosov. Nekoč je tu delalo deset, največ dvajset delavcev, danes pa je v tovarni Fekro zaposlenih 370 ljudi, ki izdelujejo razne proizvode iz nerjavne pločevine, med drugim tudi bobne za pomivalne stroje in korita za pranje posode. Izdelujejo tudi kovano orodje za poljedelstvo, opremo za klavnice, za gostinstvo in za medicino.

Vsak drugi motor je iz »Severa«

Znak »Sever« lahko najdemo na mnogih gospodinjiskih aparatih, ki jih izdeluje Gorenje, a je najpogostejše skrit globoko v notranjosti aparata na elektromotorju. Tovarna Sever v Subotici je naš največji proizvajalec električnih motorjev, saj izdelajo v njej kar polovico jugo-

PROIZVODNI PROGRAM

dukcijsko celoto DOM. To je nekaka proizvodna vrva od prvih, kovinskih proizvodov do končnih izdelkov, ki morajo biti blizu kraja, kjer človek živi, saj so izdelani zato, da človeku življenje lajšajo in lepšajo.

Kaj torej pomeni DOM?

SOZD Gorenje je resnično skupnost programa ali programska skupnost, v kateri je združenih pet osnovnih segmentov: gospodinjiski aparati, gradbeništvo, elektronika, toplotna tehnika in zeleni program. Tudi vsak program zase predstavlja celoto posameznih proizvodnih programov, vsi pa imajo razpleteno široko mrežo servisov za popravila, montiranje ter kupovanje. Šele ko vse to deluje kot programska orientacija dobimo na eni strani proizvodno celoto, na drugi pa smisel vsega tega — človeka sodobnega sveta in samoupravne družbe, ki stremi za tem, da si svoje bivališče čim bolj smotno in skrbno uredi, svoj dom pa čim bolj moderno in uporabno opremi. Tako se v opremljenem domu združita proizvajalec in kupec v eno osebo. Človek — kupec želi imeti udobnost, ki mu jo mora človek — proizvajalec tudi nuditi.

Gospodinjiski aparati

Hišna dela so bila sicer mehanizirana med zadnjimi, vendar lahko re-

le število, ampak tudi vrsta novih aparatov. V načrtu je proizvodnja centrifug, strojev in omar za sušenje in likanje perila, aparati za loščenje tal, sesalci za prah, aparati za čiščenje oken, za brušenje nožev, odpiranje pločevink in mnogi drugi. Novost predstavljajo tudi hladilniki za avtomobile, počitniške hiše in podobno.

Gospodinjiski aparati bodo še vedno ostali osnovna proizvodna orientacija TGO Gorenje v Velenju. Proizvodni program velenjske tovarne obsega pralne stroje, stroje za pomivanje posode, skrinje in omare za zmrzovanje, električne, plinske in kombinirane štedilnike, štedilnike na trdo gorivo, črnbela in barvne televizorje, male gospodinjiske aparate, kuhinjske elemente, keramične ploščice, oken-ske police...

Če ne vračunamo servisov in maloprodajne službe, bo skupna vrednost v TGO Gorenje leta 1980 znašala 7,5 milijarde dinarjev, a namesto današnjih 5800 delavcev bo zaposlenih 6700 ljudi.

Ni skrivnost, da Gorenje izvaša gospodinjiske aparate v 43 držav od Evrope do daljnje Avstralije. V petih državah so ustanovljene tudi servisne službe. Do leta 1980 pa bi se izvoz še močno povečal in konec tega desetletja poskočil s sedanjih 22,5 odstotkov celotne

spadajo še hišna oprema, instalacije, razni elementi in ostalo, kar spada h gradbeništvu.

Industrijska proizvodnja predmetov družbenega standarda sedaj predstavlja še majhen del skupne proizvodnje osnovne organizacije združenega dela Gorenje. Letos naj bi ta del proizvodnje predstavljala le 3 do 3,5 odstotkov skupnega proizvodnega načrta, do konca tega desetletja pa naj bi predstavljala že 10 odstotkov, kakor bo znašala tudi elektronika.

Neko industrijsko hišo ali stanovanje predstavlja veliko stvari od kopalnice do parketa. Sem spadajo seveda tudi kuhinja, radiatorji, električne napeljave, keramične ploščice in vse drugo, kar potrebuje mo v domu. Vse to lahko hitro preskrbi Gorenje v vsak konec sveta, hkrati pa tudi montira. Potrebno je le, da so pred montiranjem urejene komunalne naprave na mestu, kjer bo hiša stala, vse ostalo pa lahko prepustite Gorenju in mirno čakate na ključ.

Imenovane »celice« lahko uporabljamo tudi za gradnjo industrijskih objektov. Tudi tovarniške hale so lahko lepe, praktične in poceni in, kar je najpomembnejše, industrijska gradnja je mnogo hitrejša od klasične. Čeprav je gradnja hitrejša, zato ni manj kvalitetna, ker je osnova vsake celice armirana betonska plošča,

Še preden pa bodo v Gorenju prešli na nekaj novega, na profesionalno in polprofesionalno lektorniko, bo še čas, da izpopolnijo že znane tipe televizijskih sprejemnikov BTV 102 kolor elektronik 961 in BTV 102 kolor selektomatik 962. V sodelovanju z najboljšimi proizvajalci elektronskih naprav Siemensom, Philipsom in drugimi, pripravlja Gorenje popolnoma tranzistiran televizijski sprejemnik z odklopnim 110°, s čimer se bo Gorenje uvrstilo med izdelovalce najmodernejših televizijskih sprejemnikov na svetu. V zvezi s tem je vodja razvojno konstrukcijskega oddelka OOZD Elektronika tovariš Marjan Borovščak povedal naslednje:

»Sedaj se ukvarjamo z variantami za specifične potrebe domačega tržišča, to pa so adapterji za sprejemanje programov tujih televizijskih hiš, ki imajo drugačen televizijski sistem (sekam).

Program elektronike obsega proizvodnjo več skupin blaga. V njegovem okviru bodo izdelovali kable, spoje in razne druge elemente, nadalje profesionalno in polprofesionalno elektroniko ter elektroniko za široko potrošnjo. Od obrata Elektronika Gorenje lahko torej še marsikaj pričakujemo, čeprav njegovi izdelki niso tako številni in različni kot so oparati za gospo-

ni aluminijasti in MURAL akumulatorji, ki jih izdeluje tovarna »Gorenje« — Medžimurski premogovniki. Čez dvesto bivših rudarjev izdeluje danes te moderne in lahke radiatorje, ki zagotavljajo dobro gretje z minimalno količino vode v segmentu.

Proizvodnji toplotne tehnike pripada tudi izdelovanje armatur in regulacijske tehnike, med katerimi so še posebej pomembne naprave za klimatizacijo

Priznanje evropskih strokovnjakov

Poljedelsko orodje in stroji ter naprave in stroji za urejanje neposredne okolice svojega doma, služijo v proizvodnji Gorenja posebno mesto. Nikakor ne moremo navesti vse, kar Gorenje na tem področju izdeluje ali pa bo šele začelo izdelovati v naslednjih letih. Naštetje le nekaj teh izdelkov.

»Varstroj« iz Lendave obstaja šele nekaj več kot deset let, pa si je že pridobil dragoceno priznanja. Pred kratkim so priznali evropski strokovnjaki ocenili, da mali aparati za varjenje, ki jih izdeluje »Varstroj« iz Lendave, spadajo med najboljše tovrstne aparate v Evropi. Usmerjeni za varjenje so že našli kupce v Ameriki in Avstraliji, v Avstriji in Dansko pa prodajajo že več let.

Če lahko rečemo, da je »Varstroj« nova tovarna,

slovenske proizvodnje. Poleg malih, srednjih in velikih motorjev izdelujejo še agregate, prenosnike, vodne črpalke in drugo.

Večino Jugoslovancev, da so bila pred nedavnim opravljena velika dela, ki so vrnila življenje v jezero Palič v Subotici. Kar nekaj let je trajalo izuševanje in oživiljanje, hkrati s tem pa so pripravljali naprave, ki naj bi onemogočile ponovno onesnaževanje jezera. Ta velika dela je opravil »Sever«.

Sever pa ne izdeluje samo naprave, ki so vgrajene v druge stroje, ampak tudi končne izdelke za potrošnje. To so črpalke in agregati in oboji so dobro poznani v vaseh in počitniških naseljih, kjer ni elektrike in vodovoda. Najnovejši proizvod je najmanjša elektro-črpalka — hidropak 6, ki je namenjena gospodinjstvom za črpanje vode iz vodnjakov, ki so lahko globoki tudi do sedem metrov. Med agregati naj omenimo le znani BEAM 1,5 M, ki z malo bencina proizvaja izmenični tok.

Sever se poskuša uveljaviti tudi z izdelovanjem drugih gospodinjiskih aparatov. Poleg praktičnih in lepih »kloriferjev« ki so že v prodaji, bo kmalu začel izdelovati tudi male aparate za izdelovanje sladoleda, ki bodo iskani v marsikaterem gospodinjstvu. S tem Sever tudi neposredno sodeluje pri opremljanju vašega doma.

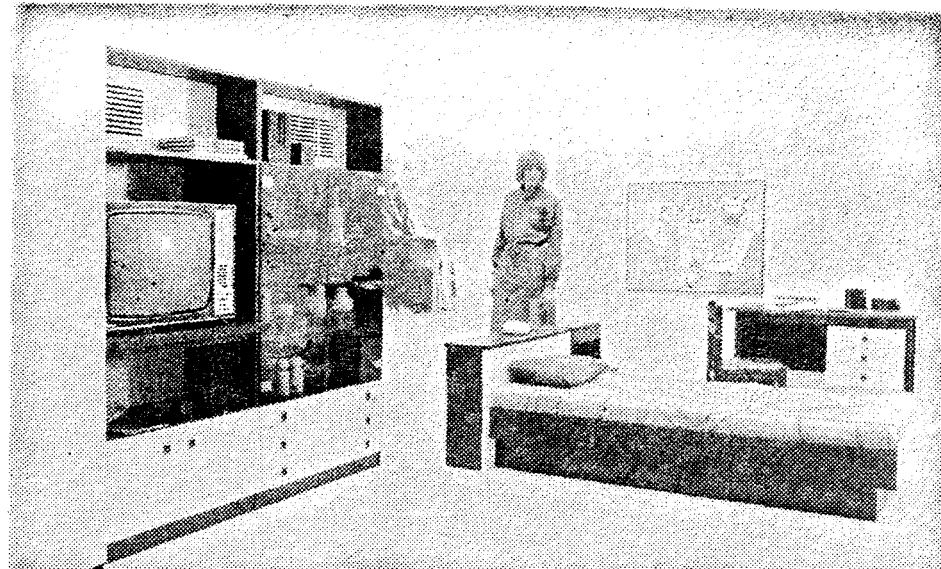
gozdno
gospodarstvo
bled

tel.: dir. 77-257
h. c. 77-361-364
telegram: GG Bled
poštni predal 42

- TOZD GOZDARSTVO BOHINJ, n. sub. o., Boh. Bistrica, Grajska c. 10
- TOZD GOZDARSTVO POKLJUKA, n. sub. o., Bled, Triglavsko 47
- TOZD GOZDARSTVO JESENICE, n. sub. o., Jesenice, Tomšičeva c. 68
- TOZD GOZDARSTVO RADOVLJICA, n. sub. o., Radovljica, Šercerjeva c. 37
- TOZD GOZDNO GRADBENIŠTVO BLED, n. sub. o., Bled, Ljubljanska c. 19
- TOZD GOZDNO AVTOPREVOZNIŠTVO IN DELAVNICE SP. GORJE, n. sub. o., Spodnje Gorje 1
- OBRAT ZA KOOPERACIJO
- ZASEBNI SEKTOR GOZDARSTVA BLED, n. sub. o., BLED, Ljubljanska c. 19 v delovni organizaciji
- GOZDNO GOSPODARSTVO BLED, n. sol. o., Bled, Ljubljanska 19

gospodarijo z gozdovi na blejskem gozdnogospodarskem območju. Posebnost gozdne proizvodnje je resonančni les.

brest
cerknica

industrija pohištva jugoslavija
telefon 061-791 200 telex 31167

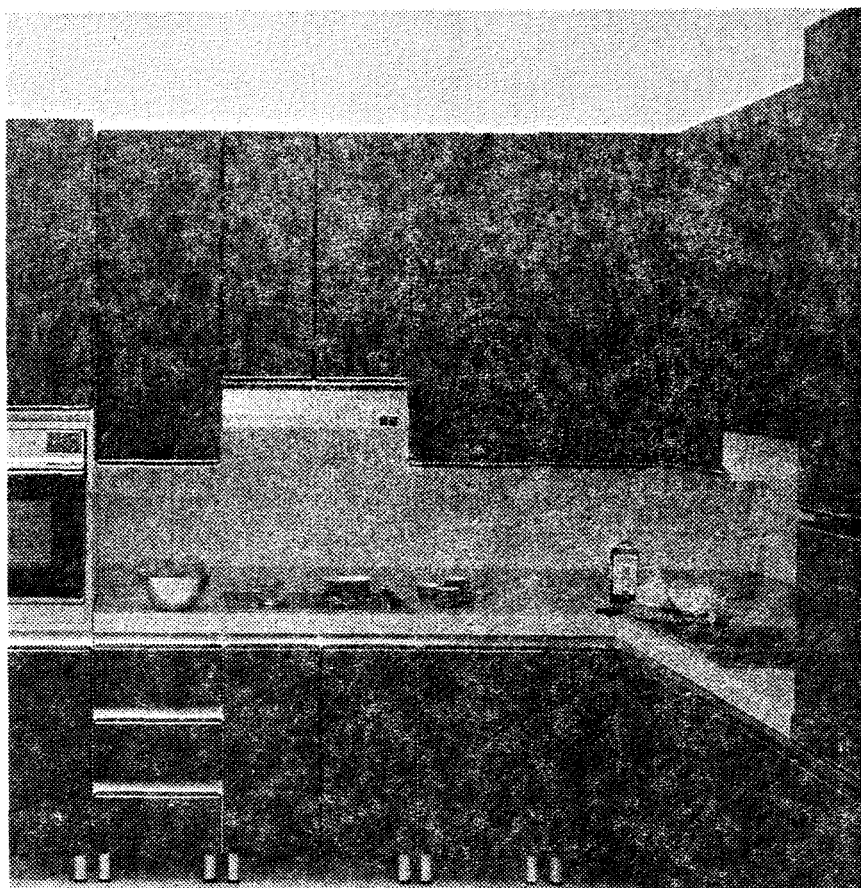
dekliška
soba
katarina

program katarina
v vseh trgovinah s pohištvom

za devne sobe
samske sobe
spalnice

salon pohištva brest cerknica in
prodajalna brest v mariboru, kneza koclja 6

potrošniško posojilo do 30.000.-
10% polog
ob nakupu z devizami 5% popust
dostava na dom brezplačna

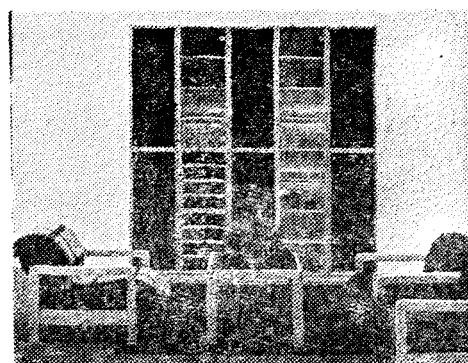

KUHINJA FORMA

FORMA je rezultat novih odnosov med oblikovanjem in tehnologijo. Ta rezultat je enotna delovna plošča z zaobljenim spodnjim robom prilagodljive dolžine do 280 cm. Krivina — vogali, predvsem na vratih, bogatijo kuhinjo in ji dajejo ekskluzivne estetske prednosti. Vsi vgrajeni elementi, štedilnik, napa, hladilnik in pomivalno korito, so prilagojeni kuhinji FORMA. Zato je ta kuhinja izdelana prav za vas.

TOVARNA POHIŠTVA
AJDOVŠČINA — JUGOSLAVIJA
TELEFON: (0661) 81-011, 81-389, 81-918
TELEX: 34-340

Ker pohištva ne kupujete samo za eno leto, kupite tako, ki bo všeč starejši in mlajši generaciji. Zato vam svetujemo: pomladite svoje stanovanje s programom MANTA.

Program MANTA je sestavljen iz vrste širokih in ozkih enako globokih navpičnic, ki so razdeljene z lesenimi ali zastekljenimi površinami, z odprtimi in zaprtimi premičnimi policami, s predali in predalčki.

Zasteklene površine z notranjo razsvetljavo učinkujejo na moč dekorativno. Robovi lesenih površin: vrat, polic in predalov so poudarjeni z zaobljenimi nalimki iz masivnega lesa.

Učinkovito razporeditev regalov dopolnjuje eno in dvodelne garderobne

omare, regal s klasičnim ali vrtiljivim bifejem ter posamezni ali v nizu postavljeni elementi z odlagalno površino za TV sprejemnik, radioaparati ali gramofon.

Udobnemu sedenju in prijetnemu počitku je namenjena eno, dvo ali trisedna garnitura oblazinjenega pohištva MANTA.

Program MANTA se izdeluje v teh različnih izvedbah:

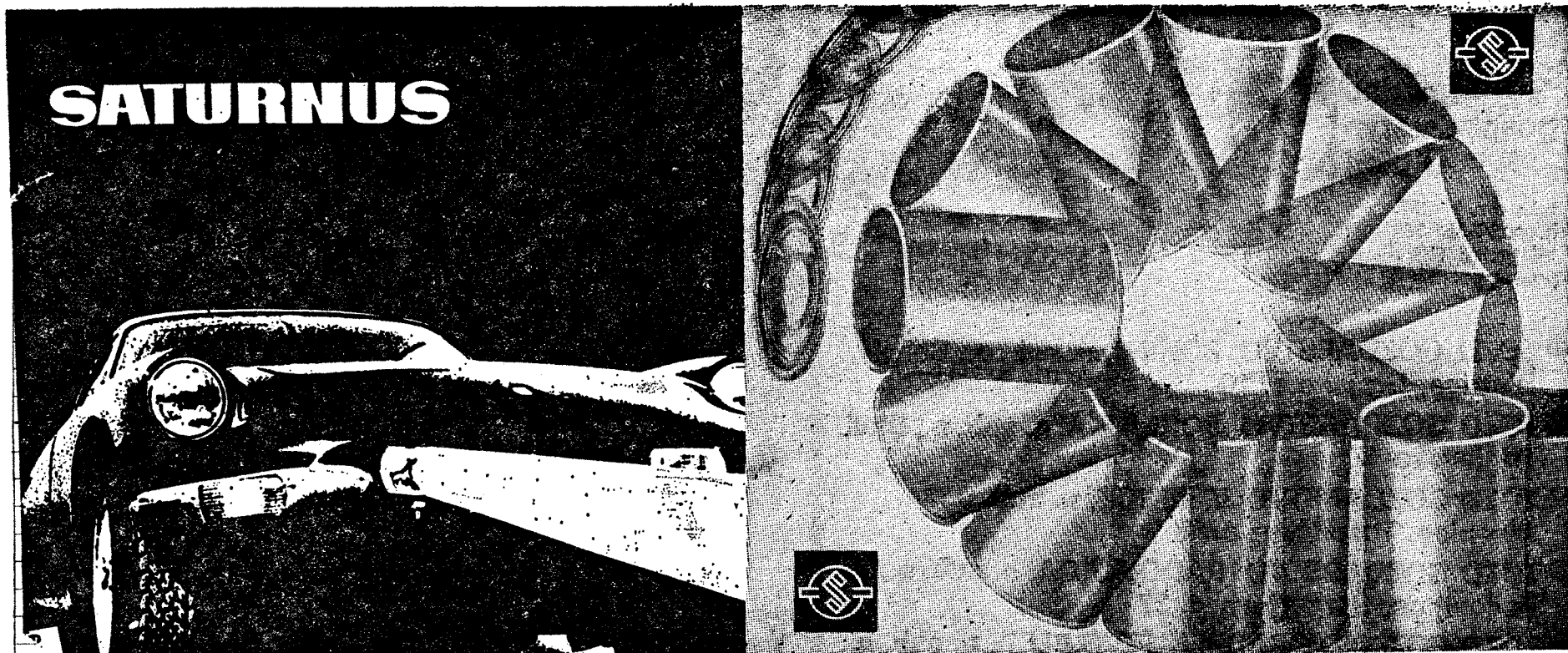
- ogrodje in fronta: furnir naravne barve smrekovega lesa;
- ogrodje: furnir smrekovega lesa, fronta: impregnirano surovo platno;
- ogrodje: furnir smrekovega lesa, fronta: rdeča barva.

Program izdeluje
tovarna pohištva

kupite pa ga lahko
v vseh trgovinah

GOZDNO GOSPODARSTVO NOVO MESTO

n. sub. o.
68000 Novo mesto
Gubčeva 15
Telefon: h. c. 068 21-065
Žiro račun: 52100-601-10152

Neguje, ureja in izkorišča gozdove na
dolenjskem območju

CIMOS

TOZD ŠEMPETER PRI GORICI
TOVARNA AVTOMOBILOV

Proizvodnja avtomobila Citroen »Dyane 6« — avtomobil z
občutkom za varčnost tudi pri hitri vožnji

Citroen GS Pallas — prefinjeno udobje

BANČNI KREDITI — HITRA DOBAVA.

SGP TEHNIK

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE TEHNIK, 64220 SKOFJA LOKA, STARA CESTA 2, P. P. 09

izvaja in projektira vse vrste visokih
industrijskih in nizkih gradenj
Gradi in vzdržuje vodovod in
kanalizacijo

kraški zidar

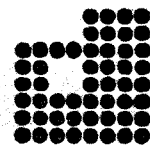
splošno gradbeno podjetje sežana

Opravljam dela na visokih in nizkih gradnjah.

Gradnja stanovanj za trg.

SGP Kraški z.
Partizanska 28
66 210 Sežana
Poštni predal 88

Telefon: 73-371, 73-382
Telegram: Zidkras Sežana
Žiro rač.: 51420-601-11534

DELO

CASOPISNO
IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knji-
ge, publikacije, razglednice,
prospekte in reklamne ti-
skovine.
Izdeluje enobarvne in več-
barvne klišeje v najmoder-
nejši tehniki.
V sklopu podjetja je spe-
cializirani obrat za večbar-
vni tisk, lakirnica in plasti-
ficirnica.

Izdaja osrednji slovenski
dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnev-
nik NAŠI RAZGLEDI, re-
vijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK.

NAGRADNA KRIŽANKA št. 150

TOTRA

Razpis nagradne križanke

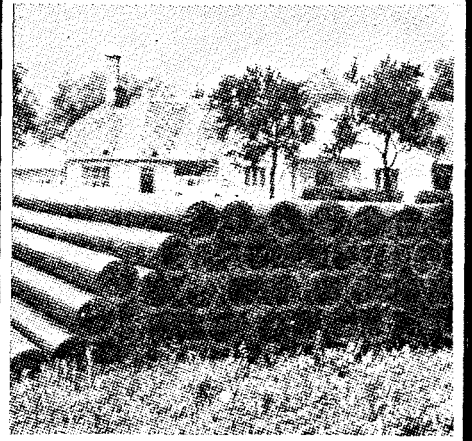
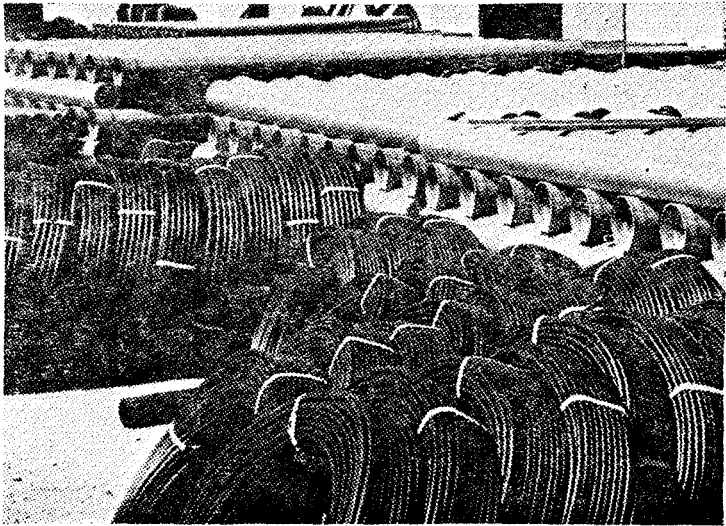
TOTRA — tovarna pozamenterije in izdelkov iz plastičnih mas 61001 LJUB. LJANA, Trpinčeva 39 je naš dolgoletni poslovni sodelavec. »Vezalke, elastika, plastične cevi za vodovod in kanalizacijo je njihov osnovni proizvodni program. Celotnemu kolektivu smo dolžni zahvalo, da nam je z nagradno križanko finančno priskočil na pomoč.

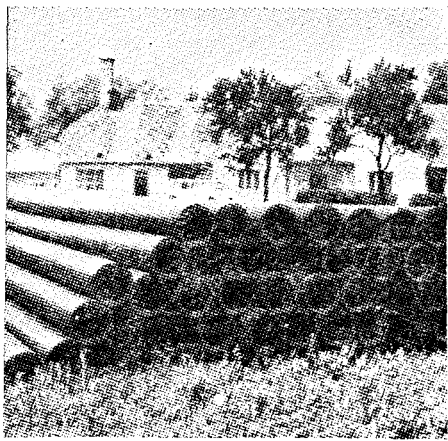
Zadnji dan za dostavo rešitve je 7. julij 1977. Potrudite se, da bo pravilno rešena in pravočasno dostavljena.

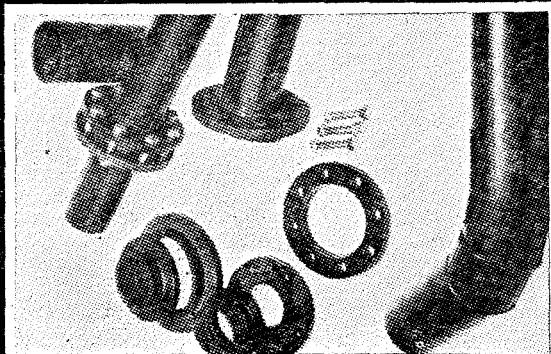
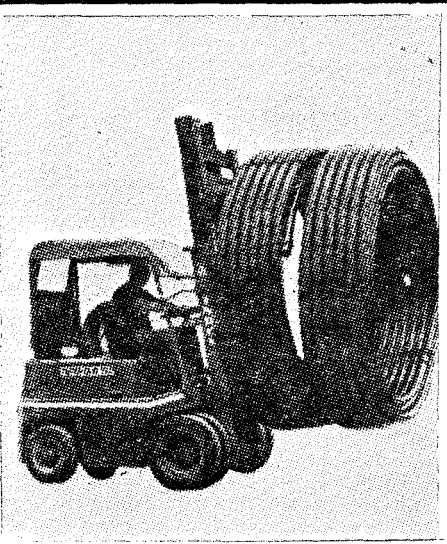
Pripravili smo dve nagradi: keramična vaza — unikat Galerije Založbe BOREC iz Ljubljane, Titova c. 17.

Mnogo uspeha pri reševanju križanke!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

SESTAVIL:	NEUMNEŽ	„OBLEKA“ ZA ROKE	VRSTA VIŠNJE	MAVČAR	DALMATIN, Ž.I ME	TOVARNA V MARIBORU				
MENIČNI POZVANEČ										
Ž.I ME										
ANTIČNI HEROJ										
DEL DINARJA					EMIL STOJAN	FRANCOSKA PISATELJICA				
NAJVIŠJA GORA							POJEM IZ POEZIJE	KLADA	NAČRT POTOVANJA	KOVANJE
KOSITER				ST.VOJAŠKI CIN						
MAHKOTA				DOPOLDAN, PREDSTAVA						
	REKA V ANGLIJI				REKA V KOLUMBIJI					
	ČEŠKI KNJIŽEVNIK				SOLIST, KI POJE					
			PIJAČA PRED JEDJO							
		OČE	NOSILNA PREVEZA							TV-15
			TRUP							
					M.I ME					ORANJE
GL.MESTO GRČIJE					LATINSKI VEZNIK			GR.ČRKA		
ŠTEVNIK								LOV.ZANKA INDIJANCEV		
					MEHKO- HEBNIK					
					SLADKOVOD, RIBA					
		VZKLIK			IZDELOVAL. SIRA					
		GLASBENO DELO			EVROPSKI VELETOK					
KOTOR			OTOČJE OB N.GVINEJI			JUGOSLOV. ŠAHIST	SILICIJ			
ZELEENICA V PUŠČAVI			3				RADON			
	PLATINA			NAŠA TEKST. TOVARNA						
	TOVARIŠ									
				ŽLAHTNI PLIN				ST.RIMSKI FILOZOF	VRSTA RAZCVETJA	SOSS
				KRALJ ŽIVALI	CRVENA ZVEZDA		POŽELENJE			
					M.I ME		LEVIČAR			
			LANTAN		SOL OLJNE KISLINE					
					ST.GRŠKI BASNOPISEČ					

Nagradni kupon šte. 150

Priimek in ime _____

Točen naslov

totra

VINKO TRINKAUS:

PREKO MEJE

»Vojska vsakogar prizadene, v takem si moramo ljudje pomagati,« zelo razvnet pripoveduje Zerjal in poplesuje okrog trojice ljudi, ki se s strahom ozirajo proti oknom in prisluškujejo glasovom. Njihov prestrašeni pogled Zerjal predobro razume: skoči k oknom in skrbneje navleče zavese, da bi zapri zadnjo pot medli svetlobi petrolejke. »Mi vam bomo pomagali, čeprav pri tem lahko izgubimo življenje ali posest. Meja je zdaj še gosteje zaminirana.«

»Saj tega nas je strah. Min! Graničarjem se še nekako izmuzneš, bodečo žico prerežeš, ampak... mine« šepetaje, z drhtečim glasom razlaga svojo skrb moški, ki se ne upa ozreti k ženi in hčerki.

»Pet vrst novih min so še zakopali. Tako na gosto, da ne moreš napraviti koraka, ne da bi stopil na mino,« zatrjuje Zerjal in vneto kima z glavo.

Zenskin pogled, ko prestrašena strmi vanj, skoraj joče od tesnobe, ga ne zaboli.

»Bomo v takem živu prešli mejo?« zaskrbi žensko. Ozira se k možu, hčerki, ki ima v grozi tako velike oči. »Se ne bi raje vrnili? Bomo pač pod Nemci. Morda ućakamo svobodo in se potlej preselimo v Ljubljano?«

Zerjal zatrepeta. Nekajkrat se mu je že primerilo, da so prestrašeni ubežniki hoteli nazaj.

»Nevarno je za vsakogar, ki ne pozna varne steze,« zavzeto kima Zerjal in pogleda sina Berganta, ki mrk in tih sedi za pečjo. »Večina, ki poskuša sama preko meje, stopi na mino. Midva s sinom tvegava glavo. Stokrat sva že umrla. Ni vojaka na bojišču, ki bi tvegala več. Midva se žrtvujeva, da pomagava ljudem.«

»Pravijo, da moraš biti posebej izurjen za odkopavanje min,« reče moški in nenadoma zelo ostro, ocenjujoče pogleda Zerjalo. »Ste bili vi pri inženircih?«

»Ne,« precej odurne Zerjal. »Sem se pa dodobra poučil. Imam sorodnika, bivši aktivni narednik, pri inženircih; on mi je vse natanko razložil. Tudi sam je izkopal prve mine Midva s sinom stezo samo širiva. Da je varneje. Imava dobro pripravo. Bergant, prinesi,« ukaže Zerjal sinu.

Nerad, obotavljaje, s težko, majavo hojo hribovcev, se Bergant odpravi iz sobe. Zerjal gleda proti vratom prav tako zvedavo kot ubežniki. Ko se Bergant vrne z daljnogledom, ga Zerjal naglo vzame iz sinovih rok in ponudi moškemu.

»Imeniten daljnogled. Na tristo metrov vidiš vse, kot bi imel na dlani. Skrita opazujeva graničarje, kam zakopljejo mine. Najino stezo potlej očistiva,« se vzburjen hahlja Zerjal.

Moški mu vrne daljnogled in olajšano zavzdihne: »Potlej je... varno?«

»Za vas, kot bi hodili po cesti. Matilda s koso pleše vsakič mimo naju. Zato sem vam omenil, da sva že stokrat umrla. Nisva plašna človeka, ampak tudi na-

ju stisne, ko ne moreva odgnati misli: samo en nepreviden korak pa zletiš v zrak,« razlaga Zerjal.

V mračni sobi je nekaj hipov slišati le zadržano dihanje ubežnikov. Zerjal diha previdno, odmerjeno, da ne naruši tesnobe razpoloženja.

»Mene je zelo strah,« zatrepeta hči in presumljivo zajoe. »Mina, v zrak, ko te raztrga...«

»Strah sva užila midva, z Bergantom. Vi ste varni, kot na cesti,« nekam boleče, cincavo pripoveduje Zerjal.

»Bosta šla vidva pred nami preko meje?« vpraša moški. »Naprej, da bi bili mi pomirjeni.«

Zerjal se ozre k sinu Bergantu. Le zakaj ima mulc tako miren, naveličan izraz na bebastem licu, ga znova skole. V pogovorih nima od sina nobene koristi. Prej škodo.

»Če prav posebej želite, bi šla. Nerada. Ne zaradi steze, ki jo poznavam. Ne smejo naju dobiti na oni strani meje. Pregnali bi nas z zemlje. Tako ne bi mogla nikomur več pomagati. Šla bi, ampak v tem primeru bi nama morali dati nekaj več. Saj bi najraje vse opravila zastonj. Zaradi truda ne bi vzela niti beliča. A zadene nas lahko vse hudo. Če Nemci zvedo, nas odženejo. Tudi, če se po vojni srečno vrnemo, ostala bo gola zemlja; vse drugo bodo odnesli, pokradli. Saj veste, kakšni so ljudje: če zagledajo vrednost, ni gospodarja, vzamejo. To kar dobiva, bo le povračilo za škodo, ki jo slej ko prej utrpimo?«

Spogledovanje, govorico oči, je Zerjal poznal. Ni ga vznemirjalo, predobro je poznal odločitev.

»Radi bi vam dali, največ, kar premoremo,« mu v zadregi pripoveduje moški. »A tako malo smo lahko vzeli s sabo. Da ni bilo sumljivo. Nemških mark ne bi vzeli!«

Zerjal nemočno zakrili z rokami.

»Z markami je zdaj tako, kot bi je-mal papir. Ne morem kupiti skoraj ničesar. Posumili bi, odkod nenadoma toliko denarja. Po vojni, saj veste, da Nemci ne bodo zmagali. Le kaj trdnega vzameva.«

Zena se premišlja. Težko se odloči. Hčerkin boleči vzdih jo spodbode, da sramežljivo seže v nedrje in izvleče ličen mošnjček. Izroči ga možu, ki s prsti brska po njem in išče dragotine, ki jih je namenjen dati Zerjalu.

»Tole bi lahko pogrešali,« naposled reče moški in odrine proti Zerjalu dragotine. »Nekaj moramo zadržati, ker bomo začeli znova, skoraj brez vsega.«

Zerjal z enim samim približkom oce-ni dragotne: dva poročena prstna, široka, najbrž od staršev; uhani, starinski; verižica z medaljonom, vse zlato; potlej še srebrna verižica z obeskom.

»Ni veliko, za vse kar tvegava,« trdo zavzdihne Zerjal. »Razumem težave, vsakršne. Ko bi imel sto življenj, precej. Tako pa...«

(Nadaljevanje prihodnjič)

Borcem

Nepozabni, ki ste se borili,
da svobodna nam je očetnjava,
za bodočnost našo kri prelili:
hvala vam in večna slava,
večna slava!

Mladi smo in šibke so nam roke,
plamen vaš pa naša srca greje,
da pogumno, zvesti domovini,
čuvamo kot vi vse naše meje,
naše meje!

Marija Kreč

V sedeminsedemdesetem letu starosti je umrla dobra partizanska mati iz Jarš pri Domžalah, Marija Kreč. V njeni hiši so našli zatočišče borci in aktivisti NOB. Njen sin Miha je padel kot partizan samo dva dni pred svobodo. Zvesta svojemu ljudstvu je ostala vse do svoje smrti.

Jože Župančič

Na logaškem pokopališču smo se konec februarja poslovili od predvoj-nega komuniste in revolucionarja Jo-žeta Župančiča. Druga svetovna vojna ga ni našla nepripravljenega in nje-govo delo ni ostalo skrito okupatorju. Leta 1942 je bil interniran.

Amalija Kramar

V oseminsedemdesetem letu starosti je umrla članica združenja borcev NOV Izlake, Amalija Kramar. Že leta 1943 je bila zaradi so-delovanja z NOG internirana s svo-jo družino v Nemčijo, kjer je po hudem trpljenju dočakala svobodo.

Andrej Suša

Marca smo se v Apačah poslo-vili od borca 14. divizije, Andreja Suše, ki je bil rojen v vasi Streme pri Postojni. Bil je dober in po-šten človek.

Jožefa Štremfelj

V Orehku pri Cerknem je umrla marca letos Jožefa Štremfelj. Leta 1943 je začela pomagati po svojih močeh NOG. Bila je članica AFŽ in RK.

Lovro Bregar

Aprila smo se poslovili od akti-vista in borca NOV Lovra Bregar-ja iz Krke na Dolenjskem. Že leta 1941 se je povezal s prvimi partiza-ni. Za svoje delo je bil odlikovan.

Slavko Grahek

V Metliki smo se poslovili od Slavka Grahka, ki se je rodil leta 1919. V začetku leta 1942 je odšel med partizane. Bil je komandir Be-lokranjske čete, pozneje pa je od-šel v Cankarjevo Brigado. Za svo-je delo je bil trikrat odlikovan.

Stanko Strle

Na pokopališču v Viševku smo se poslovili od Stanka Strleta, ki se je rodil v Leskovi dolini pod Sne-znikom. Avgusta leta 1942 je bil in-terniran na Rab. Z otoka je prišel v Slovenijo z Rabsko brigado in na-to nadaljeval boj v enotah 15. di-vizije.

Jakob Levec

Po dolgi bolezni je umrl Jakob Levec, ki smo ga pokopali v Višev-ku pri Ložu. V NOB se je vključil v začetku leta 1942, istega leta so ga fašisti internirali in zaprli.

Franc Kern

V Preski pri Medvodah smo se marca poslovili od borca Franceta Kerna, ki se je rodil v Zgornjih Pirničah. Že leta 1942 se je vklju-čil v NOV in delal na terenu. Leta 1944 je odšel med partizane. Naj-prej je bil v Tomaževem bataljonu, potem pa do konca vojne v Vojko-vi brigadi.

Božena Milek

V Cerknici smo se poslovili od Božene Milek, ki se je rodila leta 1926 na Idriji ob Bači. Za cilje NOB je pričela delati leta 1943, kot mladinska kurirka in obvešče-valka. Leta 1944 je odšla na okraj-ni komite SKOJ pozneje pa na po-krajinsko tehniko KP Slovenije za Slovensko Primorje.

Tonček Vergot

Na mestnem pokopališču v Met-liku smo se poslovili od borca Ton-čka Vergota, starega komaj 54 let. Že leta 1941 je bil aktiven mladinec, leta 1942 pa je stopil med partiza-ne. Bil je na raznih odgovornih po-ložajih, nazadnje pa pomočnik po-litkomisarja Belokranjskega odre-da.

Apolonija Stopar

V Loki pri Mengšu je umrla Apo-lonija Stopar. Ves čas vojne je vzdrževala zvezo s partizani in z zaprtimi v Begunjah. Ohranili jo bomo v najlepšem spominu.

Rozalija Čebulj

Na mengeškem pokopališču smo se konec lanskega leta poslovili od Rozalije Čebulj. Zaradi aktivnega sodelovanja z NOV je bila vsa nje-na družina pregnana v kamniške zapore in Begunje. Iz begunjskih zaporov se je rešila in odšla med partizane.

Franc Markič

Aprila smo se na pobreškem pokopališču poslovili od Franceta Markiča, ki se je rodil pred 70 leti v Strahinju. Bil je borec 2. čete Vojkove brigade. Na Primorskem je bil ranjen in se je zdravil v bol-nišnici »Franja« in v Bariju.

Vinko Polc-Cene

V trinšestdesetem letu starosti je umrl Vinko Polc-Cene. Za NOB je začel aktivno delati takoj po okupaciji. Leta 1942 je bil aretiran in zaprt v raznih taboriščih vse do leta 1944, ko je pobegnil in se priključil partizanom. Pokopali smo ga v Zagorju ob Savi.

Ernest Govejšek

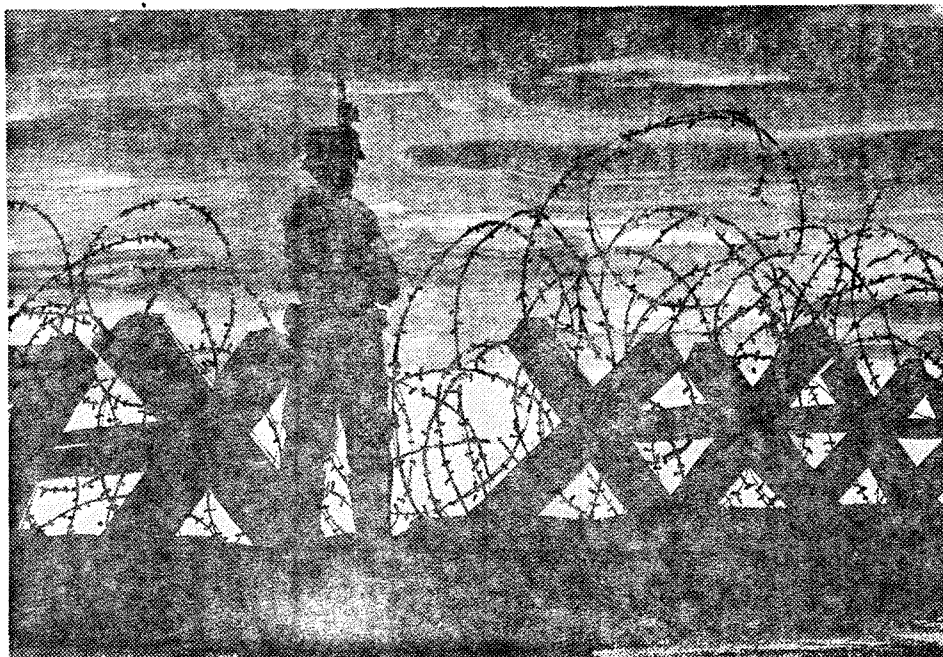
Po težki bolezni nas je zapustil Ernest Govejšek iz Zagorja. V le-tu 1943 je bil zaradi sodelovanja z NOV aretiran. Leta 1944 je odšel med partizane in bil v Pohorski brigadi.

Ivana Tišlar

Boleče nas je presenetila vest, da je umrla v 64. letu starosti Ivana Tišlar — Javornikova mati iz vasi Javorje nad Podljubeljem. Obve-ščanje, kurirske naloge in preskr-bovanje naših enot ter terenskih delavcev — partizanov, je bila nje-na naloga vse od leta 1941.

Marija Cimperman

Aprila smo se v vasi Grahovo poslovili od Marije Cimperman, ki je bila rojena pred 72 leti v Zahri-bu. V času NOB je bila zelo priza-devna aktivistka in je veliko prispe-vala za osvoboditev slovenskega naroda.

Spominska slovesnost v Jelšanah

PADLIM

»Postojte!« Kliče živim
mrtvih glas:
»Da tu ležimo padli v boju za
svobodo,
povejte ljudstvu na ves glas!
Ker tako velel je domovine
ukaz
in našega srca neminljivi
glas.«

V nedeljo, 3. julija se bodo zbrali borci Istrskega odreda in domačini v Jelšah, zadnji večji slovenski vasi ob cesti Ilirska Bistrica-Reka, da v sodelovanju z občinskim odborom ZZB NOV Ilirska Bistrica in jelšanskimi družbenopolitičnimi organizacijami odkrijejo spominsko obeležje (Spominsko ploščo in devet kamnov) posvečeno 18. marca 1944 v vasi junaško padlemu komandirju udarne čete 2. bataljona Istrskega odreda Ljubomirju Sancinu-Stojanu, rojenemu 9. 7. 1919 v Dolini pri Trstu in njegovim 8 borcem:

1. Antonu Bančicu, roj. 16. 1. 1927 v Foličih pri Pazinu,
2. Jožetu Cetinu, roj. 7. 12. 1922 v Slivju v Brkinih,
3. Antonu Fabjanciču, roj. 25. 3. 1915 v Javorju v Brkinih,
4. Dragu Grku, roj. 4. 9. 1925 na Mali Bukovici v Brkinih,
5. Viljemu Jakominu, roj. 23. 6. 1921 v Pobegih v Slovenski Istri,
6. Romualdu Klunu, roj. 21. 8. 1919 v Použanah v Brkinih,
7. Danilu Petrinju, roj. 16. 12. 1925 v Črnem kalu v Slovenski Istri in
8. Ivanu Zupanu, roj. 14. 8. 1924 v Selu pri Bledu na Gorenjskem

Z odkritjem spominskega obeležja sta združena tudi zbor odredovega poveljniškega kadra ob desetletnici ustanovitve odredovega odbora, ki bo ob 11. uri v Jelšanah, in srečanje preživelih borcev po odkritju obeležja, ki bo ob 16. uri.

Na spominski plošči je zapisano preprosto posvetilo, ki so ga sestavili v odredovem odboru in opredeljuje bolj veličino zgodovinskega trenutka, kot čustveno prizadetost zavoljo padlih soborcev, tovarišev v bojih in na pohodih, čeprav bo ostala v naših srcih najmočnejše zakoreninjena prav nerazdružljiva solidarnost s svojci padlih, ki se bodo tudi zbrali na spominski svečanosti, kjer jim bo predsednik odredovega odbora podelil odredovo monogra-

fijo »Istrski odred«, delo Maksa Zadnika. Na njihov poslednji junaški boj pa bo spominjalo posvetilo na plošči:

Mi bomo preživeli naš čas.
Vaš boj in vaša plemenita
kri pa bosta dajala neminljivi
utrip za srečnejše prihodnje
dni!

Ker gre za spominsko slovesnost, posvečeno pogumnemu boju in junaški smrti devetih borcev in domačina Franca Štembergerja, bo prav, da v krajšem opisu opozorimo na zgodovinski pomen tega boja in ga nekoliko opišemo.

★

Sredi marca 1944 leta se je v Brkinih, še bolj pa na območju Podgore (tedanjega Katerinskega okraja), kamor je bil štab odreda poslal svoj drugi bataljon 3. marca ponoči, že krepko čutil vonj pomladi. Naloge, da napada sovražnike na prometnih zvezah (cestah in železnicah med Ilirsko Bistrico in Reko) ter mobilizira na tem območju še preostale vojne obveznike v NOV, je bataljon uspešno izvajal v sodelovanju s hrvaškimi partizanskimi enotami. Prometne zveze med Trstom, Postojno in Reko, ki so jih partizani vedno močnejše napadali, so postajale za sovražnika čedalje pomembnejše, zato jih je tudi čedalje skrbnejše varoval. Na območju Reke je že bil njegov 138. polk 188. rezervne divizije Gorskih lovcev, ob prometnih zvezah med Trstom in Reko, pa so že razpredali svoje mreže Wirthovi zloglasni morilci iz Treblinke in tržaške Rižarne. Tam so bile takrat po postojankah razporejene, neke enote 278. pehotne in neugotovljene tankovske divizije.

V Jelšanah, eni najstarejših slovenskih vasi na stičnem obmejnem območju s Hrvaško Kastavščino, kjer je bilo pred vojno občinsko središče, je bila do 17. marca nemška postojanka v občinski zgradbi in vrtcu s dvema tankoma in 187 vojakov. Vendar so Nemci popoldne nepričakovano odšli. Domačini pa so o tej pomembni novici takoj obvestili odredove obeševalce. Drugi odredov bataljon je bil tedaj na območju Zabič in Podgraj v Podgori, vendar je že okoli 21. ure prispel v vas, da mobilizira vojaške obveznike in polovi v vasi pod okupatorje-

vo zaščito živeče fašistične kolaboracioniste.

Pretežni del bataljona se je s štabom in komandantom odreda Karlom Maslom, ki je bil tedaj pri bataljonu na obisku, okoli 1. ure 18. marca, potem ko je mobiliziral okoli 35 obveznikov umaknil iz vasi in odpeljal nekaj kolaboracionistov. V naselju pa je ostala Stojanova udarna četa, v kateri je bilo 35 dobro oboroženih borcev. Vaščani so bili zelo naklonjeni NOB in so borcem priredili večerjo v gostilni pri Andreju Šurini, kjer jim je vaški harmonikar Anton Čekada zaigral nekaj poskočnih, da so celo z vaškimi dekletki zaplesali in prav to je izkoristil fašistični kolaboracionist, italijanski cestar Tarcisio, se s kolesom odpeljal v bližnjo nemško postojanko Šapjane, od koder je intervenirala nemška enota z okoli 370 dobro oboroženimi vojakmi, podoficirji in oficirji ter okoli 4.30 zjutraj neopazno obkolila vas in prešla v napad, še preden se je zdani-

Vnel se je zagrizen, vendar neenak boj, v katerem se je večina borcev uspela prebiti skozi nemške vrste, štirje so junaško padli, med njimi tudi komandir Ljubomir Sancin, ki se je bil sicer že prebil iz vasi, vendar se je vrnil, da bi rešil tudi svoje borce, pri tem pa je bil hudo ranjen, vendar se je naprej boril in še z zadnjimi močmi pobil dva sovražna vojaka, ki sta se mu približala ter jih nekaj ranil, nakar je tudi sam zaradi številnih ran podlegel. Pet borcev se je borilo iz poljskega bunkerja nad vasjo, dokler je bilo mogoče, toda sovražnikova premoč je zlomila njihov odpor in jih ujela. Besna nemška soldateska pa je ujetnike okrutno pobila, da bi se maščevala za hude izgube v boju, saj je štab odreda 21. marca 1944 poročal, da je padlo 8 nemških vojakov. 17 pa da je bilo ranjenih. Tudi za ujetnikom, ki so ga odpeljali v Il. Bistrico je izginila vsaka sled. Po vojni pa so domačini na travniku za bistriškimi vojašnicami odkrili večje število s koli pobitih in v plitve gomile zagrebenih žrtev. To je bil »spomenik« delovanja SD policije, ki jo je v Il. Bistrici vodil podoficir Erich Eberchardt.

Ne vemo, kaj so čutili Stojan in njegovi borci, ko so v njihovem poslednjem boju umirali; vemo pa, da so šli

neuklonljivi v smrt. Nedvomno so na pragu pomladi hrepeli po svobodi, katere topli dihi so čutili tam iz Istre, od morja. Iz Snežniškega gorovja pa je sevala njena svežina, vendar je niso nikoli dočakali. Spomini nanje pa so ostali neminljiv dolg preživelih do padlih tovarišev. In temu dolgu se želimo prav s to svečanostjo oddolžiti.

Ko je tisto tragično jutro, 18. marca 1944, sonce obsijalo jelšanske kraške goličave in prijazne vaške vrtove, na katerih še niso bile pognale nežne pomladne kali, se je med ropotom strojníc, pušk in bomb, sejočih smrt, v bojnem hrupu odprlo devet smrtnih ran. Na vaški poljani je vzcvetelo devet rdečih cvetov. Iz njih se je po rodni slovenski grudi razlila plemenita srčna kri padlih junakov, ki so negibno obležali, boreč se pogumno do poslednjih moči. Njihovo žlahtno kri je kot svoj življenjski sok popila žejna kraška zemlja, ki nam iz nje vrača neminljivi navdih za srečne prihodnje dni.

Padle, ustreljene in obešene borce ter domačina Franca Štembergerja so domačini 19. marca svečano pokopali na vaškem pokopališču. Vaški

Miro Sancin kot italijanski vojak 1940 v Pistoji.

pevski zbor jim je zapel žalostinko »Kot žrtve ste padli...« V poslednje slovo pa jim je spregovoril mladinski aktivist Ivan Valenčič-Savo.

Vsakdo izmed padlih je opravič svoj dolžnost, saj je žrtvoval za domovino največ, kar je mogel, svoje neponovljivo življenje. Borci Istrskega odreda in aktiviste Slovenske Istre pa je najbolj prizadela Stojanova-Sancinova junaška smrt.

Štab istrskega odreda ga je predlagal 16. maja 1944 za visoko odlikovanje Partizansko zvezdo 1. reda. Našel 7 njegovih drznih in uspešnih akcij, med temi likvidacijo karabinjerskih postojank v Dolini in Ricmanjah pri Trstu, ki so bile v nacistični službi. Nato pa v obrazložitvi zapisal:

»Bil je zaklet sovražnik fašizma in nacizma. Nikdar ni poznal strahu. Že pred vojno je poskušal pobegniti kot 17-letni deček v Jugoslavijo, vendar je bil ujet. Zavoljo tega ga je fašistična policija sumila in ga od 31. 5. 1940 do 9. 12. 1941 zaprla kot fašističnega sovražnika. V zaporu je napisal zanimive zapiske iz katerih bomo objavili izvešček v prihodnji številki TV-15. Partizanska aktivistka in pesnica Jožica Korošec-Fini pa je Stojanu v slovo zapisala:

»Ko ste bili obkoljeni, je bila tvoja zadnja zapoved: »Boriti se in zmagati ali pa umreti!« Boril si se do zadnjega vzdihljaja... Kakor si bil vse življenje pogumen, tako si tudi neustrašni smrti gledal junaško v oči, na tebe je ponosna vsa Primorska.

MAKS ZADNIK

preberite

● Zamenjava stanovanja

Zamenjam dvosobno, komfortno, centralno ogrevano lepo novo stanovanje v Ajdovščini, visokopritlično z lepim razgledom — za enako ali manjše (nadstropje ni važno)! v Celju ali bližnji okolici, lahko tudi drugje na Štajerskem.

Marica Vengust
Tovarniška 3c
65270 Ajdovščina

● Pridite na srečanje invalidov »Ljubljana 77«

Koordinacijski odbor društev invalidov Ljubljane bo priredil pod pokroviteljstvom mestne konference SZDL Ljubljana v počastitev letošnjih Titovih in partijskih jubilejev ter 18. mednarodnega dneva invalidov množično tovariško srečanje invalidov vseh kategorij, ki bo prvo te vrste po osvoboditvi in pod geslom: »Mislimo na invalide — odpravljajmo ovire«.

Ob 8.30 se bodo začela v športnem parku Ljubljana v Šiški ob kamniški progi: po zboru in defileju okrog 450 nastopajočih športnikov — invalidov in po pozdravnem nagovoru člana federacije in predsednika mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana Rada Pehačka športna tekmovanja v atletskem mnogoboju, košarki, sedišči odbojki, roblu za slepe, namiznem tenisu in lokostrelstvu. Invalidi kegljači se bodo pomerili na kegljišču Doma družbenih organizacij Bežigrad, Staničeva 41, balinanje bo na balinišču Litostroj in Društva upokojencev Ljubljana-Siška, Gorazdova 10, streljanje bo na strelišču SD »Ljubo Šercer«, Kebetova 1, plavanje v Centralnem kopališču Tivoli, šah pa v klubski sobi DU Ljubljana-Siška v Gorazdovi 10.

Popoldne ob 15. uri bo v Rekreacijskem centru Mostec množično tovariško srečanje, na katerem bo imel slavnostni govor predsednik mestne konference SZDL Ljubljana Vlado Beznik. Sledil bo kulturni spored v izvedbi ljubljanskih opernih pevcev in dramskih igralcev ter pevskih zborov ZZB NOV »Karel Pahor« in »Karel Jeraj«, nato se bo odvijal družabni del srečanja ob zvokih ansambla Lojzeta Slaka.

Prireditelj vabi vse delovne in vojno-vojaške ter druge invalide, člane Zveze borcev, družbeno-političnih organizacij in občane mesta Ljubljane ter okolice, da prisostvujejo v čimvečjem številu športnemu srečanju, kakor tudi kulturno-zabavni prireditvi v Mostecu.

● Srečanje v Zasipu pri Bledu

Letošnje, deveto po vrsti, srečanje gorenjskih aktivistov OF in borcev Gorenjskega odreda, ki ga OK SZDL organizirajo vsako leto v drugi občini, bo v Zasipu pri Bledu v nedeljo, 26. junija.

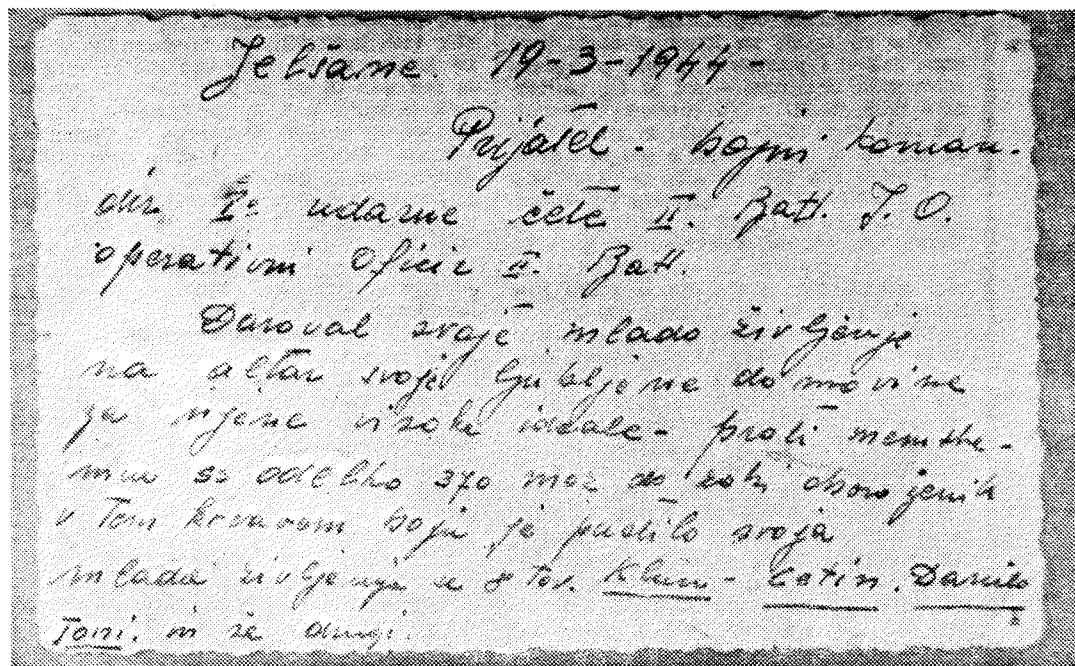
Slovesnosti se bodo pričele ob 10. uri dopoldne na prireditvenem prostoru pri Katarini na Homu s slavnostnim govorom sekretarja Zvezne konference SZDL Jugoslavije Marjana Rožiča.

V bogatem kulturnem programu bodo nastopili združeni pevski zbori radovljiske občine, jeseniški ženski zbor, pihalni orkestri iz Gorij, Lesc in Tržiča ter recitatorji iz garnizije JLA Bohinjska Bela, Delavske univerze in Linhartovega odra mladih iz Radovljice.

Prizadevni gostitelji člani KK SZDL, sveta KS in krajevnih družbenopolitičnih organizacij partizanskega Zasipa so za čim lepši sprejem in počutje udeležencev te velike manifestacije, uredili prevozno cesto in prostrano parkirišče na Homu ter na prireditvenem prostoru postavili stojnice z okrepčili in pijačami.

Pripravljalni odbor tega srečanja pri OK SZDL Radovljica je za to priložnost izdal spominsko monografijo in lepe spominske značke, ki jih bo mogoče nabaviti, razen v predprodaji po vseh občinah, tudi na dan prireditve v Zasipu.

Izredno lepa lega in privlačna gozdna okolica v neposredni bližini Bleda in Vintgarja, kjer bo nedeljsko srečanje, je kot nalašč tudi za vse tiste, ki bodo obiskali ta prelepi del Gorenjske.

Srečanje z Antejem Novakom

Podelitvi bralne značke »Marx — Engels — Lenin« na rob

Na osnovi stališč resolucije o nalogah Zveze komunistov Jugoslavije c. socialistični samoupravni preobrazbi vzgoje in izobraževanja, v katerih je zapisano, da je potrebno na začetku usmerjenega izobraževanja vsem zagotoviti enako vzgojno-izobraževalno osnovo, sta v republikah in pokrajinah stekli dve različici le-te, v obeh pa je s povsem enakim poudarkom naglašena idejnost in družbenopolitična angažiranost, pri čemer ima prav marksistično izobraževanje največjo težo. Zato je bila toliko bolj razveseljiva novica o pobudi mestnega centra marksističnih krožkov pri mestni konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije Ljubljana, da v počastitev letošnjih velikih jubilejev partije in tovariša Tita sproži akcijo bralne značke »Marx — Engels — Lenin«!

Poslanih je bilo sto vabil, so povedali, in pripravljenih je bilo devetdeset značk z imenom »Marx — Engels — Lenin« (za prav toliko članov devetih marksističnih krožkov), v sejni dvorani ljubljanskega magistrata se nas je, z dokajšnjo zamudo, zbralo nekaj več kot deset, od tega trije — lahko nas je bilo tudi več — časnikarji? Imeli pa so organizatorji tega slovesnega srečanja srečo, da so medse povabili Anteja Novaka, predvojne komunista in revolucionarja, ki je okrogli mizi mladih marksistov dal nepozaben pečat, dragoceno vsebino.

»Nam je bilo vedno vseeno, koliko nas je bilo — tisti, ki smo bili, smo delali!« je bila gostova uvodna misel, iskriča, na pravem mestu in ob pravem času, ki je neprijetnost zaradi majhne udeležbe oziroma odzivnosti — kar pošteno jo je bilo čutiti v zraku — odpihnila z enim samim pišem.

In potem smo prisluhli! O tem, da je bil njihov boj pravzaprav lažji. Vedeli so za barikade in vedeli so, kaj rušiti. »Vi ne veste niti tega, kaj se pravi biti lačen!« razmišlja tovariš Novak. »Mi smo se borili v času, ko je, na primer, društvo nezaposlenih profesorjskih kandidatov štelu dvesto šestdeset članov in ko se nismo vpraševali, kaj in kje bomo delali in če je kdo izmed nas dobil delo, je bilo to pravo ljudsko veselje.« Bil je to boj za življenje, za rušenje tistih, ki jim niso dali živeti! Prave rezultate pa dajejo šele trde preizkušnje, združene z bolečo prizadetostjo.

Spominja se Ante Novak tudi svojih tovarišev: Pesnika Iva Brnčiča, ki je delal v Bileci in se ni več vrnil. O njem vedo le to, da je padel v vrstah borcev za svobodo. In narodne heroine Silvine Tomasini, pedagoginje in psihologinje po poklicu, ki je delala v Kosovski Mitrovici in tam devetnajstodvainštridesetega leta umrla junaške smrti, za svobodno misel in srečo vseh nas.

Kaj pa danes? Mladi živijo dobro, lačni niso bili nikoli, življenjski in študijski pogoji so zadovoljivi, odnosi v družini povsem drugačni. Delo je lahko dobiti in pogoji za poklicni uspeh in s tem za osebno srečo, so v samoupravnem socializmu — tam, kjer le-tega ne izigravamo — tudi drugačni. Pa jih tovariš Novak razume. Pridobivati ljudi za marksistični študij, za uresničitev v resoluciji zapisane zahteve, da se mlada generacija izobražuje na izvorih najbolj naprednih misli človeštva in dosežkov naše družbe z željo, da to znanje ustvarjalno prenese v življenje, v takšnih pogojih in ker od tega nimajo nobenih materialnih koristi, ni lahko. Zato razume Ante Novak, da (to je povedala ena izmed prisotnih marksistk) med, na primer, deset tisoč mladimi ni moč dobiti predsednika centra marksističnih krožkov. Mnogo manj pa tovariš Novak razume to — kar velja še toliko bolj za marksiste, komuniste — da med mladimi ni čutiti posebne pripravljenosti za udarno akcijo. Da se zlomi to, kar ni dobro, da se gre v brezkompromisni boj za hitrejši razvoj samoupravne logike, za dosledno uresničitev socialističnih odnosov.

»To je vaša revolucija!« meni predvojni revolucionar.

Razmišljati o tem, kako nas bo jutri desetkrat toliko, kako mladega človeka pridobiti za boj proti verbalizmu, formalizmu, izigravanju demokracije... v času, ki ga »odlikuje« uspešna deklarativnost in mnogo manj uspešna dejavnost! Tako pa se zgodi, da srečate mladega človeka, pametnega, v bistvu marksistično naravnane, poštenega in štiriozkega, ki stoji zunaj revolucije: ne vrste.

»O tem je treba razmišljati, iskati novih poti, sproščati takšne metode dela, ki so bližje interesom mladinskih množic!« so tudi besede Anteja Novaka, zabeležene na srečanju mladih ljubljanskih marksistov. Samo tako marksizem ne bo zaprašena šolska učenost in ne hobi, zabavna aktivnost mladega človeka po pouku, po delu.

Lepo in prav je v svojem uvodnem govoru povedala tudi Irena Štender, predsednica centra marksističnih krožkov pri mestni konferenci Zveze socialistične mladine Slovenije Ljubljana: »V naših prizadevanjih ne smemo pozabiti, da ne gre za kakršnikoli socializem, ampak za samoupravni socializem v naši družbi!« To pa govori o tem, da v marksističnih krožkih ne gre za vzgajanje jutrišnjih, bodočih samoupravljalcev, temveč za vzgajanje idejnega jedra mladih v naši samoupravi, za razvijanje angažirane svobodne osebnosti mladega človeka v naši samoupravni socialistični praksi.

Ne gre tudi zmolčati, da se marksistični krožki otepajo z vrsto nerešenih vprašanj, od organizacijskih, finančnih in ne nazadnje idejnih. Slednje je prav gotovo potrdila ključna udeležba v tem slovesnem srečanju jubilejnega leta! Kot ne gre pozabiti poudariti, da krivca — če je to sploh prava beseda — ni iskati zgolj v organizatorju, udeležencih. Danes govorimo namreč o področju, na katerem po mnogih letih mrtvila — kar je dosti žalostno — orjemo ledino. Pa ni dovolj učbenikov, ni primernih predavateljskih kadrov in še in še. Zato bo uresničitev celotne zamisli o marksistično osmišljenem izobraževanju — tako v šolskih kot zunajšolskih dejavnostih — terjala še dosti truda mnogo entuziastov.

Slednje lahko poiščemo tudi v vrstah mladih ljubljanskih marksistov. Se več! Ohraniti in njim, ki jo nimajo, bo treba privzgojiti našo revolucionarno tradicijo, ki je ni enake na svetu — tradicijo Anteja Novaka in vseh, ki so pred vojno, med vojno in po vojni šli skozi čas, poln odrekanja. Treba bo na pot — ta pot je tudi pot bralne značke »Marx — Engels — Lenin« — z mnogo več : evolucionarne volje in predanosti, pripravljeni tudi na žrtve! Pa smo vsem, ki so jo že začrtali in navkljub temu, da so koraki po njej tu in tam še malce negotovi, blede še kako hvaležni.

MILENA ŠTRAJNAR

RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ
V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Semkaj ni nikdar stopila sovražnikova noga! Ta prostor se je vpisal v slovensko zgodovino ne zato, ker so bile na tem področju velike bitke, kot na primer roška ofenziva v avustu leta 1942, nemška ofenziva v oktobru leta 1943 in nemški napad v aprilu leta 1945, ampak predvsem zaradi tega, ker je bil ta del — imenovan Baza 20 — srce našega narodnoosvobodilnega boja. Pa je zaradi izrednega pomena Roga v naši najnovejši zgodovini morda prav, da se ozremo v preteklost roškega masiva.

To je področje med Krko in Kolpo, od stika z Gorjanci do Kočevja, pokrito z ogromnimi gozdovi, ki se nadaljujejo tja do Jadranskega morja. Na tem področju Roga bomo zaman iskali arheološke najdbe, ker to področje ni naseljeno. Arheološke najdbe najdemo le na obronkih Roga. Ko so se naselili v te kraje Slovenci, so posedli le obrobke teh ogromnih gozdov in v notranjost niso šli, pa še te obronke so naselili šele v dvanajstem stoletju. V sredini štirnajstega stoletja pa so na področje Roga prišli Nemci s Frankovskega, tisoč petsto jih je bilo, in naselili so se tudi v notranjosti. Bilo je triindvajset naselij. Krčili so neprenehno gozdove in si ustvarili svoje domove. Ko so začeli kraje napadati Turki, so se ti prebivalci umaknili v notranjost, da bi bili bolj varni. Tedaj je bilo vseh naselij že okoli petinsedemdeset. Tako so tu ljudje živeli vse do prve svetovne vojne.

Ko je Hitler zasedel Slovenijo, jo je hotel čimprej uničiti. Ni se zadovoljil s tem, da je preganjal prebivalstvo in ga izseljeval, ampak je zasadil nemški klin v slovensko telo in s tem pretrgal Slovence na dvoje. Iz spodnjega toka Save, od Ra-

Sedež Glavnega štaba Slovenije je bil v Bazi 21. Ta baza je oddaljena od Baze 20 kako uro in stoji na Kraguljem vrhu.

Ob kapitulaciji Italije se je tudi glavni štab preselil v Sotesko, nato pa nazaj v Bazo 21. Za vasjo Pugled je bila Baza 14. Ta je rabila aktivistom kočevskega okrožja. Nedaleč od Tinka je bila Baza 15, ki je bila sedež partijske šole. Za potrebe raznih komisij in odsekov je bila postavljena blizu vasi Rampolja Baza 80 in Baza 80 a. V slednji so bili znanstveni inštitut, komisija za ugotovitev okupatorjevih zločinov, verska komisija, komisija za upravo razlašene imovine, komisija za zaščito gozdov in denarni zavod Slovenije.

Te komisije in odseki so bili posebno važni za kasnejši razvoj in za izvajanje ljudske oblasti že med vojno. Njih dejavnost je bila raznolika in široka in lahko rečemo, da je bila OF s svojo vojsko država v državi, z vso izvršno oblastjo in drugimi ustnovami.

Vse to pa je sovražnik skušal uničiti in zato so bili tod dan za dnem boji.

Splošno znana resnica je, da je pisana beseda velasila. Tega se je vodstvo OF v polni meri zavedalo in zato so nastajale skrivne tehnike, tiskarne in podobno. Tudi na Rogu so našle svoj prostor. To so bile Centralna tehnika KPS, Uršku, Jelenica, Grafika 13-a in Partizanska tiskarna. Tu so bili tiskani časniki, časopis, brošure, knjige, grafični listi, grafične mape, letaki in lepaki, dokumenti, tiskovine in celo denar. Tu so nastajale s primitivnimi sredstvi take mojstrovine, da bi bile zahtevne tudi za moderne tiskarne. Ne vem, če najdemo primer na vsem svetu, da je sredi največjega terorja, krvavih bitk, preganja-

V kočevskih gozdovih

Le bežno sem vam omenil, kaj je bilo na Rogu... Vse, kar bi vam povedal, bi bilo premalo in z nobenimi besedami vam ne bi mogel povsem predstaviti veličine tega legendarnega spomina iz dni našega narodnoosvobodilnega boja.

deč proti Brežicam, je z obeh bregov izselil Slovence in še na predelu med Krko in Sotlo ter sem nastanil kočevske Nemce. Tako se je področje Roga izpraznilo. A vse to so bili računi brez krčmarja. Hitler je to vojno izgubil in Kočevarji so zbežali, Slovenija je bila očiščena Nemcev.

Področje Roga je s svojimi ogromnimi gozdovi in naselji ostalo prazno. V izpraznjene vasi so se ob obronkih in glavnih cestah, začeli naseljevati Slovenci, ki so zbežali pred Nemci. Tedaj je bila organizacija OF že v velikem razmahu in je zajela tudi gozdne delavce, ki so drvarili v roških gozdovih. Tudi prvi partizani so se pojavili in za tedaj je bilo sklenjeno, da na roškem področju ne bo večjih enot in to zaradi kospiracije, ker je bil Rog določen za središče organizacije OF.

Tako so začele na Rogu nastajati prve baze! Izjemna pozornost je bila posvečena varstvenim ukrepom — saj je šlo za varnost ljudi, ki so vodili revolucijo. Sovražnik se je tega dobro zavedal in zato je storil vse, da bi uničil glavo, a mu ni uspelo.

V maju leta 1942 so odšli iz Ljubljane člani CK KPS, IOOF in glavnega poveljstva. Člani CK KPS in IO OF so naselili bazo na Kamenjaku, glavno poveljstvo pa malo višje na bazi Kraljevi kamen. Prostor je izbral general Jaka Avšič. Ko so začeli Rog napadati Italijani, so se člani umaknili v nalašč za to pripravljeni bunker, imenovan Bunker 42. To je bila kraška globel, prekrita s smrekovimi trami, na katere so nasuli listja in jih obložili z mahom. Po tej ofenzivi so si našli novo bivališče in ga imenovali Baza 20. Ta položaj sta izbrala dr. Lunaček in dr. Marijan Breclj. Ob nemškem vdoru so se prebivalci Baze 20 preselili v nemški bunker pri Urški. Ta Baza 20 ni bila nikdar odkrita. Med kapitulacijo Italije se je vodstvo nastanilo v gradu Soteska, nato pa spet na Bazo 20 in tu so ostali do 19. decembra 1944. V neposredni bližini Baze 20 so bili še štirje bunkerji, od katerih je ohranjen le eden.

nja, mučenja, zaporov in taborišč bil zmožen narod, da je redno izdajal dnevni tisk.

Vsaka vojska potrebuje orožje, opremo in podobne stvari. Zaradi tega so bile na Rogu ustanovljene delavnice, ki so skrbele za izdelavo in popravilo orožja in opreme. Te so bile na Podstenicah in v Starih žagah. Najpomembnejši izdelek in orožju teh delavnic je bil partizanski top, imenovan partop.

Ves ta ogromni aparat, ki je bil na Rogu, je moral imeti stik z drugo Slovenijo, zlasti še, ker so iz Roga izšla vsa povelja, in so se na Rogu tudi morala zbirati vsa poročila iz vse Slovenije. V mirnem obdobju skrbi za to pošta. In tudi Osvobodilna fronta je imela svojo pošto. Oskrbovali so jo kurirji, ki so dan za dnem, noč za nočjo, prihajali in odhajali. Na Rogu je bil zbir vseh kurirskih poti in stezic. Te skrivne gozdne stezice niso bile nikdar prazne in raztezale so se po vsej Sloveniji. Sovražnik je storil največ, kar je mogel, da bi raztrgal to mrežo. Natrgal jo je, nikdar raztrgal. Kurirji so opravljali svoj posel uspešno vse do konca vojne.

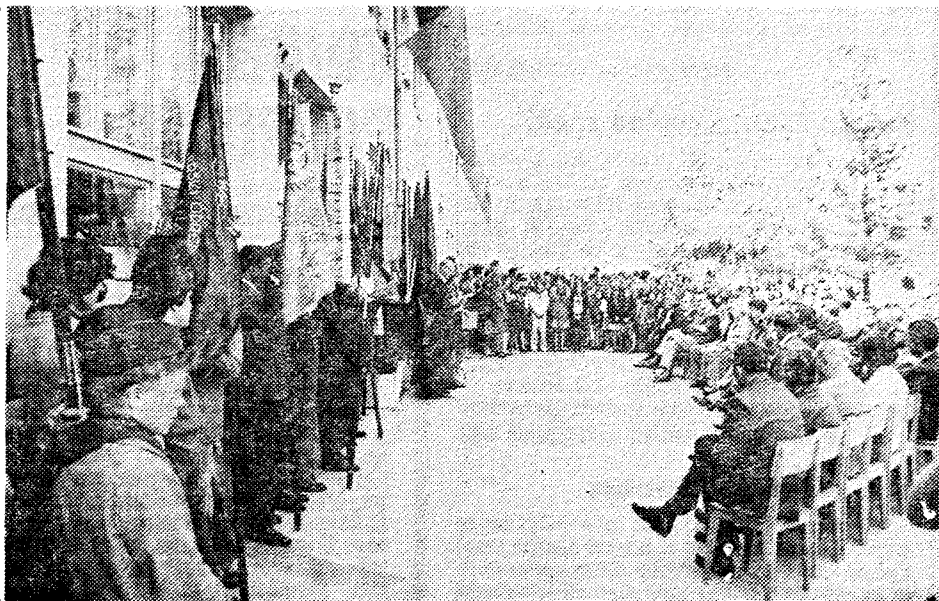
Le bežno sem vam omenil, kaj je bilo na Rogu... Vse, kar vam bi povedal, bi bilo premalo in z nobenimi besedami vam ne bi mogel pojasniti resnično veličino Roga, tega legendarnega spomina iz dni našega narodnoosvobodilnega boja. To so poskušali že razni pisatelji, ki so pisali o Rogu in še vedno in vedno se vračajo na Rog. Rog je neizčrpna zakladnica za pisatelje in zgodovinarje, ki jo nikdar ne bodo mogli izprazniti. Naj vam povem, da je izšlo o narodnoosvobodilni vojni Slovencev, to je o razdobju štirih let, več knjig, kot jih je izšlo o zgodovini za vse obdobje — vseh tisoč petsto let, od kar so Slovenci na tej zemlji! Že sam ta podatek nam kaže veličino vsega, kar je v teh letih zmogel naš slovenski kmet, delavec, razumnik.

Rog je tudi neizčrpna zakladnica revolucionarnih tradicij.

PROF. BOGO KOMELJ

V SPOMIN DR. PAVLU LUNAC-KU-IGORJU — V nedeljo smo imeli na naši šoli v Šentrupertu slovesnost v počastitev velikih jubilejev, združeno z odkritjem spominske plošče našemu rojaku dr. Pavlu Lunačku-Igorju, znanemu partizanskemu zdravniku. Učenci smo pripravili recital o partiji, domovini, Titu, o dr. Lunačku pa je spregovoril dr. Novak. Ob tej priložnosti je bil podpisan samoupravni sporazum o urejanju spominskih obeležij med pionirsko organizacijo in krajevno skupnostjo! Tako smo se poklonili spomenu na znanega partizanskega zdravnika, ki je umrl pred dvajsetimi leti, tako smo se spomnili letošnjih jubilejev.

MILICA KOŠČAK,
osmi razred
Osnovna šola Šentrupert

SESTANEK OB ŠESTIH

V spomin na ta dogodek je bila 22. VII. 1958 na hiši št. 19 v Goričanah odkrita plošča v spomin junakom, žrtvam izdajstva

Bil je sončen marčevski dan, ko sem se kot že tolikokrat doslej odpravila na obisk k teti Anici, kakor jo kličemo otroci. Kot vedno me je prijazno sprejela. Popoldne je minil v prijetnem pogovoru, ki je bil ta dan nekaj posebnega. Mnogokrat se pogovarjava o torhah, za katere je, mimogrede povedano, dobrodušna, sivolasa babica, prava mojstrica ali pa o mladih in njihovem življenju, za katere se kljub visokim letom živo zanima. »Nikoli več internacij, nikoli več fašizma, nikoli več strašnega pobijanja, nikoli več vojne!« pa so bile besede, ki jih je vpletla v spomin na najhujši dogodek svojega življenja.

● 5. november 1943

Njena zgodba pripoveduje o sestanku v Goričanah, ki je bil v njenem stanovanju, v hiši pod klancem, tam ob poti na grad. Grad je stara škofija, v katerem je bila že leta 1943 pokrajinska partijska konferenca, ki se je je udeležil tudi tovariš Tito in je imela velik pomen za razvoj in rast revolucionarnega gibanja v Sloveniji. Med okupacijo so semkaj vlačili ljudi iz vseh koncev, da bi jih od tod transportirali v Nemčijo. Anica Trampuš, tako je ime naši babici, je imela sestanke OF že leta 1941. In tudi skriti radijski aparat. Ob večerih je poslušala zavezniška poročila, si jih pridno beležila in posredovala naprej.

O tistem žalostnem večeru pa mi je takole pripovedovala:

»Bil je jesenski večer, ko so se zbrali aktivisti, ki so še živeli doma in tisti, ki so bili že v gozdu. Sedemletno hčerko sem zaposlila v kuhinji, v kotu,

z igricami. Odklenila sem vežna vrata in čakala. Počasi so začeli prihajati: brat Ivan, Zane Miklavc in Anton Višnar. Trenutek za tem so vstopili borci: Stanko Barle-Savo, Feliks Zontar-Hotimir, Stanko Suštar-Mesajlo, vsi iz Medvod in postavni Pavle Ingličev-Bar. Vsi so bili oboroženi z bombami. Za bratom sem pohitela v kuhinjo, da bi pripravila kaj za pod zob, kajti nikoli se nihče ni branil jesti, kar sem pripravila! Ker še niso bili vsi zbrani, sem pustila vežna vrata odklenjena.

»Hände hoch!« se je nenadoma za najinima hrbtoma rezko oglasilo, ko sva odhajala proti kuhinji.

● »Mami, mami, pomagaj!«

Pogledam in vidim, da pri vratih stojita dva nemška policista z brzostrelkami v rokah. Hkrati sta zraven njiju počili bombi. Zrušila sta se v lastni krvi. Niti trenutek ni minil, ko so zažvenketale šipe in so prišli skoznje vdirati še drugi Nemci z brzostrelkami. Bili smo obkoljeni! Peščica partizanov se je pogumno branila. Planila sem v kuhinjo k hčerki. Brat Ivan se je zgrudil brez glasu, smrtno zadet. Takrat je iz kuhinje pritekel preplašen otrok. Zaman sem kričala: »Vrzi se na tla, ostani na mestu!« Poleg strice se je zgrudila tudi mala Cvetka, zadeta v prsi. Zgrabila sem jo in se z njo odplazila v sobo. Tam sem imela skrite zapise radijskih poročil in sezname članov. Odprla sem železna vrata pri peči in vse zažgala. Potem sem se posvetila svoji hčerkici. Vedno bolj je bledela in kri ji je lila iz rane in mi močila obleko. Streljanje je počasi pojenjalo in s strahom, obupana, sem opazovala, kaj bo.

Mojemu pogledu se je nutil grozen prizor. Tam na tleh je ležal Savo, hudo ranjen. Na stolu poleg okna je sedel mrtvi Mesajlo, na kavču z vstran obrnjeno glavo je umrl Hotimir, ki mu je kri še vedno lila iz prsi.

Potem je babica za trenutek utihnila in mi pokazala fotografijo kavča, na katerem se še poznajo velike krvave lise.

»Višnar in Miklavc sta bila le laže ranjena. Bar je skočil skozi okno med Nemce in vrgel bombo. Bil je edini, ki je pobegnil s tega sestanka! Padel je nekje na Primorskem, med borbo. Spet se je zaslilal nemški: »Hände hoch!« V sobo je stopil Nemec. »Kaj je s tem otrokom in kaj mu je?« me je vprašal. Povedala sem, da je otrok moj in da je ranjen. Malo Cvetko je dvignil v naročje, ona pa je v grozi zavpila: »Mami, mami, pomagaj!« Drugi Nemec jo je odvedel iz sobe. Še zadnjič sem pogledala mrtvega brata. Pokleknila sem k njemu in se poslovila od nje z besedami: »Moj dragi Ivan, kot si znal biti pogumen in junaški v nemških zaporih ti, takšna bom tudi jaz! Iz mojih ust ne bodo izlekli besede!« Nemci so ga namreč imeli v zaporu. V Begunjah je bil in hudo so ga mučili.

»Prekleta banditka, vstani, pa hitro!« je zavpil Nemec in mi z brco pomagal na noge.

● Bila je številka 67851

Pozneje so me odpeljali v Auschwitz, Miklavca in Višnarja pa v Begunje. Ko je Savo ozdravel, so ga skupno z Miklavcem in Višnarjem 31. januarja 1944 odpeljali skozi Medvode proti Šentvidu, na kamionu, ki je bil poln talcev! Tudi jaz sem v Auschwitzu preživljala hude trenutke. Najhuje je bilo to, da nisem vedela, kaj je s hčerko. Ostala mi je samo s krvjo prepojena obleka, ki sem jo imela pri sebi vseh devet mesecev internacije. Tu, na roki imam še z modrim črnilom vtetovirano številko 67851. Devet mesecev sem preživela v celici, veliki 90 X 90, bila grozno mučena in ne želim, da bi kdorkoli od vas doživel kaj takšnega.

Njena zgodba je bila ena sama obtožba izdajstva in fašizma. Kajti ta sestanek 5. novembra 1943 je bil izdan! V spomin na ta dogodek je bila 22. VII. 1958 na hiši št. 19 v Goričanah odkrita plošča v spomin junakom, žrtvam izdajstva. In kaj je bilo z njeno hčerko? Zanjso so poskrbeli dobri ljudje in je kmalu ozdravela. Babica in njena hčerka sta edini pričji dogodka, ki se je zgodil tistega jesenskega večera.

LIDIJA JESIŠ, osmih razred
Osnovna šola Preska

kramljanje

Predstavljati literarni krožek osnovne šole iz Vas-Fare res ni potrebno. To, da so njegovi člani v letošnjem mesecu mladosti obiskali vse matere padlih partizanov na svojem območju, se z njimi pogovarjali ter spomine, ki jih nameravajo objaviti v glasilu »Doma sem ob Kolpi«, tudi zapisali, je pa že treba povedati! Tako se je, na primer naša Tončka napotila v odročno, a prijazno Gladloko pri Kuželju, da bi obiskala znano Gladovo mamo,« so zapisali v pisemcu. »Prijazno jih je sprejela, kot je nekoč sprejemala borce za svobodo in beležnica je bila na mah polna.«

Tončkin prispevek smo objavili v današnji številki »TV 15 za mladino« — Anica Por, Božica Skok in Marija Zagar bodo prišle na vrsto v prihodnjih tednih.

Lepo je, dragi mladi prijatelji iz Kolpske doline, da se tako toplo spominjate pokojnega pisatelja Toneta Ožbolta. Rad vas je imel, kot je imel rad svojo Osilniško dolino! In fotografija, na kateri je s tovarišico Brino, bomo skrbno čuvali in vrnili, kot je to pri nas v navadi, po objavi. Pohvala tovariša Uča, namenjena vašemu glasilu, ki smo jo objavili med utrinki in za katero se nam zahvaljujete, je prišla kot naročena. Če se ne bi oglasil on, bi morali o glasilu »Doma sem ob Kolpi« slej kot prej pisati mi. To ste pošteno zaslužili!

Darja Slak iz Šentrupertu navdušeno poroča o otvoritvi mladinske delovne akcije »Suha krajina 77«, ki je bila v Prevolah pri Hričah in na kateri je s programom sodelovala tudi šentruperška šola. »To, da so mladi brigadirji iz Slovenije in Hrvaške objubili, da bodo z vsemi močmi, s krampi in z lopatami, pomagali Suhokrančanom pri izgradnji vodovodnega omrežja, tudi ni kar tako!« je prišla ob koncu.

Strinjam se s teboj, draga Darja! Kdo ve, morda boš drugo leto med brigadirji tudi ti. Lepo bi bilo, kajne?

Iz Solkana se oglašja šestošolka Tanja Saksida.

»Marsikdo ima srečo, da se sreča s Titom, jaz pa sem ga videla le na televizijskem zaslonu,« nekam žalostno ugotavlja v prvih vrsticah svojega pisemca. »Rada bi mu povedala, čeprav to že ve, da je njegovo ime simbol svobode, sreče in miru na svetu in tudi kakšno šalo bi navrgla, da bi se po napornem dnevu malo razveselil. Vem, da so moje želje neuresničljive, saj skoraj ne morem verjeti, da bo tovariš Tito spet prišel v Novo Gorico.«

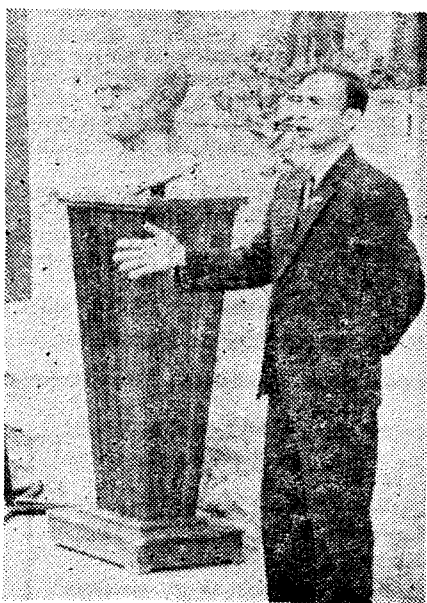
Lepo si to povedala, draga Tanja!

Lepo pozdravljeni!

MILENA

DOAN AN NA NAŠI ŠOLI — Minuli petek nas je obiskal vietnamski inženir agronomije Doan An. Potem ko smo ga pozdravili, smo zapeli pesem »Rastejo trave in misli«, člani dramskega krožka pa so se predstavili z recitalom »Afrika, mati moja«. Naš gost je povedal, da je prišel v Jugoslavijo že pred enim letom, da je potovanje do Beograda trajalo osemnajst dni in da je veliko Vietnamcev — tako v Jugoslaviji on — v raznih državah, kjer izpopolnjuje svoje znanje. Ko smo ga vprašali, kako se počuti pri nas, je rekel, da je srbohrvatski jezik težak in da je pri nas mrzla zima, vendar mu je vseeno toplo, ker živi med prijaznimi ljudmi, v prijateljski čeželi. Ob koncu smo mu zapeli »Mi smo slovenski pionirji«, se zahvalili za obisk in rekli, naj pozdravi naše vrstnike v Vietnamu.

DANICA LAMOVSEK,
sedmi razred
Osnovna šola Šentrupert

besede in dejanja

»Nihče v naši družbi nima pravice živeti na račun drugega!«

Iz slavnostnega govora Janeza Vipotnika
v Borštu pri Podzemlju:

»Nihče v naši družbi nima pravice živeti
jalovo, živeti brez dela, na račun drugega.
Vsakdo je dolžan svoje sposobnosti in moči
predati družbi, v korist samemu sebi in
skupnosti. Blagostanje lahko raste le z de-
lovno storilnostjo. Več ustvarjanja in nje-
govga neprekinjenega rasti je najzanesljivejša
pot iz gospodarskih in socialnih zagat. In
z boljšim in odgovornejšim izpolnjevanjem
dolžnosti rastejo tudi pravice.«

DELAJSKA ENOTNOST — 11. junij 1977

Manj invalidov in to ne slučajno

V zadnjih letih v SR Srbiji število in-
validov počasneje narašča kot v drugih repub-
likah. Ta podatek ni slučajen, ampak je po-
sledica spremenjenega odnosa do bolnih in
celo do zdravih ljudi. V tej naši republiki
so namreč pred devetimi leti začeli ofenzi-
vo pod imenom »boj za ohranjanje delovne
sposobnosti«. Pred tem je bila opravljena
temeljita analiza, v kateri so ugotovili, da
je bolezen v 95 % vzrok invalidnosti. Pot
do zmanjšanja števila invalidov vodi torej
preko efikasnega zdravljenja! Zato so se v
Republiki interesni skupnosti odločili, da
začnejo ustvarjati zelo ambiciozen program,
ki zajema gradnjo 12 objektov, trije so že
zgrajeni, a drugih devet je tik pred otvo-
ritvijo. Nove zdravstvene ustanove so zra-
sle na Zlatiboru, Zlataru, Vrnjačkoj Banji
in drugih, za zdravljenje primernih krajev.
Uresničena je torej šele četrtina programa,
rezultati pa so že vidni. Pred devetimi leti
se je število invalidnih oseb povečalo od
3,5 na 13,7 %, a v zadnjem času samo za
2,8 % — medtem ko se je, na primer, v SR
Sloveniji število invalidnih oseb povečalo za
4,8 %, v SR Hrvaški za 3,6 %.

VJESNIK — 13. junij 1977

Človek, svoboda samoupravljanje

To, kar je samoupravljanje ustvarilo v
zvezi s položajem človeka in njegovo svo-
bodo, ima prav gotovo epohalni pomen! Naš
proizvajalec je, kot nobeden na svetu, do-
bil možnost, da o svojem proizvodu sam
odloča; delegatski skupščinski sistem, več-
milijonsko telo, predstavlja novo in široko
dimenzijo — tudi brez primere v svetu —
odločanja proizvajalcev. Tako se v družbi,
ki so ji pred tridesetimi leti prerokovali
barbarstvo zaradi elementarne nerazvitosti
in kateri danes nekateri zanikajo demokrat-
ski značaj samoupravljanja (menda tudi v
strahu pred njegovim »malezljivim vpli-
vom«), ustvarjajo nove politične možnosti,
široke politične svobode — s težnjo, da se
v političnem sistemu in praksi še naprej ši-
rijo, poglobljajo, potrjujejo samopravno
družbo kot eminentno demokratično, huma-
no družbo.

VUS — 18. junij 1977

Maturantje in mojstri

Dogodilo se je v »Donavskem cvetu!«
Medtem ko so dijaki Šeste beograjske gim-
nazije sedeli v tem lepem objektu in slavili
svoj maturantski večer, so jih njihovi vrst-
niki — učenci Avtomobilskega centra iz Ze-
muna — gledali skozi okno in jim, razum-
ljivo, zavidali. Pa so, tako kot njihovi to-
variši, plačali za svoje slavlje in morda zanj
izdvojili tudi poslednji dinar. Napaka je bila
v organizaciji gostincev, ki tekmujejo, da
bi sprejeli kar največje število gostov in v
tej tekmi včasih precej svoje sposob-
nosti. Opravičili so se z lažjo, češ da bodoči
intelektualci ne želijo v svoji družbi moj-
strov! Samo maturantje Avtomobilskega šol-
skega centra iz Zemuna lahko vedo, kako
jim je bilo in kako so se počutili, ko so po
štiriletnem šolanju prišli praznično oblečeni
v »Donavski cvet«, da proslavijo svoj (pla-

čani!) odhod v družbo odraslih. Od javnega
odpravičila ljudi iz »Donavskega cveta« in
tudi od ogorčenih protestov mladih iz Še-
ste beograjske gimnazije nimajo nič — ra-
zen tega, da se gostinci morda le zavedajo,
kako so jim pokvarili najlepši dan najlep-
ših let življenja. In to, da si so, bežec od
odgovornosti, poskušali ustvariti razliko
med delavci in onimi drugimi. Katerimi
drugimi?

MLADOST — 10. junij 1977

Izhodišče moralne moči

»Prav jugoslovanski narodi imajo drago-
cene izkušnje v izgrajevanju profila borcev,
za katere ni brezizhodnih situacij,« je ne-
dolgo tega poudaril Nikola Ljubičić, gene-
ral armije in zvezni sekretar za ljudsko ob-
rambo. »Zato je za uspešno izvrševanje na-
log s področja splošne ljudske obrambe, po-
sebnost za ustvarjanje moralne premoči nad
napadalcem v splošno ljudski obrambni voj-
ni, še kako pomembno izgrajevanje idejnih
in moralnih kvalitet naših državljanov —
pripadnikov naše splošne ljudske obrambe.«

DUGA — 18. junij 1977

Ljudska solidarnost

Ne mine dolgo časa, da se v tisku ne bi
pojaviła vest, kako je v nekem mestu umrl
človek in da so za njegovo smrt sostanov-
ci zvedeli šele iz časopisa. Gre za vprašanje
starih in osamljenih ljudi, njihovih težav in
ljudske odtujenosti, posebno v velikih me-
stih. V subotički mestni skupnosti Center I
pa poleg številnih drugih aktivnosti, vsako
leto teče akcija pod imenom »Sončna jesen
življenja!« To je organizirana skrb za stare
in onemogle ljudi — to so stalni obiski tak-
šnih družin, ki jih spremlja vsakodnevna
skrb, pomoč in želja, da se le-ti ne bi po-
čutili tako osamljene, zapostavljene. V hu-
mano akcijo so vključeni številni aktivisti
socialistične zveze, mladina in otroci. Pri-
mer, ki lahko rabi drugim za zgled in vzpod-
budo.

BORBA — 11. junij 1977

Draga praznikovanja

Na nekaterih delovnih področjih znižuje
storilnost tudi nagnjenost k najrazličnejšim
praznovanjem. Leta 1960 smo si za Silvestra
nazdravili malo pred zaključkom leta, zdaj,
po šestnajstih letih, pa ponekod slavijo že
od 15. decembra dalje. Koliko časa vržemo
proč! Celo za dan žensk so izgube znatne,
da pirovanj ob raznih internih jubilejih niti
ne omenjam. Izračunala sem, da je samo
v enem prazničnem dnevu v občini Beži-
grad šlo v nič za eno celo šolo denarja.

TELEKS — 10. junija 1977

Delovna akcija je stvar časti in ne — protekcije

Najtežje nam je bilo — so odgovarjali
fantje in dekleta — dobiti mesto na delovni
akciji! Če se še tako neverjetno sili, je
vendarle res. Dobiti mesto na delovni akciji

je velik privilegij. Poznam človeka, ki ni
hotel posredovati za svojo hčerko, da bi
šla na delovno akcijo. Če že moram prositi,
je rekel, da dobim avto, če že moram iskati
zvezo, da stopim do zdravnika, in če sem
že prisiljen po protekciji kupovati vstopnice
za Fest, Bemus in Bitef, pa res ne mislim
prositi mladinskega vodstva, naj sprejmejo
mojega otroka na delovno akcijo! Delovna
akcija je stvar časti, ne pa stvar protekcije.

SOBOTNA PRILOGA DELA — 18. junij 1977

Rado Jelinčič, Karel Kumše:

DELO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA (6)

OD MARCA 1944 DO OSVOBODITVE

Koliko je bilo prometa na
omenjenem ozemlju, jasno pokaže
izpisek iz poročila, ki navaja, da so
od 3. do 9. septembra 1944 prepe-
ljali čez območje komande goriške-
ga vojnega področja več kot 140 ton
raznega blaga. Konec septembra in
v začetku oktobra je promet še bolj
zaživel, zato je moral prometni ofi-
cir organizirati mehanične delavnice,
nadzor nad prevozniki in drugo.
Referent je organiziral zveze v Vid-
mu, Furlaniji, Gorici in celo v Trstu
ter od tam preko terenskih odbor-
rov, gospodarskih komisij in posa-
meznih trgovcev uvažal na svoje
ozemlje gorivo, opremo, nadomestne
dele in podobno. V pozni jeseni 1944
je dal nalogo komandam mest, naj
začnejo zbirati smuči za vojsko. Pro-
metna sredstva so lahko uporabljala
tudi zavezniške italijanske enote.

Kadar je sovražnik napadal ob-
močje področja in tam, kjer niso
mogli prevažati živeža in drugih pre-
metov, so to opravljale delovne čete,
ki so jih najprej ustanavljali le obča-
sno, leta 1945 pa so ustanovili že
stalno transportno četo.

Prometno-tehnični odsek je imel
novembra 1944 že tri oficirje, za
tehnični promet in zveze, januarja
1945 pa je dobil še oficirja za želez-
niški promet. Oficir za zveze je orga-
niziral in nadzoroval kurirske zveze,
napeljevanje telefonskih vodov ter
preskrboval material za telefon in
telegraf. Med komandami področja
in mest so vsak dan delovale kurir-
ske in poštne zveze. Vse kurirske
postaje med štabom 9. korpusa in
podrejenimi enotami so bile name-
njene samo za prenos vojaške pošte.
Privatno pošto so pošiljali le izjemo-
ma, pregledali pa so jo v obvešče-
valnem centru ter politični komisar.

Partizanske telefonske linije so
bile po vsem osvobojenem ozemlju
ter tudi na robu zasedenega ozemlja.
Začetne telefonske postaje so bile
prav pred Gorico, Postojno, Sežano,
Trstom, Ajdovščino in Dornberkom
ter pred drugimi večjimi mesti na
robu osvobojenega ozemlja. Promet-
no-tehnični odsek, referat za zveze
komande goriškega vojnega področ-
ja, je v dveh mesecih leta 1944 na
novo vzpostavil 87 in obnovil 65 km
telefonskih linij. Postavili so 319 te-
lefonskih drogov in štiri nove tele-
fonske centrale. Zgradili so tudi de-
set novih bunkerjev za telefonske
postaje in za njihovo razsvetljevanje
napeljali šest km elektrovođa. Nemci
so telefonske zveze sicer med vsako
ofenzivo prekinjali, vendar so jih
naši telefonisti kmalu spet usposo-
bili.

Tehnične funkcije pri komandi go-
riškega vojnega področja so posta-
vili novembra 1944. Vojaške oblasti
so obveščale o stanju cest, mostov
in drugih komunikacij. Poškodova-
ne objekte je bilo treba fotografirati,
skicirati ter natančno določiti nji-
hovo oddaljenost od glavnih izho-
dišč. Na osvobojenem ozemlju so
popisali ves gradbeni material, na
zasedenem ozemlju pa so ga poskrili.
Poleg gradbenega materiala so zbi-
rali tudi razne kovine za svoje de-
lavnice ter jih preko komande me-
sta Cerkno pošiljali svojim delavni-
cam orožja.

Pod prometni odsek so spadale
tudi razne delavnice (mehanične, ko-
vaške, mizarske, orožarske, radijske
in druge). Poglejmo si nekaj števil-
nih podatkov.

Konec novembra je bilo usposob-

ljenih šest kamionov in avtobusov.
Avtobus je vozil trikrat dnevno med
Cerknim in Dolenjo Trebušo. Ka-
mioni so bili trije na nafto, dva na
drva in eden na olje. Z njimi so pre-
valali hrano, drva za operativne eno-
te ter drugo. Zaradi pogostih okvar
in popravil so bili povprečno v upo-
rabi le štirje kamioni, ki so v dveh
mesecih prepeljali 853 ton tovora in
prevozili 26.500 km. Ko je okupator
24. novembra 1944 zapustil Ajdovšči-
no, so odšli s kamionom iz Dolenje
Trebuše v Ajdovščino po sanitetni
material in kinoaparaturi, kar so
odpeljali v 9. korpus. Imeli so tudi
osebne avtomobile na drva in ben-
cin. Nadalje so ob cesti med Ajdov-
ščino in Gorico predelali mlin z vod-
nega na električni pogon. Ta mlin je
mlel žito za potrebe vojske in civil-
nega prebivalstva. Izdelali so peč na
ogljje, ki je poganjala dinamo, ta pa
je dajala električni tok za okrog sto
žarnic.

V mehanični delavnici, kjer je
bilo zaposlenih 44 ljudi, so v dveh
mesecih popravili 36 motornih koles
in 432 dvokoles. Izdelovali so tudi
glave za partope granate.

Veliko dela je opravila radio-elek-
tričarska delavnica, saj so v njej
popravljali akumulatorje, transfor-
matorje, električne peči, radioodaj-
ne postaje, generatorje, telefonske
aparate in centrale. Veliko so popra-
vili tudi pisalnih strojev, voltmetrov,
ur, naličnih peres, gradbenih instru-
mentov in drugega. Popravili so tudi
kinoaparaturi in posneli devet gra-
mofonskih plošč s točkami, ki so jih
pripravile igralske skupine 9. korpu-
sa. V tej delavnici je bilo zaposle-
nih 16 borcev, med njimi je bil tudi
graver, ki je izdeloval žige. Tudi v
treh orožarskih delavnicah je bilo
zaposlenih 16 borcev, ki so poleg
vsakodnevnih popravil orožja izde-
lovali tudi partope po novih načrtih,
ki so imeli namesto treh le en vžig-
galnik. Oficir za železnice je pri-
pravil spise železniške službe in
strokovnjakov na ozemlju komande
goriškega vojnega področja, kar naj
bi ob osvoboditvi omogočilo takoj-
šen prevzem železniškega prometa in
prevoz borcev NOV iz kraja v kraj.
Odsek je vodil seznam svojih bata-
ljonov s poudarkom na tehnično-
strokovni usposobljenosti ljudi.

V začetku so delovni vodi in čete
delovali pri komandah mest in pod-
ročij, konec avgusta 1944 pa je bil
ustanovljen NOVGRAD. Z razvojem
narodnoosvobodilne vojske se je po-
javljala vedno večja potreba po orga-
niziranju delovnih enot, zato je bilo
ustanovljeno to prvo gradbeno pod-
jetje, ki je zadostovalo potrebam
celotnega območja komande goriške-
ga vojnega področja. Enoto so sestav-
ljali kvalificirani in ne kvalificirani
delavci, vodilni kader pa je bil vi-
soko kvalificiran. Ti delavci so de-
lali na žagah, v delavnicah, na cestah
ter popravljali mostove, gradili ba-
rake in drugo. Enota je bila zelo
raznolika, saj so bili v njej žebjarji
iz Kroke in Železnikov, kraški
zidarji, trnovski tesarji, šentviški mi-
zarji... Čeprav je bilo treba pre-
magati veliko težav in večkrat sko-
raj iz nič veliko narediti, delavcem
nikoli ni zmanjkalo dobre volje. Za-
nemarjene žage je bilo treba popra-
viti in jih spraviti v pogon in poseb-
no veselje so občutili, ko je vodni
curek spet pognal škripajoče vodno
kolo.

(se nadaljuje)

naš
tovariš

•TV-15• izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec
Ljubljana, Miklošičeva 28 kot glasilo Zveze združenj borcev
NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

• Uprava in naročniški oddelček •TV-15•: Miklošičeva 28,
pp 598/XI, 61001 Ljubljana; tekoči račun 50100-833-30005
pri SDK Ljubljana

• Telefon uprave 320-486

• Glavni in odgovorni urednik: SILVO TERŠEK

• Novinarji: NEVA MUŽIČ, MILENA STRAJNAR, TONE
URBAS, MILAN VOGEL

• Tehnični urednik: SINE KOVIČ

• Tajnica uredništva: MARA OKORN

• Telefon uredništva 327-780

Letna naročnina 140 din, za inozemstvo 160 din; posamezna
številka v prosti prodaji 3 din

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo •TV-15•, Miklošič-
eva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije
štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za •TV-15• ne plačuje
temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišaji: CGP Delo, Ljubljana, fitova 35